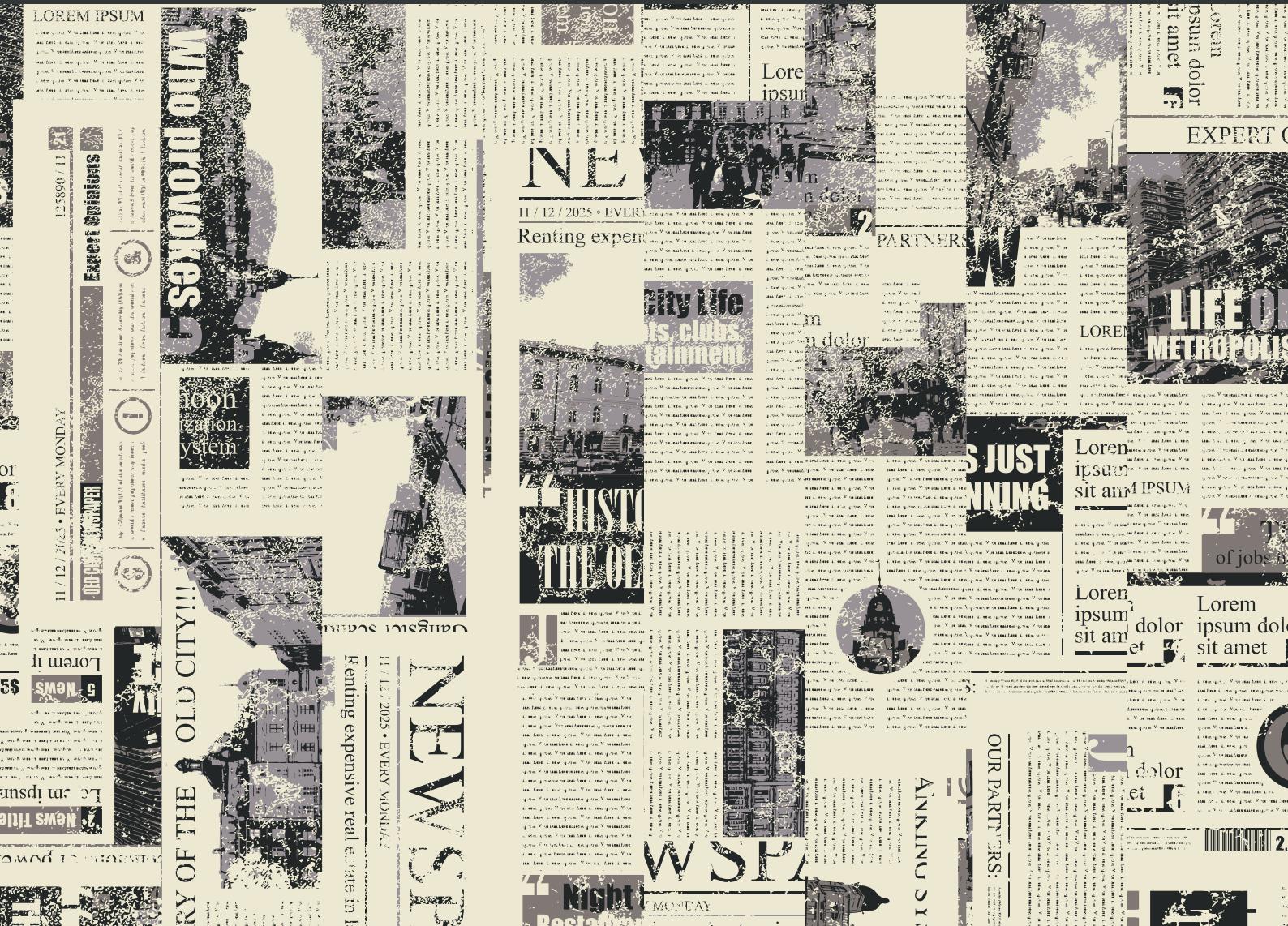

4/2025
Бюлетень

Верховенство ПРАВА ПРАВА людини

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Публікацію підготовлено в межах та за підтримки проєкту Ради Європи «Підтримка України у впровадженні стандартів Ради Європи щодо судової влади», який імплементується Відділом програм співробітництва Ради Європи.

Автори текстів та іншого матеріалу несуть виключну відповідальність за міркування, висловлені в цій праці. Такі міркування не обов'язково відображають офіційну позицію Ради Європи.

Дозволяється відтворення уривків публікації (до 500 слів) за умови некомерційного використання, збереження цілісності тексту, контексту та надання повної інформації, яка жодним чином не повинна вводити читача в оману щодо характеру, обсягу чи змісту тексту. Необхідно обов'язково зазначати джерело тексту: «© Рада Європи, рік видання». Усі інші запити щодо відтворення або перекладу цієї публікації або будь-якої її частини мають адресуватися Директорату комунікацій Ради Європи (F-67075 Strasbourg Cedex або publishing@coe.int).

Переклад рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ, Суд) у цій публікації не є офіційним перекладом.

Рішення мовою оригіналу та офіційні переклади, за наявності, доступні в базі даних HUDOC (<https://hudoc.echr.coe.int/>).

Важливо пам'ятати, що для застосування практики Європейського суду з прав людини при вирішенні судових справ необхідно ознайомитися з повним текстом рішення Суду.

Над текстом видання працювали:

Ірина Кушнір, менеджерка проєкту Ради Європи «Підтримка України у впровадженні стандартів Ради Європи щодо судової влади»;

Валентина Кумеда, національна консультантка проєкту Ради Європи

Оформлення обкладинки, дизайн та верстка:

Марія Жукевич.

Зображення: shutterstock.

© Рада Європи, 2026

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Зміст

I. Огляд практики Європейського суду з прав людини у справах проти України за період 01.10.2025 – 25.12.2025.....	4
1. Рішення Європейського суду з прав людини.....	5
2. Ухвали щодо прийнятності.....	49
II. Рішення Європейського суду з прав людини проти інших держав за період 01.10.2025 – 20.12.2025.....	60
III. Окремі питання функціонування європейської системи захисту прав людини.....	90
Виступ Голови ЄСПЛ Маттіаса Гійомара у Верховному Суді; Виступ судді ЄСПЛ – Гнатовського М.М І Міжнародна конференція Національні суди та ЄСПЛ: роль кожного, взаємодія, діалог (15 квітня 2026 року) ▶	91
IV. Показчик справ, вказаних у розділах I та II.....	92

I. Огляд практики Європейського суду з прав людини у справах проти України

за період 01.10.2025 – 25.12.2025

1. Рішення Європейського суду з прав людини

1. Воробйов та Вихристюк проти України (*Vorobyov and Vykhristyuk v. Ukraine*) від 09.10.2025, заяви №№ 77542/17, 77551/17

Заявники – це діти пані М., яка померла у 2012 році. У 1968 році пані М. отримала від колишніх місцевих органів влади право найму квартири згідно з попереднім радянським законодавством про державний житловий фонд. З 1983 року вона проживала в ній зі своєю онукою, пані З., а згодом також з чоловіком останньої, паном З.

У 1993 році пані М. приватизувала квартиру, при цьому, вона зазначила пані З. та пана З. як «квартирантів». Таким чином, пані М. у документах була зазначена як єдина власниця квартири. У заповіті від 2006 року пані М. залишила квартиру заявникам та пані З., проте у пізнішому заповіті від 2011 року – лише заявникам.

Після смерті пані М., пані З. та пан З. подали позов до органів місцевої влади та заявників з вимогою визнати недійсним свідоцтво про право власності на квартиру від 1993 року і заповіту від 2011 року.

Після кількох кіл розгляду справи позов було задоволено частково. Зокрема, розпорядження органу приватизації було скасовано, а свідоцтво про право власності пані М. було визнано недійсним. Суди встановили, що пані З. та пан З. повинні були вважатися членами сім'ї пані М. і бути включеними до процесу приватизації; таким чином, органи державної влади припустилися помилки, розглянувши заяву пані М. про приватизацію квартири. Водночас, суди відмовили в задоволенні вимоги про визнання недійсним заповіту від 2011 року на підставі процесуальних норм.

- Суд нагадав, що згідно його прецедентної практики майновий інтерес заявника в успадкуванні від померлого родича мав достатній характер і достатньою мірою визнавався, щоб становити «майно».
- З огляду на обставини та характер національного провадження Суд зазначив, що приватні спори як такі не тягнуть за собою відповідальності держави за ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції. Проте навіть у таких справах держава має позитивне зобов'язання вживати необхідних заходів для захисту майнових прав, особливо коли існує прямий зв'язок між заходами, які заявник може законно очікувати від органів державної влади, та його або її ефективним мирним володінням своїм майном.

- Пані З. та пан З. не зверталися до судів з вимогою про визнання їхніх прав на квартиру, а натомість вимагали визнати здійснену пані М. приватизацію недійсною, як таку. Суди встановили, що пані З. та пан З. були незаконно виключені з процесу приватизації, а тому приватизація квартири мала бути визнана недійсною, а право власності пані М. – скасоване.
- При цьому, Суд зауважив, що у 1968 році саме пані М. було надано право найму відповідної квартири, і саме вона набула право приватизувати квартиру, коли це стало можливим. Обґрунтування судів під час визнання приватизації недійсною, як вбачається, свідчить, що пані З. та пан З. не мали самостійного права приватизувати квартиру без пані М. Іншими словами, вони могли брати участь у процесі приватизації лише як члени сім'ї пані М. Після її смерті незрозуміло, яким чином питання подальшого права власності на квартиру могло бути вирішено шляхом простого визнання приватизації недійсною в цілому та скасування права власності пані М. на квартиру, або як такий підхід міг слугувати меті захисту прав пані З. та пана З. При цьому, представник місцевого органу влади наголошував, що у разі якщо приватизація буде скасована після смерті (основної) зацікавленої особи, і квартира, яка первинно була отримана цією особою на підставі вже неіснуючих (радянських) норм законодавства від вже неіснуючих органів державної влади, таким чином, буде нічиєю, і її буде неможливо ні повторно приватизувати, ні успадкувати.
- Дійсно рішення судів означало, що заявники не могли успадкувати квартиру чи будь-які частки в ній. Навіть частка, яку пані М. потенційно могла б набути в квартирі, якби вона була приватизована згідно з нормами, більше не могла бути комусь передана, оскільки пані М. померла декілька років тому.
- Водночас, у серпні 2018 року пані З. та пан З. разом зі своїми дітьми стали власниками квартири. Уряд не пояснив, як виникла така ситуація.
- Суд не може замінити власною оцінкою рішення

національних судів, перевага яких полягає в тому, що вони безпосередньо ознайомлені із ситуацією та мають кращі можливості для визначення характеру кожної вимоги та основних законних інтересів. Проте, у контексті зазначеного Суд не міг не дійти висновку, що національні суди не забезпечили ретельний розгляд справи заявників та не навели належних підстав для рішення про повне скасування права власності їхньої покійної матері на квартиру, що по суті перешкодило їм заявити про свої права на спадщину.

• Отже, **мало місце порушення ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції**.

Розмір сатисфакції: по 8 000 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди* кожному заявнику та 500 євро відшкодування *судових та інших витрат*.

Ключові слова: право на мирне володіння майном, скасування приватизації, спадкове майно

2. Мошін проти України (*Moshin v. Ukraine*) від 09.10.2025, заява № 42928/17

У липні 2013 року заявник разом з іншою особою за близько 7 000 євро придбав господарську будівлю у Ж. (пункт збору та переробки скла; загальна площа 60,9 кв. м.). У договорі купівлі-продажу зазначалося, що будівля належала Ж. на підставі ухвал районного суду від 2007 та 2011 років у справі № 2-1880/07, а також мирової угоди від 2011 року.

Право власності заявника було зареєстровано в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно приватним нотаріусом. Заявник також мав «технічний паспорт» будівлі від 2011 року, виготовлений Київським міським бюро технічної інвентаризації. Згідно документу відповідне приміщення являло собою одноповерховий об'єкт «нерухомості», зведений у 1989 році.

У 2015 році в ході масштабної кампанії з демонтажу на вулицях столиці тимчасових споруд та «малих архітектурних форм» приміщення було демонтовано. До цього заявник подав офіційну скаргу на доручення про демонтаж з копією витягу про право власності, однак не отримав відповіді.

Згодом заявник оскаржив дії органів державної влади до суду. Суди трьох інстанцій відмовили в задоволенні його вимог. Вони встановили, що: 1) будівля була побудована з використанням легких матеріалів, а її фундамент не був достатньо глибоким, щоб кваліфікуватися як нерухомість; 2) органи державної влади ніколи не надавали їй адреси; 3) заявник не продемонстрував, що він також набув будь-яких прав на земельну ділянку під будівлею та навколо неї під час її придбання, як того вимагало законодавство. Таким чином, суди дійшли висновку, що відповідна будівля була тимчасовою спорудою, до того ж незаконною, оскільки заявник не мав дозволу на її зведення та використання. Відповідно, простий

адміністративний припис становив достатню підставу для демонтажу будівлі.

• В першу чергу Суд зазначив, що заявник, як і попередній власник, був офіційно зареєстрованим власником відповідної будівлі, яка була класифікована як нерухомість. Його право власності не оскаржувалося, не визнавалося недійсним або іншим чином не ставилося під сумнів органами державної влади до *ex post facto* розгляду питання про законність демонтажу будівлі. Відповідна будівля дійсно мала певні особливості (стіни були виготовлені з листів металу та скловолокна, а фундамент не був достатньо глибоким), і заявнику слід було б проявити особливу ретельність та обережність під час її придбання як «нерухомості». Однак реєстраційні органи влади не поставили під сумнів класифікацію будівлі та не відмовили в її реєстрації. Таким чином, демонтаж будівлі становив втручання у майнові права заявника у розумінні Конвенції.

• Необхідність вирішення проблеми незаконного комерційного будівництва та покращення стану столичних вулиць для того, щоб зробити їх безпечними та комфортними для мешканців та відвідувачів, є метою, яка цілком може підпадати під поняття суспільного інтересу. Проте у разі, коли йдеться про питання загального інтересу, зокрема, якщо питання впливає на такі основоположні права людини, як ті, що стосуються власності, органи державної влади повинні діяти своєчасно та в належний і, насамперед, послідовний спосіб. У зв'язку з цим принцип «належного урядування» має особливе значення. Цей принцип, як правило, не повинен перешкоджати органам державної влади виправляти випадкові помилки, навіть

ті, причиною яких є їхня власна недбалість. Однак, необхідність виправлення старої помилки не повинна непропорційно втручатися у нове право, яке було набуто особою, яка добросовісно покладалася на законність дій державного органу. Ризик будь-якої помилки органу державної влади має покладатися на саму державу, помилки не повинні виправлятися за рахунок зацікавлених осіб.

- Щойно заявнику стало відомо про припис про демонтаж, він спробував повідомити органи державної влади про відсутність у них права демонтувати її в межах, по суті, адміністративного порядку, передбаченого для демонтажу тимчасових споруд. Щонайменше з дати подання ним письмової заяви (16.10.2015) органи державної влади мали знати про можливе виникнення проблеми посягання на нерухомість, зареєстровану як приватна власність. Проте, вони провели демонтаж через три дні, без жодних пояснень, чому демонтаж не був призупинений до вирішення питання щодо

статусу майна та права власності заявника.

- У зв'язку з цим Суд зазначив, що необхідність забезпечення швидкої та ефективної кампанії з демонтажу незаконних споруд з вулиць не виправдовувала нехтування вимогами принципу верховенства права. Такий висновок не спростовувався тим фактом, що в ініційованому заявником провадженні після демонтажу його майна, національні суди одногосно дійшли висновку, що спірна будівля з огляду на її характеристики не була «нерухомістю», а тимчасовою спорудою. Таким чином, демонтаж був незаконним.
- Отже, **мало місце порушення ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції**.

Заявник не подавав вимогу щодо справедливої сатисфакції.

Ключові слова: принцип верховенства права, право на мирне володіння майном, знесення тимчасової споруди

3. Белобородов та інші проти України (*Beloborodov and others v. Ukraine*) від 09.10.2025, заяви №№ 19107/13, 15142/24, 18253/24, 21286/24, 24320/24

- **Визнано порушення п. 3 ст. 5 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю тримання під вартою (за заявою першого заявника – 1 р. 7 міс. та 18 дн., 1 р. 1 міс. та 27 дн., 4 міс. та 11 дн.; другого – 5 р. 9 міс. та 20 дн.; третього – більше ніж 12 р. 11 міс. та 19 дн.; четвертого – більше ніж 12 р. 11 міс. та 20 дн.; п'ятого – більше 1 р. 8 міс. та 17 дн.; конкретні недоліки: недостатнє обґрунтування судових рішень, здійснення провадження з неналежною ретельністю призвело до тривалого тримання під вартою, нестійкість і повторюваність аргументації, яку використовували суди в ході розгляду справи; не розглянуто можливість застосування інших запобіжних заходів для забезпечення явки у судові засідання).
- **Визнано порушення п. 4 ст. 5 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю перегляду питання про тримання під вартою (по справі першого заявника – три з чотирьох апеляційних скарг на рішення про тримання під вартою не було розглянуто, одна – із затримкою у 2 міс.; по справі п'ятого заявника – апеляційну скаргу розглянуто із затримкою у 4 міс. та 3 дн.).

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінальних проваджень (по справі другого заявника – більше ніж 7 р. 4 міс. та 1 д., дві інстанції; третього – більше ніж 13 р. 1 міс. та 6 дн., перша інстанція; четвертого – більше ніж 13 р. 1 міс. та 7 дн., перша інстанція) та **порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту щодо відповідних скарг.
- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції** за заявою першого заявника у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою під час транспортування (переповненість, відсутність свіжого повітря).
- Інші скарги відхилено.

Розмір сатисфакції: 2 500 євро, 3 900 євро, 7 800 євро, 7 800 євро та 2 600 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди* першому-п'ятому заявникам відповідно, по 250 євро відшкодування *судових та інших витрат* всім заявникам, окрім першого.

Ключові слова: тривалість тримання під вартою, тривалість кримінального провадження

4. Релігійна громада Свято-Успенської парафії Рівненської Єпархії Української Православної Церкви села Птича Дубенського району проти України (*Religious Community of Svyato-Uspenskyi Parish of Rivne Eparchy of Ukrainian Orthodox Church in Ptycha Village Of Dubenskyi District v. Ukraine*) від 09.10.2025, заява № 8906/19

На дату подання заяви релігійна громада-заявник належала до Української православної церкви Московського патріархату. Громада володіла та користувалася будівлею Свято-Успенської церкви у с. Птича Дубенського району Рівненської області.

З 2014 року між релігійною громадою та прихильниками Української православної церкви Київського патріархату виник конфлікт щодо користування церквою. Через протистояння церкву неодноразово захоплювали, а в 2015 році сільська рада ухвалила рішення про спільне користування будівлею (по черзі), однак суд скасував відповідне рішення, визнавши право користування за громадою-заявницею.

У 2015 році у зв'язку з конфліктами поліція відкрила кілька кримінальних проваджень. У січні 2016 року суд наклав арешт на будівлю церкви і заборонив її використання, мотивуючи це ризиком її пошкодження під час протистояння між релігійними групами. Арешт було скасовано, оскільки слідство не надало достатніх доказів існування постійної загрози руйнування церкви.

Після цього, у квітні 2018 року невідомі особи проникли до будівлі церкви: було пошкоджено вхід, зрізано замки з дверей і фактично зайнято приміщення без дозволу. Одна з осіб, яка перебувала в церкві (М.Р.), отримала струс мозку. Було відкрито кілька кримінальних проваджень, які пізніше були об'єднані в одне. За клопотання слідчого суд знову наклав арешт на будівлю шляхом заборони користування та розпорядження нею. Суд вважав, що будівля церкви була об'єктом посягання, а накладення обмежень було необхідним з метою запобігання її знищенню або відчуженню чи для запобігання втручання в розслідування. Апеляційний суд залишив рішення суду першої інстанції без змін.

У 2019 році громада-заявниця перейшла до Православної церкви України. Слідчий закрити кримінальне провадження, відкрите у 2015 році, за відсутністю складу кримінального правопорушення, вважаючи, що протистояння між релігійними групами припинилося.

- Суд зазначив, що у демократичних суспільствах, серед населення яких співіснують декілька релігій, може знадобитися встановлення обмеження на свободу особи сповідувати свою релігію чи переконання, щоб примирити інтереси різних груп і забезпечити повагу до переконань

кожного. Це впливає як з п. 2 ст. 9 Конвенції, так і з позитивних зобов'язань держави за ст. 1 Конвенції гарантувати кожному, хто перебуває під її юрисдикцією, права і свободи, визначені у Конвенції.

- Суд наголошував на ролі держави як нейтрального та безстороннього організатора сповідання різних релігій, вірувань та переконань, і зазначав, що ця роль сприяє підтриманню громадського порядку, релігійної гармонії та толерантності в демократичному суспільстві.
- У контексті конфлікту між правами, гарантованими ст. 9 Конвенції, з одного боку, та правами, захищеними ст. 10 і ст. 11 Конвенції, з іншого, Суд повторив, що Конвенція не встановлює жодної конкретної ієрархії між цими правами: принципово, вони заслуговують на рівну повагу. Тому вони повинні бути збалансовані один з одним у такий спосіб, щоб визнавати важливість цих прав у суспільстві, заснованому на плюралізмі, толерантності та широкому світогляді.
- У цій справі держава зіштовхнулася зі значними труднощами у виконанні своїх зобов'язань за ст. 9 Конвенції з огляду на тривалий та запеклий спір щодо використання будівлі церкви, що підтверджувалося, наприклад, звітами Спеціальної моніторингової місії Організації з безпеки та співробітництва в Європі в Україні. У звітах зазначалось, що для охорони будівлі церкви були залучені значні сили поліції. Місцеві органи влади також намагалися виступити посередниками.
- Суд наголосив, що у матеріалах справи були відсутні докази небезстороннього підходу органів державної влади до цієї ситуації.
- Однак, по-перше, в межах кримінального провадження органи державної влади вирішили повністю заборонити користування будівлею церкви, що оскаржували дві релігійні групи. Вочевидь, вони не врахували той факт, що релігійна громада, як власник будівлі на той момент, мала виключне право за законом на користування нею.
- По-друге, не було доказів, які б свідчили, що були вжиті будь-які ефективні заходи для встановлення та притягнення до

відповідальності осіб, які скоїли відповідні кримінальні правопорушення. Уряд зазначив лише про одну слідчу дію (медичний огляд потерпілої), попри той факт, що згідно з твердженнями працівників поліції, про які повідомляла Спеціальна моніторингова місія Організації з безпеки та співробітництва в Європі в Україні, особистості причетних осіб або принаймні група, до якої вони належали, були відомі.

- По-третє, напад на будівлю церкви стосувався порушення приватної власності, а не демонстрацій у громадському місці. Відповідно, не вбачалось, що перед органами влади поставало питання встановлення балансу між правами за ст. 11 Конвенції та правами, гарантованими ст. 9 Конвенції.
- Суд неодноразово постановляв, що роль органів державної влади в ситуаціях конфліктів

між декількома релігійними групами полягає не в усуненні причини напруженості шляхом ліквідації плюралізму, а в забезпеченні того, щоб конкуруючі групи толерували одна одну.

У цій справі органи державної влади усунули джерело напруженості, повністю заборонивши користування будівлею церкви. Незважаючи на докладені зусилля, органи влади не довели, що ці кроки були достатніми та їм не було доступно жодних інших заходів.

Таким чином, Суд дійшов висновку про недоведеність того, що органи влади вжили достатніх заходів для забезпечення мирної реалізації прав релігійною громадою.

- Отже, **було порушено ст. 9 Конвенції**.

Вимоги про справедливу сатисфакцію відхилені.

Ключові слова: конфлікт між релігійними групами, обов'язки держави за статтею 9

5. Биче та Шатохін проти України ([Byche and Shatokhin v. Ukraine](#)) від 09.10.2025, заяви №№ 26947/24, 31147/24

- **Визнано порушення п. 1 ст. 5 Конвенції** у зв'язку з незаконним триманням під вартою (за заявою першого заявника – незадокументоване позбавлення свободи або затримка у складанні протоколу затримання, близько 9 год. 20 хв.; другого – звільнення з-під варти із затримкою у два дні).
- **Визнано порушення п. 5 ст. 5 Конвенції** за заявою першого заявника, оскільки право на

відшкодування шкоди за порушення п. 1 ст. 5 Конвенції не передбачено у національній правовій системі.

Розмір сатисфакції: по 1 800 євро відшкодування моральної шкоди та 250 відшкодування судових та інших витрат.

Ключові слова: затримка у складанні протоколу затримання, затримка у звільненні з-під варти

6. Чайковський проти України ([Chaykovskyy v. Ukraine](#)) від 09.10.2025, заява № 48879/19

У 2000 році пан А.Б. створив озброєну злочинну групу, до складу якої увійшли заявник, пан Закшевський, пан Сітневський та інші особи. Члени злочинної групи, включно із заявником, були притягнуті до відповідальності та визнані винними в серії нападів, скоєних в різних областях країни, в межах одного провадження Апеляційним судом Донецької області, який діяв як суд першої інстанції.

Заявник, пан Закшевський та пан Сітневський звернулися до ЄСПЛ, стверджуючи про різноманітні порушення їхніх конвенційних прав. У 2016 році Суд встановив порушення, зокрема, п. 1 та п. 3 ст. 6 Конвенції у зв'язку з визнанням

допустимими викривальних показань, наданих за відсутності захисника, та показань свідків, які не були перевірені у судовому засіданні ([Закшевський проти України](#) та [Сітневський і Чайковський проти України](#)).

У справі *Сітневський і Чайковський проти України* Суд відхилив як явно необґрунтовані скарги заявників за ст. 6 Конвенції щодо посилання національних судів на викривальні показання, які, як стверджувалось, були надані ними та співобвинуваченими під час досудового розслідування в результаті жорстокого поводження. Суд дійшов висновку, що скарги не були підтверджені жодними доказами. Крім того,

у справі *Закшевський проти України* Суд відхилив скаргу заявника на жорстоке поводження.

З огляду на рішення Суду усі троє вказаних співобвинувачених звернулися до Верховного Суду із заявами про відновлення провадження за виключними обставинами.

У об'єднаному провадженні Велика Палата Верховного Суду керувалася «принципом індивідуалізації кримінальної відповідальності». Вона не переглядала вирок цілком для всіх обвинувачених, а розглядала кожен епізод і кожне обвинувачення окремо в контексті висновків рішень ЄСПЛ. Тобто якщо визнане ЄСПЛ порушення не стосувалося обвинуваченого у конкретному епізоді, вирок щодо нього у відповідній частині залишався без змін. Якщо вирішальні докази були отримані з порушенням прав, Верховний Суд скасовував частину вироку і направляв справу на новий судовий розгляд. У випадках, коли встановлене порушення стосувалося лише інших обвинувачених або не впливало на доказову базу щодо заявника, вирок у відповідній частині залишався без змін.

Таким чином, частину вироку щодо заявника (по кількох нападах) було скасовано та направлено справу в цій частині на новий розгляд, залишивши решту без змін. Щодо обвинувачених Сітневського та Закшевського частину вироку було скасовано та направлено справу на новий розгляд, іншу частину переглянуто та зменшено строки призначеного покарання, внаслідок чого вони були звільнені з-під варти в залі суду.

П'ять суддів Великої Палати Верховного Суду з чотирнадцяти склали спільну окрему думку, в якій вони не погоджувалися із застосованим підходом перегляду справи.

- Суд зауважив, що заявник та його співники були засуджені за декількома епізодами розбою та умисного вбивства, а також бандитизму, скоєного організованою злочинною групою. Після того, як співників затримали, за відсутності правової допомоги вони почали давати показання, які були не лише викривальними, але й містили інформацію про діяльність банди загалом, її членів, їхні ролі та участь у певних злочинах. Хоча пізніше вони від більшості цих показань відмовилися або змінили їх, надана ними інформація була явно цінною і дозволила органам обвинувачення просунути своє розслідування щодо інших епізодів злочинної діяльності банди. Початкові викривальні показання використовувалися для засудження того чи іншого обвинуваченого у зв'язку з конкретним обвинуваченням, а також використовувалися стосовно

іншого обвинуваченого (обвинувачених) та обвинувачень, що робило такі вирoki тісно взаємопов'язаними.

- Щодо використання доказів, наданих співобвинуваченими за відсутності захисника, завдання Суду відповідно до ст. 6 Конвенції, насамперед, зосереджується на оцінці національними судами того, як відсутність захисника могла вплинути на загальну справедливість кримінального провадження. Суд встановлює, чи було провадження настільки несправедливим, що стало несумісним із гарантіями справедливого судового розгляду. Забезпечення того, щоб заявник мав змогу оскаржити допустимість, надійність, достовірність та правдивість доказів, наданих за відсутності захисника, становить основний елемент аналізу Суду.
- Ця справа була подібною до справи *Mehmet Zeki Doğan v. Türkiye (No. 2)*, оскільки скарги заявника стосуються використання доказів, наданих співобвинуваченими. Суд встановив у зазначеній справі порушення ст. 6 Конвенції у зв'язку з використанням національними судами, під час перегляду вироку після рішення Суду, викривальних показань, наданих його співобвинуваченими за відсутності захисника та під час тримання їх під вартою в поліції, хоча в подальшому вони відмовилися від цих показань та не давали показань у суді першої інстанції. Відповідні показання, як встановлено Судом, очевидно, мали вирішальне значення для ухвалення вироку.
- У цій справі Суд розглянув скарги співників заявника та встановив порушення п. 1 та п. 3 ст. 6 Конвенції у 2016 році.
- За таких обставин, на думку Суду, визнання доказу допустимим у справі одного обвинуваченого разом з відхиленням його як недопустимого у справі іншого обвинуваченого у кримінальному провадженні з тими самими основними фактами, вимагало від національного суду надання детальних підстав та переконливого обґрунтування. Проте Верховний Суд лише послався на принцип «індивідуалізації кримінальної відповідальності». Це, вочевидь, стосувалося усталеного принципу кримінального права, згідно з яким суд, який обирає покарання особі, визнаній винною у вчиненні злочину, повинен враховувати обставини кожного підсудного (такі як тяжкість злочину та будь-які обтяжуючі та пом'якшуючі обставини тощо), а також індивідуальні обставини відповідної особи. Однак, Верховний Суд не пояснив, як цей принцип застосовується

до визнання доказів допустимими, чому скомпрометований характер відповідного доказу не вплинув на справедливість вироку заявника або чи дозволяло національне законодавство поводитися з доказами так, як це було зроблено у цій справі.

- Крім того, Верховний Суд зазначав, що Суд не встановив жодних порушень у справі *Сітневський і Чайковський проти України*, які б впливали з порушень, встановлених у рішенні по справі *Закшевський проти України*, ухваленому до цього. Однак, Верховний Суд не взяв до уваги той факт, що обсяг перевірки Судом у справі *Сітневський і Чайковський проти України* був обмежений скаргами, поданими цими заявниками.
- Хоча насамперед саме національні суди мають тлумачити та застосовувати національне законодавство та оцінювати докази, Суд вважав, що за обставин цієї справи Верховний Суд не навів базових обґрунтувань для застосування обраного ним підходу.
- Таким чином, Суд дійшов висновку, що Верховний Суд не дотримався гарантій справедливого судового розгляду під час перегляду справи заявника. Відповідно, **мало місце порушення п. 1 ст. 6 Конвенції**.
- Разом з тим, Суд **не встановив порушення ст. 6 Конвенції** у зв'язку з тривалістю провадження. Верховний Суд відкрив провадження про перегляд незабаром після того, як троє співобвинувачених подали заяви у 2016 та 2017 роках. Проте матеріали справи були

недоступні, оскільки зберігалися у колишньому приміщенні Апеляційного суду Донецької області на непідконтрольній Уряду території з 2014 року. Тому провадження було призупинено, поки органи державної влади намагалися знайти та/або відновити матеріали справи. Переміщений Апеляційний суд Донецької області відновив 15 томів справи (з 43-х). У 2018 році за допомогою Міжнародного Комітету Червоного Хреста Верховний Суд отримав матеріалів справи, які перебували на тимчасово окупованій території України. Після цього провадження одразу було відновлено.

- Суд відзначив, що частково відновити матеріали вдалося завдяки зусиллям співобвинувачених, а також активній роботі судів та Міністерства юстиції України. Незважаючи на складність справи, кількість томів та віддаленість частини матеріалів, Верховний Суд регулярно призначав засідання, навіть коли виникали технічні проблеми (наприклад, неможливість відеоконференції з установами виконання покарань). Таким чином, Суд дійшов висновку, що національні органи влади зробили все можливе за обставин справи, а тривалість провадження була зумовлена об'єктивними перешкодами.

Розмір сатисфакції: 3 600 євро відшкодування моральної шкоди та 500 євро відшкодування судових та інших витрат.

Ключові слова: перегляд справи за виключними обставинами після встановлення ЄСПЛ порушень Конвенції, принцип «індивідуалізації кримінальної відповідальності»

7. Гербурт та інші проти України (*Gerburdt and others v. Ukraine*) від 09.10.2025, заяви №№ 26877/23, 30521/23, 30527/23, 30582/23, 31673/23, 35206/23, 152/24, 155/24, 2404/24, 10212/24

Скарги заявників, в основному, стосувались неналежних умов тримання під вартою у Вінницькій установі виконання покарань № 1, Житомирській установі виконання покарань № 8 та слідчому ізоляторі, Київському слідчому ізоляторі, Черкаському слідчому ізоляторі, Чернівецькому слідчому ізоляторі, Чернігівському слідчому ізоляторі (переповненість, відсутність свіжого повітря, відсутність або низька якість постільної білизни та постільних речей, відсутність або недостатня кількість їжі, пасивне куріння, низька якість їжі, пліснява або бруд в камері, відсутність або недостатня кількість фізичних вправ на свіжому повітрі тощо), а також інших порушень Конвенції.

- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції** у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою та ст. 13 Конвенції з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг (за заявами всіх заявників).
- **Визнано порушення п. 3 ст. 5 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю тримання під вартою за заявою сьомого заявника (3 р. 4 міс. та 5 дн.; конкретні недоліки: недостатнє обґрунтування судового рішення під час перегляду запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою).
- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального провадження за заявою сьомого заявника

(більше ніж 5 р. 3 міс. та 25 дн., перша інстанція) та **порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту щодо відповідних скарг.

- Інші скарги відхилено.

Розмір сатисфакції: 7 500 євро, 6 100 євро, 7 500 євро, 4 600 євро, 7 500 євро, 7 500 євро, 9 700 євро, 2 600 євро, 7 500 євро та 6 400 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди* першому-десятому заявникам відповідно.

Ключові слова: умови тримання під вартою, тривалість кримінального провадження, тривалість тримання під вартою, розумний строк

8. Міщенко проти України (*Mishchenko v. Ukraine*) від 09.10.2025, заява № 10415/16

Раніше заявник був неодноразово засуджений за незаконне зберігання наркотичних засобів та крадіжки.

У листопаді 2014 року заявника визнали винним у крадіжці картоплі з погребя, у проникненні до приміщення та викраденні грошових коштів з приватного будинку, а також у спробі передачі наркотичних засобів до установи виконання покарань. Остаточне покарання, визначене шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим, становило сім років позбавлення волі.

Визнаючи заявника винним суди посилалися на різні речові докази та показання свідків, а також зроблені під час негласних слідчих дій записи телефонних розмов заявника щодо наркотичних засобів та способу їх доставлення до установи виконання покарань та розмов напередодні та упродовж ночі вчинення крадіжки.

У апеляційній скарзі заявник оскаржував автентичність записів його телефонних розмов та допустимість цих доказів, стверджуючи, що їх було отримано без попереднього дозволу суду. Твердження заявника були відхилені, оскільки на відповідні запити апеляційний суд був поінформований, що слідчий суддя санкціонував проведення негласних слідчих дій стосовно заявника (без надання копій ухвал або інших деталей).

- **Визнано порушення ст. 8 Конвенції.** Зокрема, з матеріалів вбачалося, що судам, які розглядали кримінальне провадження щодо заявника, було відмовлено у доступі до відповідних ухвал про надання дозволу на проведення негласних слідчих дій лише на тій підставі, що вони були засекречені. Заявник також ніколи не бачив таких ухвал. При цьому, сам Суд не мав змоги встановити зміст ухвал, оскільки Уряд не надав їх копії (знищені після закінчення встановленого законом строку зберігання). За таких обставин Уряд не продемонстрував, що заходи з проведення негласних слідчих дій

щодо заявника були санкціоновані в результаті належного та детального судового контролю, який, зокрема, відображав підхід встановлення балансу між конкуруючими інтересами.

- **Не було встановлено порушення п. 1 ст. 6 Конвенції.** Хоча зміст відповідних судових ухвал, які санкціонували прослуховування мобільного телефону заявника, не було розкрито, нічого не вказувало на те, що органи досудового розслідування не отримали такий дозвіл або що вони діяли недобросовісно. При цьому, заявник скористався ефективною можливістю оскаржити використання такого доказу. Зокрема, апеляційний суд направив запити до компетентних органів державної влади та встановив, що судовий дозвіл на проведення оскаржуваних негласних слідчих дій було отримано.

В контексті якості доказів, заявник не наводив жодних аргументів, які б ставили під сумнів автентичність аудіозаписів, окрім твердження про те, що він не пам'ятав цих розмов.

Щодо важливості спірних доказів, вирок щодо заявника стосувався декількох обвинувачень, при цьому докази проти нього не обмежувалися лише записами телефонних розмов. Зокрема, визнаючи заявника винним у спробі організувати передачу наркотичних засобів до установи виконання покарань, суди також посилалися на показання свідків, щодо яких заявник не висував жодних скарг за ст. 6 Конвенції. Нарешті, заявник не стверджував про порушення будь-яких своїх прав на захист.

Загалом Суд вважав, що загальна справедливість судового розгляду не була безповоротно підірвана визнанням допустимим оскаржуваного доказу.

Розмір сатисфакції: 1 200 євро відшкодування *моральної шкоди*.

Ключові слова: судовий контроль за таємним спостереженням, доступ та обґрунтованість ухвал про проведення негласних слідчих дій

9. Король та інші проти України (*Korol and others v. Ukraine*) від 09.10.2025, заяви №№ 82560/17, 13023/18, 61291/19, 2999/20, 36465/21, 7810/22, 34051/23

За заявою *першого заявника*: Ухвалою від 2017 року, залишеною без змін Вищим адміністративним судом України, апеляційний адміністративний суд відмовив у задоволенні клопотання заявника про звільнення від сплати судового збору у розмірі приблизно 55 євро у зв'язку зі стверджуваною відсутністю у нього коштів. При цьому, заявник надав довідку про його щомісячну пенсію у розмірі приблизно 45 євро, яка, як стверджувалося, була його єдиним доходом. Апеляційний суд аргументував своє рішення тим, що довідка не містила вичерпної інформації для оцінки фінансового становища заявника, без зазначення додаткових деталей у зв'язку з цим.

За заявою *другого заявника*: У 2016 році заявник звернувся до суду з позовом проти Державної фіскальної служби України, яка відмовила повернути йому відсотки, нараховані на кошти, вилучені в межах кримінального провадження, яке зрештою було закрито. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ відмовив у задоволенні позову заявника та закриття провадження, вважаючи, що він не підпадав під юрисдикцію судів, а питання щодо відсотків мала вирішувати саме фіскальна служба.

За заявою *третього заявника*: У 2019 році апеляційний суд у відкритому засіданні частково залишив без змін рішення суду першої інстанції, яким було задоволено позов заявника проти установи виконання покарань щодо відшкодування шкоди у зв'язку з незаконним відкриттям одного з його листів. При цьому, апеляційний суд зменшив розмір присудженого заявнику відшкодування шкоди з 1 000 грн. до 100 грн. Він також зобов'язав заявника, засудженого до довічного позбавлення волі, який не отримував доходу, сплатити судовий збір, сплачений установою виконання покарань за подання нею апеляційної скарги – 1037,34 грн.

За заявою *четвертого заявника*: Компанія-заявник в адміністративному провадженні оскаржувала податковий штраф у розмірі більше 66 921 437 грн та подала клопотання про зменшення судових витрат у розмірі 1 233 400 грн (з яких компанія вже сплатила 38 420 грн) у зв'язку із стверджуваною відсутністю коштів, на підтвердження чого були надані копії фінансової звітності та податкових декларацій. Верховний Суд відхилив клопотання. Таким чином, касаційна скарга на рішення апеляційного адміністративного суду про відхилення його позову не була розглянута. Верховний Суд обґрунтував це тим, що компанія-заявник не навела достатніх підстав для

зменшення розміру суми судового збору, а згідно зі ст. 8 Закону України «Про судовий збір» право на таке зменшення мали лише фізичні особи.

За заявою *п'ятого заявника*: У 2019 році у справі щодо стягнення заборгованості господарський суд відмовив у задоволенні клопотання компанії-заявника про звільнення або відстрочення сплати судового збору в розмірі 245 942 грн. Компанія-заявник стверджувала про відсутність коштів (доходу чи активів) та надала копії фінансового звіту, виписки з банківського рахунку та документи, що підтверджували спроби стягнути належну заборгованість. Господарський суд обґрунтував своє рішення тим, що згідно зі ст. 8 Закону України «Про судовий збір» лише фізичні особи могли бути звільнені від обов'язку сплати судового збору. Вищі суди залишали відповідну ухвалу без змін.

За заявою *шостої заявниці*: У 2021 році апеляційний адміністративний суд залишив без розгляду позов заявниці про перерахунок пенсії за періоди 2010 – 2011 років, 2014 рік та з 2016 року. Суд постановив, що позов відносно періодів 2010-2011 років та 2014 року був поданий після закінчення шестимісячного строку, встановленого ст. 122-2 Кодексу адміністративного судочинства України. В свою чергу, Верховний Суд відмовив у відкритті касаційного провадження у зв'язку з незазначенням заявницею виняткової підстави для касаційного перегляду. Таким чином, вимоги заявниці щодо періоду з 2016 року були залишені без розгляду.

За заявою *сьомого заявника*: У 2017 році Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ залишив без змін рішення апеляційного суду, яким було відмовлено у задоволенні позову заявника про відшкодування приблизно 5 820 євро, поданого проти Державної автомобільної інспекції у зв'язку з її, як стверджувалося, незаконними діями. Суди встановили, що позов мав бути поданий проти Державної казначейської служби України. Згодом заявник подав аналогічний позов проти Державної казначейської служби України. Однак, суд першої інстанції, рішення якого залишено без змін апеляційним судом, відмовив у задоволенні позову заявника на тій підставі, що належним відповідачем у справі був орган державної влади, дії якого оскаржувалися. Верховний Суд відмовив у відкритті касаційного провадження, оскільки касаційна скарга заявника, в якій він порушив питання про неузгодженість судових рішень, була неприйнятною за критерієм *ratione valoris*.

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку обмеженням доступу до суду (ключові проблеми: надмірно велика ставка судового збору у провадженні та/або ненадання правової допомоги; недоступність або необґрунтовано обмежений обсяг розгляду спору судом; суди проігнорували позов або іншим чином не ухвалили рішення щодо нього; невизначеність щодо якого органу державної влади мав бути поданий позов).

Розмір сатисфакції: 1 500 євро, 1 500 євро, 500 євро, 1 500 євро, 1 500 євро, 1 500 євро та 1 950 євро відшкодування *моральної шкоди* першому-сьомому заявникам відповідно, по 250 євро відшкодування *судових та інших витрат* четвертому, п'ятому, сьомому заявникам.

Ключові слова: судовий збір, невизначеність щодо належного відповідача у справі

10. ТОВ «Укрспецмет-В» проти України (*Ukrspetsmet-V, TOV v. Ukraine*) від 09.10.2025, заява № 12869/21

У 2019 році після отримання дозволу від міської ради підприємство-заявник орендувало земельну ділянку. Згодом С. подав позов проти підприємства з вимогою визнати недійсним договір оренди. Господарський суд відмовив у задоволенні позову. Однак, апеляційний господарський суд скасував зазначене рішення та задовольнив позов у повному обсязі, оскільки встановив, що відповідно до національного законодавства земельні ділянки, що перебували у державній власності, могли бути передані в оренду лише за результатами земельних торгів, які у цій справі не проводилися.

Підприємство подало касаційну скаргу разом із клопотанням про поновлення строку на оскарження постанови суду. У клопотанні зазначалося, що під час розгляду справи судом першої інстанції підприємство просило надсилати всю кореспонденцію за адресою, відмінною від його зареєстрованої юридичної адреси. Однак, під час відкриття провадження апеляційний суд проігнорував згаданий факт і надіслав ухвалу, копію апеляційної скарги позивача, а в подальшому іншу кореспонденцію, в тому числі прийняту ним постанову, на зареєстровану юридичну адресу підприємства. Відповідна кореспонденція була повернута у зв'язку із закінченням терміну зберігання. Підприємство наголошувало, що апеляційному суду було відомо про адресу для листування, оскільки вона містилася в матеріалах справи, переданих із суду першої інстанції, а рішення цього суду було направлено саме за такою адресою. У зв'язку з цим підприємство

просило поновити строк на оскарження, оскільки про постанову апеляційного суду йому стало відомо лише через два місяці з листа міської ради. Верховний Суд відмовив у задоволенні клопотання та відкритті касаційного провадження, дійшовши висновку, що наведені підприємством причини були неповажними.

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з відмовою у доступі до судів вищих інстанцій. У справах *Мельник проти України*, *Мушта проти України* та *Кравченко проти України* Суд уже встановлював порушення щодо аналогічних питань та не вбачав жодних фактів або аргументів, здатних переконати його дійти іншого висновку щодо прийнятності та суті скарг підприємства. З огляду на свою практику Суд вважав, що у цій справі відповідні обмеження підірвали саму суть права підприємства на доступ до судів вищих інстанцій.
- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції**, а саме порушення принципу рівності сторін у зв'язку з тим, що апеляційний суд не надіслав повістку та документи на правильну адресу підприємства, що позбавило його представника можливості брати участь у судовому розгляді на рівних умовах з іншою стороною провадження.

Розмір сатисфакції: 1 500 євро відшкодування *моральної шкоди*.

Ключові слова: повідомлення сторін про засідання суду, доступ до судів вищих інстанцій, порушення принципу рівності сторін

11. Монахов та інші проти України (*Monakhov and others v. Ukraine*) від 09.10.2025, заяви №№ 36729/23, 8375/24, 16030/24

Заявники скаржилися за ст. 3 Конвенції на ненадання їм належної медичної допомоги під час тримання під вартою (у випадку першого

заявника – ВІЛ, гепатит, гіпертонія, цироз; другого заявника – подагра, поліартрит, гіпертонія, рак у стадії ремісії, гіпертрофічна кардіоміопатія тощо;

третього – захворювання серця), а також на інші порушення Конвенції.

- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції** у зв'язку з ненаданням належної медичної допомоги під час тримання під вартою (за заявою першого заявника – 1 міс. та 24 дн.; другого – 1 р. 6 міс. та 25 дн.; третього – більше ніж 2 р. 1 міс. та 19 дн.; *конкретні недоліки у лікуванні*: відсутність/затримка в отриманні консультації зі спеціалістом, відсутність/затримка у проведенні медичного обстеження, відсутність необхідних умов для лікування, відсутність/затримка у наданні медикаментозного лікування). Вказівки судів щодо обстеження та надання належної медичної допомоги заявникам виконані не були.
- **Визнано порушення п. 3 ст. 5 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю тримання під вартою за заявою другого заявника (1 р. 6 міс. та 24 дн.; конкретні недоліки: недостатнє обґрунтування тримання під вартою, нестійкість наведених судами підстав, нездійснення провадження з належною ретельністю під час

тримання під вартою), а також **порушення п. 5 ст. 5 Конвенції** з огляду на відсутність права на відшкодування шкоди за відповідні порушення у національній правовій системі.

- **Визнано порушення ст. 13 Конвенції** за заявою другого заявника з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з ненаданням належної медичної допомоги під час тримання під вартою.
- Інші скарги відхилено.

Розмір сатисфакції: 7 500 євро, 9 750 євро та 7 500 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди* першому-третьому заявникам відповідно, по 250 євро відшкодування *судових витрат та інших витрат* кожному заявнику.

Ключові слова: належна медична допомога під час тримання під вартою, відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з ненаданням належної медичної допомоги під час тримання під вартою

12. ТОВ «М.С.Л.» проти України (*M.S.L., TOV v. Ukraine*) від 16.10.2025, заява № 18049/18

У 2014 році Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про санкції» у відповідь на безпрецедентні загрози державності та територіальній цілісності України. Згідно з вказаним законом до березня 2025 року було накладено економічні обмежувальні заходи на понад 10 000 фізичних і 7 000 юридичних осіб.

У вересні 2015 року Рада національної безпеки та оборони України (РНБО) ухвалила рішення про застосування економічних обмежень щодо низки фізичних та юридичних осіб, в тому числі до компанії-заявника (багаторівневої корпоративної структури, яка здійснює діяльність у сфері державних лотерей та до складу акціонерів якої входять особи з України, Великої Британії та Кіпру). Підстави для введення санкцій були подібними для всіх осіб і обмежувалися посиланням на п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про санкції». Рішення РНБО було введено в дію Указом Президента України. Після цього, ухвалювались рішення про продовження економічних обмежувальних заходів, щоразу на один рік (останнє рішення набрало чинності у травні 2017 року).

У березні 2016 року компанія-заявник порушила адміністративне провадження з метою визнання першого Указу Президента України відносно неї недійсним. Позов був відхилений Касаційним

адміністративним судом у складі Верховного Суду, який посилався на інформацію, надану Службою безпеки України як третьою стороною, згідно з якою компанія перебувала під контролем громадян Російської Федерації та здійснювала діяльність, пов'язану з незаконними азартними іграми, відмиванням грошових коштів та ухиленням від сплати податків. У рішенні також згадувалося рішення Верховного Суду (Великої Палати) від січня 2021 року, в якому було встановлено, що наявність загроз відповідно до Закону України «Про санкції» було оціночним поняттям, яке передбачало певну межу дискреції та вимагало лише обмеженого судового контролю.

У 2024 році Велика Палата Верховного Суду відхилила апеляційну скаргу компанії-заявника (посилаючись на власну постанову 2021 року) та постановила, що, вводячи в дію рішення РНБО щодо компанії-заявника, Президент України не перевищив наданих йому дискреційних повноважень, а оскаржуване рішення не містило ознак свавілля (без наведення додаткових відомостей). Позови компанії-заявника щодо інших указів та рішень також були відхилені.

Під час вказаних подій, у 2015 році кінцевий бенефіціарний власник компанії-заявника М.Ш. звернувся до Служби безпеки України із заявою про можливе вчинення кримінальних

правопорушень посадовими особами компанії. За результатами перевірки кримінальне провадження було закрито у зв'язку з відсутністю події кримінального правопорушення.

Паралельно компанія-заявник у 2016 році звернулася до Служби безпеки України з проханням ініціювати процедуру скасування накладених санкцій, надавши відомості про свою корпоративну структуру та заперечивши будь-які зв'язки з Російською Федерацією чи фінансування тероризму. Після перевірки наданої інформації Служба безпеки України повідомила, що звернулася до РНБО з пропозицією розглянути питання про виключення компанії з переліку суб'єктів, на яких поширювалися санкції.

- Суд постановив, що блокування активів слід аналізувати згідно з п. 2 ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції, який, серед іншого, дозволяє державам здійснювати контроль за користуванням майном.
- Застосування економічних обмежень у цій справі, зокрема у формі блокування активів, становило «втручання» у «майно» компанії-заявника. Суд врахував також інші види санкцій, але не аналізував їх окремо, оскільки компанія-заявник не надала достатніх пояснень і доказів їхнього практичного впливу на свою діяльність.
- Щодо законності втручання Суд зазначив, що підстави для застосування різних санкцій, передбачених у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про санкції», були наведені в загальних формулюваннях та охоплювали широкий спектр дій. Це включало не лише діяльність, обсяг якої був більш-менш чітко визначений (наприклад, дії, що сприяють терористичній діяльності), але й такі абстрактні та навіть неоднозначні формулювання, як дії із «завдання майнових втрат» та «створення перешкод для сталого економічного розвитку».
- Проте, держава зіткнулася з безпрецедентними загрозами її національній безпеці та територіальній цілісності, які часто виходили за межі стандартних парадигм звичайної злочинної діяльності чи звичайного збройного конфлікту. Ці загрози вимагали швидкої реакції від органів державної влади України, яку самі лише традиційні кримінальні провадження забезпечити не могли. У зв'язку з цим Суд визнав, що ймовірно саме тому було неминучим те, що такі положення були сформульовані у термінах, які небезпідставно були не дуже точними та мали досить загальний характер.
- Закон України «Про санкції» слугував лише загальною нормативно-правовою базою для

застосування обмежень; його положення підлягали практичному тлумаченню та застосуванню в окремих рішеннях РНБО та Президента України.

- Жодне з оскаржуваних рішень не містило будь-яких індивідуалізованих обґрунтувань, а лише механічно повторювало всі підстави для застосування різних обмежень, передбачених у відповідній статті Закону України «Про санкції», без пояснення, як конкретно вони стосувалися компанії-заявника. На думку Суду, хоча за конкретних обставин було б прийнятно, щоб оскаржувані рішення не містили всіх фактичних та юридичних деталей, які призвели до застосування санкцій, для компанії-заявника було вкрай важливо мати можливість з'ясувати суть підстав для їхнього застосування та підготувати свою правову позицію.
- Щодо процесуальних гарантій, жодної змістовної судової оцінки рішень про накладення санкцій на компанію-заявника проведено не було. Верховний Суд (як у складі Касаційного адміністративного суду, так і у складі Великої Палати) обмежив свій аналіз виключно питанням відповідності рішення РНБО та першого Указу Президента України формальним вимогам Закону України «Про санкції» та не розглянув суть звинувачень Служби безпеки України щодо компанії-заявника.
- Зазначивши, що в таких справах він може здійснювати лише обмежений судовий контроль, Верховний Суд відмовився розглядати питання про те, чи фактичні висновки Служби безпеки України щодо компанії-заявника надавали справжні та достатні підстави для того, щоб її діяльність вважалася загрозою національній безпеці. Ключове правове питання залишилося невирішеним, а саме: чи, незважаючи на відсутність власників з Російської Федерації у її корпоративній структурі, компанія-заявниця фактично контролювалася суб'єктами Російської Федерації та чи вчиняла вона будь-які дії, що становили загрозу національній безпеці України.
- Крім того, національні суди ніколи серйозно не намагалися з'ясувати, чому, паралельно з обґрунтуванням накладення обмежень на компанію-заявника в ході судового розгляду, Служба безпеки України намагалася скасувати ці обмеження після того, як погодилася з аргументами компанії, викладеними в її листі від вересня 2016 року.
- На відміну від справ щодо санкцій, накладених резолюціями Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, оскаржуваний захід у

цій справі був суто національним заходом. У цьому сенсі, незважаючи на винятковий контекст, юридичний характер застосованого заходу нічим не відрізнявся від будь-якого іншого окремого указу чи адміністративного розпорядження, що регулярно видавали відповідні органи державної влади в ході звичайного виконання своїх повноважень.

- Жодне положення Конституції України чи будь-якого іншого національного законодавства прямо не забороняло національним судам розглядати обґрунтованість звинувачень проти компанії-заявника або оцінювати достовірність інформації, наданої Службою безпеки України. Крім того, Верховний Суд не пояснив, як слід розуміти такий обмежений судовий контроль у контексті ст. 124 Конституції України, яка передбачає, що юрисдикція національних судів поширюється на всі правові спори без обмежень. Це також суперечило попередній судовій практиці Верховного Суду у подібних справах, де він розглядав суть звинувачень проти скаргників, щодо яких були застосовані санкції.
- Незважаючи на дискреційні повноваження, надані РНБОУ та Президенту України у питаннях національної безпеки та оборони, судовий контроль, здійснений Верховним Судом, не можна було вважати достатньою процесуальною гарантією проти свавілля, оскільки він не передбачав жодної перевірки того, чи ґрунтувався указ Президента України на достатньо міцному фактичному підґрунті, або того, чи були обґрунтовані фактологічні звинувачення проти компанії-заявника.
- У цьому зв'язку Суд зазначив, що навіть коли постає питання національної безпеки, концепції законності та верховенства права в демократичному суспільстві вимагають, щоб заходи, які впливають на основоположні права людини, підлягали розгляду у межах певної форми змагального процесу у незалежному органі, компетентному переглядати підстави для ухвалення рішення. Якщо не існуватиме можливості ефективно оскаржити твердження виконавчих органів влади, що йшлося про питання національної безпеки, державні органи матимуть змогу свавільно посягати на захищені Конвенцією права.
- З огляду на зазначені обставини Суд дійшов висновку, що компанія-заявник була позбавлена розумної можливості ефективно оскаржити відповідні заходи. Відповідно, втручання у майно

компанії-заявника, зумовлене першим Указом Президента України, у формі блокування його активів не супроводжувалося достатніми процесуальними гарантіями від свавілля, а тому не було законним у розумінні ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції.

Отже, Суд постановив, що було **порушено ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції**.

- Щодо ефективних юридичних засобів захисту, компанія-заявник ініціювала адміністративне провадження у березні 2016 року, судовий розгляд відбувся лише у листопаді 2022 року, тобто більш ніж через шість років. Вона також звернулася до Служби безпеки України з вимогою провести розслідування щодо висунутих проти неї звинувачень, співпрацювала з правоохоронними органами та зрештою отримала офіційне рішення Служби безпеки України, яке підтверджувало її непричетність до фінансування тероризму. Крім того, компанія-заявник звернулася до Служби безпеки України із заявою про повторний розгляд її корпоративної структури, після цього служба подала свої рекомендації до РНБО на підтримку скасування санкцій, однак такі зусилля не мали жодного ефекту.
- З огляду на вказане Суд дійшов висновку, що за конкретних обставин цієї справи компанія-заявник фактично не мала можливості отримати ефективні засоби юридичного захисту щодо своїх скарг. Відповідно, **було порушено ст. 13 Конвенції**.
- Водночас, Суд зазначив, що обсяг судового перегляду, здійснюваного Верховним Судом відповідно до Закону України «Про санкції» у подібних справах, вказував на те, що, за умови його доступності без надмірної затримки, такий засіб юридичного захисту, в принципі, може відповідати вимогам ст. 13 Конвенції. Відповідно, наведений вище висновок стосувався виключно цієї справи і не ставив під сумнів ефективність судових проваджень у Верховному Суді у подібних справах.

Суд постановив, що встановлення порушень саме собою становить достатню справедливую сатисфакцію будь-якої моральної шкоди, завданої компанії-заявнику.

Ключові слова: контроль за користуванням майном, відсутність достатніх процесуальних гарантій при блокування активів підприємства-заявника згідно із Законом України «Про санкції», обмежений судовий контроль Верховним Судом

13. Басюк та інші проти України (*Basyuk and others v. Ukraine*) від 16.10.2025, заяви №№ 55156/19, 55683/19, 57548/19, 23109/20, 42320/20, 8216/21, 9474/21, 13672/21, 27172/21, 48852/21, 36257/22

Заявники були працівниками місцевих відділень державного підприємства «Донецька залізниця», розташованих у Донецькій та Луганській областях. У 2014-2015 рр. державне підприємство «Донецька залізниця» було реорганізовано шляхом злиття з АТ «Укрзалізниця». Зазначені місцеві відділення продовжували свою діяльність на підконтрольних Уряду України територіях, а заявники були там працевлаштовані. Однак, у 2017 році АТ «Укрзалізниця» більше не могла здійснювати свою діяльність у відповідних регіонах через бойові дії, після періоду простою заявники були звільнені.

Заявники порушили цивільне провадження з метою стягнення несплаченої заробітної плати за різні періоди та різних видів компенсацій, пов'язаних із затримкою виплати заробітної плати та звільненням. У більшості випадків суди повністю або частково задовольнили позови заявників про виплату заборгованості із заробітної плати та відхилили вимоги щодо компенсації, посилаючись на форс-мажорні обставини.

Під час розгляду справи заявники послідовно стверджували, що відповідно до національного законодавства єдиним документом, який підтверджує форс-мажорні обставини як підставу для звільнення від відповідальності за порушення зобов'язань, є «сертифікат» Торгово-промислової палати України (ТППУ), а не її «висновок», який АТ «Укрзалізниця» подала до судів. Однак національні суди дійшли висновку, що «науково-правовий висновок» ТППУ підтвердив наявність форс-мажорних обставин протягом відповідного періоду, а, отже, АТ «Укрзалізниця» не була винна і не могла нести відповідальність за невиконання своїх зобов'язань перед своїми працівниками

- Суд вважав, що право заявників за загальним трудовим законодавством, як воно діяло б у звичайний час, на відповідні виплати було достатньо чітким, щоб породити щонайменше майновий інтерес, який підпадає під сферу дії ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції. Відмова у задоволенні відповідних вимог заявників мала розглядатися як втручання у їхнє право на мирне володіння майном.
- При цьому, Суд зазначив, що наявність правової підстави у національному законодавстві сама по собі не є достатньою для дотримання принципу законності, який, крім того, передбачає, що відповідні положення національного законодавства є достатньо доступними,

точними та передбачуваними у своєму застосуванні. Відсутність достатньо точного та передбачуваного законодавчого положення може бути усунена національними судами шляхом надання чіткого і точного тлумачення цього положення.

- Заявники вважали, що відповідно до національного законодавства форс-мажорні обставини можуть бути підтверджені лише «сертифікатом» ТППУ, а не будь-яким іншим документом чи доказом. Уряд, в свою чергу, стверджував, що форс-мажорні обставини можуть бути встановлені на підставі будь-яких доказів, поданих до суду.
- Суд зазначив, що національні суди зіткнулися з новою ситуацією, яка не була прямо передбачена в законодавстві, і мали надати своє тлумачення того, як існуючі правові норми застосовуються до правовідносин, які були суттєво порушені внаслідок виникнення збройного конфлікту. Це було важливо зробити, щоб не залишати без відповіді питання в такій важливій сфері правовідносин, як трудові спори. Перші рішення у подібних справах з'явилися щонайменше у 2015 році, зокрема у спорах за участю АТ «Укрзалізниця». Хоча з часом судова практика змінювалася щодо можливості звільнення роботодавця від виплат на підставі форс-мажорних обставин, загалом вона залишалася сталою у питанні прийняття «науково-правових висновків» як доказу наявності форс-мажорних обставин. Такий підхід був підтверджений також рішенням Великої Палати Верховного Суду від 26.10.2022. На думку Суду, це свідчило про формування усталеної судової практики з цього конкретного питання, в тому числі щодо самого факту застосування таких цивільно-правових понять, як форс-мажор, до трудових відносин.
- Хоча аргументація національних судів у справах заявників була певною мірою нечіткою, вона відповідала вищезазначеній практиці.
- Крім того, Суд не вбачав явної безпідставності чи свавільності у висновку, що обставини форс-мажору можуть бути доведені різними доказами, не тільки «сертифікатом» ТППУ як єдиним документом, що їх підтверджує, а також експертними висновками, показаннями свідків та іншими засобами доказування.

Такий підхід мав особливе значення в умовах

активних бойових дій та окупації, коли можливості доступу до доказів і їх збирання були обмежені.

За огляду на вказане Суд дійшов висновку, що посилання національних судів на «висновок» ТППУ не міг вважатися порушенням вимоги законності, передбаченої ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції.

- При цьому, втручання у майнові права заявників щодо відхилення частини їхніх вимог на підставі форс-мажорних обставин переслідувало мету, що відповідала інтересам суспільства.
- В контексті пропорційності, Суд звернув увагу, що відмова стосувалася не невиключеної заробітної плати, а лише різних видів компенсацій, передусім за затримку виплати заробітної плати під час звільнення. Хоча розміри

цих компенсацій були значними, Суд вважав, що в умовах збройного конфлікту та його суттєвих наслідків для економіки країни держава має широку свободу розсуду в питаннях адаптації до нових реалій, зокрема, щодо наслідків, які впливають на трудові відносини. Враховуючи свою субсидіарну роль, Суд дійшов висновку, що відмова у задоволенні частини вимог заявників на підставі форс-мажорних обставин не була непропорційною.

Отже, **порушення ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції не було.**

- Інші скарги відхилено як явно необґрунтовані.

Ключові слова: форс-мажорні обставини, роль суду в тлумаченні законодавства, легітимні очікування

14. Горанін проти України ([Goranin v. Ukraine](#)) від 16.10.2025, заява № 15981/17

Заявник скаржився, що під час затримання 21.03.2014 та під час подальшого тримання під вартою та перевезення він зазнав жорстокого поводження з боку працівників міліції та отримав тілесні ушкодження, головним чином, обличчя та голови. Тілесні ушкодження були належним чином задокументовані лікарями 21.03.2014 та 04.04.2014, коли заявника виписали з лікарні. Стверджувалось, що таке поводження було застосоване у зв'язку з його участю в серії масових акцій протесту «Майдану», а також з метою отримання від нього зізнавальних показань у вчиненні вбивства декількох працівників міліції 02.03.2014, невдовзі після закінчення жорстоких зіткнень між працівниками міліції та протестувальниками.

Кримінальне провадження було відкрито через рік, яке неодноразово закривали у зв'язку з відсутністю складу кримінального правопорушення. Наразі провадження поновлено.

- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції у процесуальному аспекті.** Заявник висунув достовірні твердження про жорстоке поводження з ним працівників міліції, проте розслідування не відображало серйозних зусиль щодо встановлення відповідних фактів та, зокрема, встановлення походження відповідних тілесних ушкоджень. Постанови про закриття

провадження кілька разів скасовували, а заявнику було відмовлено у статусі потерпілого.

- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції у матеріальному аспекті.** Опис заявником обставин стверджуваного жорстокого поводження був детальним і переважно послідовним. Деякі з його тверджень, зокрема стосовно зв'язку між жорстоким поводженням та його участю в протестах й обвинуваченнями у вбивстві, дійсно не були підтверджені достатньо вагомими доказами. Однак ні Уряд, ні розслідування не спростували ключове твердження, що зазначені у відповідних медичних документах тілесні ушкодження були завдані, коли заявник перебував під контролем працівників міліції. За таких обставин та з огляду на обов'язок держави надавати правдоподібні пояснення щодо тілесних ушкоджень, яких особи зазнали, перебуваючи під контролем працівників правоохоронних органів, Суд дійшов висновку про відповідальність держави за жорстоке поводження із заявником.

Розмір сатисфакції: 15 000 євро відшкодування моральної шкоди.

Ключові слова: позитивне зобов'язання за ст. 2, жорстоке поводження працівниками правоохоронних органів

15. Рогатюк проти України ([Rogatyuk v. Ukraine](#)) від 23.10.2025, заява № 30062/24

08.12.2021 у справі про звільнення заявника Окружний адміністративний суд м. Києва

частково задовольнив його вимоги, оголосивши лише вступну та резолютивну частину рішення.

22.12.2021 суд виніс додаткове рішення, також оголосивши лише вступну та резолютивну частини. 07.12.2023 ліквідаційна комісія суду повідомила заявника, що повні тексти рішень не були складені, а матеріали справи передано до новоствореного Київського міського окружного адміністративного суду. Заявник неодноразово скаржився на ненадання йому копій повних текстів рішень для оскарження. У 2024 році Київський міський окружний адміністративний суд повідомив

заявника, що повні тексти рішень не містяться в матеріалах справи, тому суд не може їх надати.

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з обмеженням доступу до суду.

Розмір сатисфакції: 1 500 євро відшкодування моральної шкоди.

Ключові слова: доступ до суду, відсутність повного рішення суду

16. Одаренко проти України (*Odarenko v. Ukraine*) 23.10.2025, заява № 23906/15

Згідно з твердженнями заявниці через два дні після затримання її хлопця Т. за підозрою у вчиненні подвійного вбивства (жінки та її шестирічного сина), 11.08.2013 її також арештували та тримали під вартою у відділку міліції без будь-якого офіційного протоколу затримання. Її позбавляли сну та їжі, а також неодноразово били по голові, обличчю, тулубу та кінцівкам з метою отримання зізнавальних показань. Зрештою, не витримавши жорстокого поводження, 13.08.2013 заявниця зізналася у вчиненому спільно з Т. подвійному вбивстві.

У день зізнання під відеозапис було проведено слідчий експеримент у присутності призначеного державою захисника заявниці. Згідно з протоколом слідчого експерименту заявниця погодилася детальніше розповісти про твердження, зроблені нею під час попереднього допиту, та надала детальний виклад своєї участі у подвійному вбивстві.

Заявницю оглянув судово-медичний експерт, який виявив крововиливи на вилиці, плечі, передпліччі, лікті, грудній клітці та лопатці, а також садно на лівій гомілці. За висновком експерта, частина ушкоджень утворилася протягом 6–24 годин до обстеження, інші за 2–7 днів до того. Заявниця повідомила експерта, що її доставили до міського відділку міліції після того, як вона провела «майже два дні» в іншому відділку, і отримала тілесні ушкодження там «вдаряючись об одвірки».

Т. подав скаргу на жорстоке поводження з ним та заявницею. В межах розслідування заявниця зазначила, що раніше не повідомляла про жорстоке поводження через страх помсти. Також були допитані міліціонери, які затримали її та доставили до міського відділку. Згодом прокуратура закрила провадження, оскільки заявниця отримала тілесні ушкодження до затримання. Оскарження постанови було безуспішним.

У 2014 році суд визнав заявницю та Т. винними у вчиненні вбивства та розбійного нападу та обрав

їм покарання у вигляді довічного позбавлення волі з конфіскацією майна. Вирок ґрунтувався, *inter alia*, на показаннях заявниці, зроблених в ході слідчого експерименту, доказах судових експертиз, які пов'язали фрагменти крові заявниці і волокна її одягу з місцем злочину, а також на показаннях свідків, які вказали, що заявниця була з Т. у день вбивства. Посилаючись на результати розслідування, суд залишив без уваги твердження заявниці про жорстоке поводження як необґрунтовані. Суди вищих інстанцій залишили вказане рішення без змін.

- Заявниця самостійно не подавала офіційних скарг, однак компетентні органи державної влади знали про її твердження про жорстоке поводження щонайменше з грудня 2013 року, коли її допитали.

При цьому, національні органи влади не виконали свого зобов'язання провести ефективне розслідування, зокрема:

- 1) Розслідуванню бракувало ретельності, оскільки твердження про жорстоке поводження були відхилені, по суті, на підставі показань відповідних працівників міліції;
- 2) Не було докладено серйозних зусиль для встановлення фактичної дати затримання заявниці, узгодження цієї дати з часом отримання заявницею тілесних ушкоджень, або для з'ясування походження цих тілесних ушкоджень.

До того ж, початкове пояснення заявниці про те, що вона отримала травми, «вдаряючись об одвірки», не було правдоподібним і за таких обставин мало б викликати занепокоєння щодо можливого жорстокого поводження.

- В контексті суті скарг заявниці, працівник міліції Д. чітко зазначив, що він затримав її та взяв під варту 11.08.2013, що відповідає зазначеній нею під час допиту даті. Суд також врахував її пояснення, надані судово-медичному експерту,

щодо незадокументованого тримання під вартою до офіційного затримання 13.08.2013, а також докази її допиту в цей період (Під час закриття провадження прокуратура посилювалася на показання заявниці, надані під час її допиту як свідка 12.08.2013, в яких вона також заперечила будь-яке жорстоке поводження).

За відсутності будь-якої альтернативної узгодженої версії подій, Суд вважав встановленим, що заявниця *de facto* трималася під вартою у відділку міліції у період 11-13.08.2013, а деякі з її тілесних ушкоджень були отримані, коли вона перебувала під контролем органів державної влади.

Таким чином, органи державної влади належним чином не встановили, що тілесні ушкодження заявниці виникли за обставин, які виключали жорстоке поводження під час тримання під вартою у відділку міліції, як вона стверджувала. Разом з тим, Суд вважав достатньо доведеним, що заявниця зазнала жорстокого поводження, яке має бути кваліфіковане як нелюдське та таке, що принижує гідність.

З огляду на вказане **було визнано порушення ст. 3 Конвенції в матеріальному та процесуальному аспектах.**

- В контексті скарг за п. 1 ст. 6 Конвенції Суд повторив, що визнання допустимими доказами показання, отримані в результаті катувань або інших видів жорстокого поводження, що

порушують ст. 3 Конвенції, для встановлення відповідних фактів у кримінальному провадженні, призводить до несправедливості провадження в цілому. Цей висновок застосовується незалежно від доказової сили показань, а також від того, чи було їхнє використання вирішальним для засудження обвинуваченого.

- Суд вважав, що, оскільки заявниця залишалася під контролем працівників міліції, триваючі наслідки попереднього жорстокого поводження могли вплинути на її поведінку одразу після нього. Повторення заявницею своїх викривальних показань на місці злочину під час слідчого експерименту було так само скомпрометовано попереднім жорстоким поводженням з нею і не могло бути допустимим доказом. Хоча засудження заявниці не ґрунтувалося на її первинних зізнаннях, на думку Суду, те, що національні суди не виключили надані в ході слідчого експерименту показання заявниці з доказової бази, зробило провадження в цілому несправедливим.

Отже, **мало місце порушення п. 1 ст. 6 Конвенції.**

Розмір сатисфакції 10 000 євро відшкодування моральної шкоди та 1 500 євро відшкодування судових та інших витрат на рахунок представника заявниці.

Ключові слова: жорстоке поводження, провадження в цілому несправедливе

17. Генгер та інші проти України (*Genger and others v. Ukraine*) від 23.10.2025, заяви №№ 54891/22, 1130/24, 3025/24

Скарги заявників стосувались неналежних умов тримання під вартою у Дніпровській установі виконання покарань № 4 (пліснява або бруд у камері, відсутність або неналежний стан санітарно-гігієнічних умов, відсутність або низька якість спальних місць, постільних речей і постільної білизни, пасивне куріння, відсутність або недостатня можливість фізичних вправ на свіжому повітрі, відсутність або недостатня кількість харчування, переповненість тощо).

- Визнано порушення ст. 3 Конвенції** у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою та **ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг (за заявами всіх заявників).

Розмір сатисфакції: 4 700 євро, 6 200 євро та 7 300 євро відшкодування матеріальної та моральної шкоди першому-третьому заявникам відповідно.

Ключові слова: умови тримання під вартою

18. Бойко та інші проти України (*Boyko and others v. Ukraine*) від 23.10.2025, заяви №№ 25475/23, 37404/23, 33077/24

Скарги заявників, в основному, стосувались неналежних умов тримання під вартою в Київському слідчому ізоляторі та Харківському

слідчому ізоляторі (відсутність або обмежений доступ до душу, пліснява або бруд у камері, відсутність доступу до свіжого повітря, низька

якість питної води, відсутність предметів особистої гігієни, відсутність або низька якість спальних місць, постільних речей і постільної білизни, відсутність або недостатня можливість фізичних вправ на свіжому повітрі, пасивне куріння, перепоვნеність, відсутність приватності під час користування туалетом тощо).

- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції** у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою та **ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг (за заявами всіх заявників).

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального провадження у справі другого заявника (4 р. 6 міс. та 1 дн., дві інстанції) та **порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: 4 000 євро, 9 800 євро та 5 800 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди* першому-третьому заявникам відповідно.

Ключові слова: умови тримання під вартою, тривалість кримінального провадження

19. Найдьонов та Ведутенко проти України (*Naydyonov and Vedutenko v. Ukraine*) від 23.10.2025, заява № 56181/15

Заявники, подружня пара, яка володіла підприємством з лізингу транспортних засобів.

Наприкінці 2013 року на початку 2014 року вони передали у лізинг два мікроавтобуси та вантажівку пані О. та її цивільному чоловіку, пану Т. Згодом вони виявили, що три транспортні засоби були продані третім особам на підставі підроблених довіреностей, засвідчених приватним нотаріусом, паном К. Було порушено кримінальне провадження без зазначення підозрюваних осіб. Невдовзі після цього заявники самостійно (за допомогою вбудованих GPS-трекерів) відшукали два мікроавтобуси та повідомили про це працівників міліції. Слідчий вилучив транспортні засоби як речові докази, а пізніше передав їх заявникам на зберігання.

Слідчий допитав пані О. як свідка, яка визнала, що третя вантажівка досі перебувала в її володінні, але відмовилася повідомляти будь-які подробиці, посилаючись на своє право не свідчити проти себе. Через два роки пані О. було взято під домашній арешт, а пан Т., вже тримався під вартою в межах іншого не пов'язаного кримінального провадження.

Провадження спочатку було роз'єднано на два (стосовно пані О. та пана Т. окремо), потім об'єднано після того, як прокурор визнав, що їхнє розділення було необґрунтованим. Крім того, оскільки Печерський районний суд м. Києва тривалий час не призначав підготовче судово засідання, матеріали справи для розгляду були передані до іншого суду. Кримінальне провадження усе ще триває в суді першої інстанції.

Заявники також подали цивільний позов проти нотаріуса, в задоволенні якого було відмовлено на тій підставі, що він не був стороною у відповідній справі.

В ході адміністративного провадження проти Міністерства внутрішніх справ України суди встановили, що дійсно мала місце незаконна бездіяльність органів досудового розслідування, але відмовили у задоволенні вимог щодо відшкодування моральної шкоди.

- **Визнано порушення ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції.** Зокрема, обставини справи свідчили про надзвичайно серйозні та кричущі недоліки у проведенні кримінального провадження (низка з яких були визнані самими національними органами):

- 1) Протягом перших двох місяців після порушення провадження (початкового вирішального періоду) не було проведено жодних слідчих дій;
- 2) Хоча два транспортні засоби були знайдені та вилучені працівниками міліції завдяки зусиллям заявників, жодних дій для пошуку третього транспортного засобу вжито не було. Пасивність працівників міліції була особливо вражаючою, враховуючи той факт, що пані О. ще у травні 2014 року визнала, що цей транспортний засіб досі перебував у її володінні, але відмовилася надати будь-які подробиці з цього приводу. Лише через два роки після цих подій щодо пані О. та її цивільного чоловіка було складено повідомлення про підозру;
- 3) Слідчий взагалі не допитував приватного нотаріуса, безпосередньо причетного до незаконного привласнення майна заявників, не кажучи вже про висунення будь-яких обвинувачень, навіть після того, як йому повідомили про інші подібні епізоди;
- 4) Розслідування було необґрунтовано розділене на два провадження в липні 2016 року (відносно

пані О. та її цивільного чоловіка), які через три роки знову були об'єднані в одне;

5) Мала місце не пояснена затримка у понад два з половиною роки до початку судового провадження після того, як обвинувальний акт було направлено до суду.

- До того ж, заявники були зобов'язані забезпечувати зберігання двох транспортних засобів, які мали статус речових доказів у провадженні, протягом семи років. Тобто вони не мали права розпоряджатися транспортними засобами, які явно знецінювалися та втрачали ринкову вартість впродовж такого періоду. Хоча таке обмеження права було законним, його

необхідність не була пояснена.

- Оскільки основною причиною тривалості провадження були, головним чином, упущення органів державної влади, Суд дійшов висновку, що оскаржуваний захід був непропорційним.

Розмір сатисфакції: 3 000 євро відшкодування моральної шкоди заявникам спільно та 1 800 євро відшкодування *судових та інших витрат* на рахунок представника заявників.

Ключові слова: процедурні обов'язки держави за ст. 1 Протоколу № 1, відсутність належного розслідування незаконного заволодіння майном іншою особою

20. Петеджиєв та Бондар проти України (*Petedzhyyev and Bondar v. Ukraine*) від 23.10.2025, заяви №№ 60318/21, 52156/22

- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції** щодо відсутності з дати винесення щодо заявників остаточного вироку про довічне позбавлення волі до 03.03.2023 механізму умовно-дострокового звільнення. Суд вже визнавав порушення щодо подібного питання у справах [Петухов проти України № 2](#) та [Медвідь проти України](#). У зв'язку з цим Суд повторив, що Конвенція не забороняє призначення довічного позбавлення волі особам, винних у особливо тяжких злочинах, таких як вбивство. Однак, щоб таке покарання було сумісним із ст. 3 Конвенції, воно має бути скорочуваним *de jure* та *de facto*, тобто має існувати як перспектива звільнення засудженого, так і можливість перегляду вироку. Підстави для такого перегляду мають включати оцінку того, чи існують законні підстави пенологічного характеру для подальшого тримання засудженого під вартою. До таких цілей належать покарання, запобігання, захист

суспільства та реабілітація. Баланс між ними не обов'язково є статичним і може змінюватися протягом терміну покарання, так, що основне обґрунтування для позбавлення волі на початку може таким не залишатися після тривалого терміну відбування покарання. Особлива увага приділяється реабілітації, оскільки саме на ній зараз зосереджена європейська кримінально-виконавча політика, що відображається в практиці держав-учасниць, у відповідних стандартах Ради Європи та інших міжнародних документах.

- Інші скарги відхилено.

Визнання порушення саме по собі визнано достатньою справедливою сатисфакцією за будь-яку заподіяну заявникам моральну шкоду.

Ключові слова: довічне позбавлення волі, механізм перегляду довічного позбавлення волі

21. Костюк та інші проти України (*Kostyuk and others v. Ukraine*) 23.10.2025, заяви №№ 31762/19, 15219/24, 31143/24, 1532/25, 3516/25, 5709/25

Заявники скаржились на надмірну тривалість цивільних проваджень (по справі першого заявника – 6 р. та 12 дн., перша інстанція; за другою заявою – 17 р. 9 міс. та 16 дн., перша інстанція; третьої заявниці – 6 р. 7 міс. та 26 дн., три інстанції; четвертого – 6 р. 8 міс. та 4 дн., три інстанції; п'ятого – більше ніж 3 р. 1 міс. та 9 дн., перша інстанція; шостої – більше ніж 3 р. 8 міс. та 12 дн., перша інстанція).

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю цивільних

проваджень та **порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: 1 800 євро, 9 000 євро, 900 євро, 900 євро, 900 євро та 1 200 євро відшкодування *моральної шкоди* першому-шостій заявникам відповідно.

Ключові слова: тривалість цивільного провадження, розумний строк

22. Білько та інші проти України (*Bilko and others v. Ukraine*) від 23.10.2025, заяви №№ 35442/13

Селищна рада виділила заявникам, як особам, постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи та евакуйованим з радіоактивно забрудненої території, земельні ділянки із резервного земельного фонду. У 2005 році кожен із заявників отримав від держави державні акти на право власності на земельну ділянку площею 3,2277 га.

У 2012 році прокурор міської прокуратури в інтересах місцевого управління Державного комітету України по земельних ресурсах подав цивільний позов проти селищної ради та заявників, вимагаючи скасування відповідних рішень та державних актів на право власності у зв'язку з тим, що, *inter alia*, відповідні земельні ділянки раніше були передані у постійне користування сільськогосподарському підприємству «Б». Під час перегляду справи апеляційним судом позов було задоволено. Зокрема, було встановлено, що виділені заявникам земельні ділянки дійсно були розташовані на земельній ділянці, щодо якої у 2000 році підприємство отримало державний акт, що підтверджував право постійного користування нею. Такий державний акт не був визнаний недійсним, і не було жодної інформації, яка б свідчила про припинення відповідного права підприємства.

- Розгляд скарги другого заявника було припинено як такого, що більше не бажав підтримувати провадження в Суді (не відповів на листи Суду, в том числі щодо призначення представника).
- **Визнано порушення ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції** за заявами першої та третьої заявниць. Втручання ґрунтувалося

на національному законодавстві. Воно переслідувало легітимну мету, а саме, відновлення юридичної визначеності та захист прав іншої особи, підприємства, на постійне користування земельними ділянками. Водночас, в контексті пропорційності заявниці набули земельні ділянки добросовісно, не знаючи, що селищна рада передала ті земельні ділянки, які вже використовувалися підприємством «Б». Заявниці не повинні були нести всі негативні наслідки помилки, допущеної селищною радою, без будь-якої компенсації чи іншого виду належного відшкодування. Крім того, хоча принцип «належного урядування» може вимагати від органів державної влади діяти оперативно у виправленні їхніх помилок, він також покладає обов'язок виплатити належну компенсацію добросовісним власникам. Суд не погодився з твердженням Уряду, що заявниці мали реальну можливість звернутися до селищної ради з вимогою виділення нових земельних ділянок для компенсації тих, які були у них вилучені (не було доведено наявності подібних ділянок). Уряд також не стверджував, що заявниці могли вимагати відшкодування шкоди у зв'язку з цим. Таким чином, відсутність будь-якої компенсації за вилучені земельні ділянки наклала непропорційний тягар на заявниць, що призвело до порушення їхнього права на мирне володіння своїм майном.

Заявниці не вимагали справедливої сатисфакції.

Ключові слова: принцип належного урядування, позбавлення добросовісних набувачів права власності на земельні ділянки

23. Маркуш проти України (*Markush v. Ukraine*) від 23.10.2025, заява № 37358/21

У 2006 році Верховна Рада України призначила заявницю на посаду судді Конституційного Суду України строком на дев'ять років без права повторного призначення.

У 2014 році Верховна Рада України проголосувала за звільнення заявниці з посади за порушення присяги судді у зв'язку з її участю в ухваленні рішення Конституційного Суду України від 30.09.2010. Інші судді Конституційного Суду України, призначені за квотою Верховної Ради України, також були звільнені.

Вищий адміністративний суд України визнав незаконною відповідну постанову Верховної Ради України, але відмовив у поновленні заявниці на посаді. За результатами перегляду справи Верховним Судом у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду справу було повернуто на новий розгляд. Зрештою, у 2021 році Велика Палата Верховного Суду встановила, що участь заявниці в ухваленні рішення від 30.09.2010 та наслідки такої участі були явно несумісними з її присягою судді.

- Ситуація заявниці та рішення національних судів у її справі були майже ідентичні рішенням щодо заявників у справах [Овчаренко та Колос проти України](#) та [Головін проти України](#). Зокрема, в контексті порушення ст. 8 Конвенції у відповідних рішеннях Суд постановив, що: (i) нормативно-правова база щодо питання, яка поведінка судді Конституційного Суду України становитиме «порушення присяги судді» згідно з національним законодавством, не була достатньо чіткою та передбачуваною, а рішення на національному рівні, в яких було застосовано таке законодавство у справах заявників, не були достатньо обґрунтованими; та (ii) заявники були звільнені саме у зв'язку з результатами їхнього голосування на користь рішення Конституційного Суду України від 30.09.2010, і не було достатнього роз'яснення щодо питання, чи слід було тлумачити функціональний імунітет суддів Конституційного Суду України, який звільняє їх від відповідальності за результати їхнього голосування в цьому суді, як закріплено у ст. 28 Закону України «Про Конституційний Суд України», як такий, що обмежував сферу

відповідальності цих суддів за порушення їхньої присяги судді.

Щодо скарг за ст. 6 Конвенції Суд встановив, що рішення національних судів у справах заявників не були достатньо вмотивованими щодо питання, чи було їхнє звільнення сумісним з конституційними гарантіями незалежності судової влади, у тому числі питання функціонального імунітету суддів Конституційного Суду України, який обмежував обсяг їхньої відповідальності за результати їх голосування.

- Відповідні висновки були релевантними до скарг заявниці. Таким чином, Суд постановив, що **було порушено ст. 8 Конвенції та п. 1 ст. 6 Конвенції**.

Розмір сатисфакції: 1 500 євро відшкодування судових та інших витрат.

Ключові слова: звільнення судді Конституційного Суду України з посади за порушення присяги, функціональний імунітет судді, незалежність судової влади

24. Крайняк та Гуменюк проти України ([Kraynyak and Gumenyuk v. Ukraine](#)) від 06.11.2025, заява № 12971/19

Заявників затримали 31.08.2015 та взяли під варту за підозрою у причетності до вчинення терористичного акту, що спричинив тяжкі наслідки у вигляді загибелі людей біля Верховної Ради України. Національні суди неодноразово продовжували строк тримання їх під вартою. Суди зазначали, що хоча заявники мали міцні соціальні зв'язки, було цілком ймовірно, що вони могли переховуватися від суду з огляду на суворість покарання, яке могло бути їм обране. Крім того, суди зазначали, що з огляду на отриманий на сході України бойовий досвід заявники набули конкретних навичок, завдяки яким могли перешкоджати правосуддю, зокрема шляхом впливу на потерпілих та інших свідків. Діяння, у вчиненні яких вони підозрювалися, призвели до масової гибелі людей, і це передбачало значний суспільний інтерес у забезпеченні належного розслідування. У деяких ухвалях суди також посилалися на положення про неможливість застосування інших запобіжних заходів, окрім тримання під вартою. У 2016 році справу було направлено для розгляду до суду.

У 2020 році першого заявника звільнили з-під варти та помістили під цілодобовий домашній арешт, строк дії якого закінчився через два місяці. Другий

заявник залишався під вартою. У 2023 року він помер. Згідно з повідомленнями медіа його смерть настала внаслідок дії вибухового пристрою, який він підірвав у будівлі суду, де проходив судовий розгляд.

- Відхилено скаргу першого заявника за п. 3 ст. 5 Конвенції, оскільки його аналогічні твердження були розглянуті Судом в рішенні [Крайняк проти України](#) у 2023 році.
- **Визнано порушення п. 3 ст. 5 Конвенції** за заявою другого заявника. Тривалість заявника під вартою склала понад 7 р. та 10 міс. Той факт, що другого заявника офіційно підозрювали у тероризмі (злочині, що підпадає під дію положення про неможливість застосування інших запобіжних заходів, окрім тримання під вартою), коли до нього вперше застосували запобіжний захід у вигляді взяття під варту, не змінював відповідної оцінки Суду. При цьому, справа перебуває на розгляді суду з 2016 року.
- **Визнано порушення п. 4 ст. 5 Конвенції** у зв'язку з непроведенням оперативного розгляду апеляційних скарг заявників на ухвали про продовження строку тримання під вартою від 25.07.2019 та 06.09.2019 (розглянуто через

більше ніж 3,5 міс. та майже 5 міс. відповідно), а також апеляційної скарги першого заявника на ухвалу про продовження строку тримання під вартою від 24.10.2019 (розглянуто через 3 міс. та 23 дн.).

- **Визнано порушення п. 5 ст. 5 Конвенції** за заявою другого заявника.

Розмір сатисфакції: 3 000 євро відшкодування моральної шкоди батькам другого заявника,

який загинув. Суд постановив, що встановлення порушення саме собою становило достатню справедливу сатисфакцію будь-якої моральної шкоди, завданої першому заявнику.

Ключові слова: відсутність оперативності перегляду апеляційних скарг на рішення про продовження тримання під вартою, надмірна тривалість тримання під вартою

25. Панкрат'єв проти України (*Pankratyev v. Ukraine*) від 06.11.2025, заява № 36459/19

У 2009 році було відкрито кримінальне провадження за фактом розбійного нападу на пана Ш., що призвело до його смерті, та розбійного нападу на І.

13.10.2009 заявник був *de facto* затриманий міліцією. 15.10.2009 він підписав два «пояснення», адресовані слідчому, у яких зізнався, що умисно брав участь разом із певним С. у обох нападах. Того ж дня було складено протокол затримання. Йому було призначено адвоката Г., у присутності якого він підтвердив свої зізнання.

С., якого згодом було затримано на підставі показань заявника, зробив подібні зізнання.

Заявник змінив адвоката і в 2010 році відкликав свої зізнавальні показання. Протягом усього судового розгляду заявник стверджував, що утримувався під вартою без належного документування та зазнавав тиску, доки не дав неправдивих зізнань, а згодом призначений адвокат не надав йому жодної допомоги.

У 2013 році суд засудив С. та заявника до 12 років позбавлення волі. Апеляційний суд залишив вирок у силі. Суди, зокрема, посилалися на первинні зізнання заявника та С., надані у присутності їхніх адвокатів (у тому числі під час виїзду на місце події), а також на інші докази. Зазначалося, що сам факт непризначення адвокатів через адвокатську раду не означав, що відповідні докази були недопустимими. Апеляційний суд визнав першочергові зізнання підсудних достовірними, оскільки вони зізналися «у своїх поясненнях, під час перших допитів у присутності адвокатів, [та] під час [відтворення обстановки та обставин подій на місці злочину]», і в цих зізнаннях вони розкрили деталі, про які міліція раніше не знала. Касаційний суд також залишив вирок без змін.

- Суд зазначив, що факт затримання заявника 13.10.2009 не оспоровався та визнавався національними судами. Зміст його пояснень від 15.10.2019 свідчив, що вони були надані

під час допиту міліції. Водночас, були відсутні ознаки того, що перед допитом заявника було поінформовано про його право на правову допомогу, і він дійсно відмовився від нього. Таким чином, право заявника на захисника було обмежене, і Суд не вбачав підстав для цього.

- Оцінюючи справедливість провадження за критеріями, визначеними у справі *Beuze v. Belgium*, Суд врахував обставини, які свідчили на користь справедливості розгляду, зокрема: (i) заявник не був особливо вразливою особою; (ii) докази були оцінені професійними суддями; (iii) не було факторів, які б ставили під сумнів надійність або точність наданих показань; (iv) суспільний інтерес у притягненні до відповідальності за злочини, інкриміновані заявнику, був дуже значним.
- Однак інші фактори свідчили, що справедливість судового розгляду була порушена. По-перше, мало місце незадокументоване тримання заявника під вартою протягом декількох днів, перш ніж він надав зізнавальні показання (обставина, яку необхідно було взяти до уваги, хоч вона й не була предметом розгляду в Суді). По-друге, первинні пояснення заявника були безпосередньо самовикривальними. Вони були надані на початку розслідування і визначили подальший підхід органів влади до нього. При цьому, текст рішення апеляційного суду щодо зізнань заявника був дещо неоднозначним.
- У цьому зв'язку Суд постановив, що шкода, завдана справедливості провадження обмеженням права на доступ до захисника, не може бути усунена лише шляхом підтвердження заявником показань, наданих за відсутності адвоката, на пізнішому етапі та у присутності адвоката, якщо тільки цей недолік не буде належним чином розглянутий та виправлений судами, зокрема шляхом виключення показань, наданих за відсутності адвоката.

- У цій справі пояснення, надані без захисника, виключені не були. Більше того, саме вони стали підставою для отримання інших доказів і призвели до затримання співобвинуваченого, С. Після надання таких показань, заявник міг вважати нерозумним змінювати їх пізніше.
- По-третє, хоча у справі існували й інші докази, не було ознак того, що вони були отримані інакше, ніж на підставі інформації, здобутої з його первинних пояснень.
- Отже, **мало місце порушення п. 1 та п. 3 (с) ст. 6 Конвенції** у зв'язку з порушенням права

заявника на правову допомогу.

- Також Суд встановив **порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального провадження (більше ніж 9 р. та 1 міс., три інстанції).

Розмір сатисфакції: 1 800 євро відшкодування *моральної шкоди* та 36 євро відшкодування *судових та інших витрат*.

Ключові слова: право на захист, викривальні покази, надмірна тривалість кримінального провадження

26. Ніколаєв проти України (*Nikolayev v. Ukraine*) від 06.11.2025, заява № 54309/20

- **Відхилено як необґрунтовану скаргу** заявника **за ст. 3 Конвенції**. Суд вважав, що не було доведено, що медична допомога, яку отримав заявник, була неналежною. Зокрема, заявник страждає на ретиніт пігментований, вроджену хворобу сітківки ока, внаслідок якої поступово погіршується зір і для якої не існує загальнодоступного лікування. Отже, той факт, що зір заявника значно погіршився під час ув'язнення, сам по собі не означав не виконання органами влади своїх позитивних зобов'язань. Заявнику було призначено експериментальне лікування, вочевидь, з надією дещо уповільнити прогресування його захворювання (були призначені ліки, що застосовуються для лікування судинних і когнітивних розладів, а також ліки, що застосовуються для лікування дефіциту вітаміну B1). Однак, не вбачалось, що це лікування було призначено відповідно до будь-яких протоколів або коли-небудь було визнано його ефективність для стану заявника.
- **Відхилено як необґрунтовану скаргу** заявника **за п. 3 ст. 5 Конвенції** на тривалість тримання під вартою (2 р. 1 міс. та 4 дн.). Національні суди під час розгляду питання про продовження тримання заявника під вартою дійшли висновку, що ризик повторного вчинення злочину та втечі виправдовували утримання заявника під вартою. Зокрема, суди зазначили, що заявнику було пред'явлено звинувачення у

завданні тяжких тілесних ушкоджень (травм голови та печінки), внаслідок яких особа померла. Спочатку його помістили під варту, а згодом під домашній арешт. Коли строк останнього застосованого заходу закінчився і заявник очікував розгляду справи, він завдав травм (удар молотком по голові) іншій особі, що спричинило перелом черепа. Йому висунули нові звинувачення. Суди також посилалися на зловживання заявником алкоголем, що було важливим фактором, враховуючи, що алкогольне сп'яніння ймовірно відіграло роль в обох нападах, а заявнику було діагностовано серйозний алкогольний розлад. Суд не мав підстав критикувати таку оцінку; відповідний висновок не змінював той факт, що частину аргументів навів прокурор і суди їх підтримали.

- **Визнано порушення п. 4 ст. 5 Конвенції** у зв'язку із значними затримками у розгляді апеляційних скарг заявника на рішення про тримання його під вартою (через 1 міс. та 20 дн., 2 міс. та 4 дн., 1 міс. та 17 дн. після подання скарг). До того часу строк дії цих рішень вже минули або були майже вичерпані. При цьому, не було надано переконливих пояснень з цього приводу.

Розмір сатисфакції: 500 євро відшкодування *моральної шкоди*.

Ключові слова: тривалість перегляду рішення про тримання під вартою

27. Соколов та інші проти України (*Sokolov and others v. Ukraine*) від 13.11.2025, заяви №№ 71897/17, 3159/19, 19609/19, 44053/19, 49672/19, 49416/20, 1601/21, 43541/21, 10000/23

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** за заявами всіх заявників у зв'язку з відмовою у доступі до судів вищих інстанцій. У всіх випадках

апеляційні або касаційні скарги були визнані поданими після закінчення встановленого законом строку. Хоча заявники повідомляли про

отримання повних судових рішень із затримкою, суди мотивували рішення про відмову у поновленні строків для оскарження тим, що особа була присутня в судовому засіданні та поінформована про вступну та резолютивну частину рішення.

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** за заявою другої заявниці у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального провадження (6 р. 9 міс. та 3 дн., три інстанції) та **порушення ст. 13**

Конвенції з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: 1 950 євро другій заявниці та по 1 500 євро іншим восьми заявникам відшкодування *моральної шкоди*.

Ключові слова: строки оскарження судового рішення, відмова у поновленні строку на оскарження судового рішення, доступ до суду

28. Штефан та інші проти України (*Shtefan and others v. Ukraine*) від 13.11.2025, заяви №№ 11922/24, 15395/24, 15722/24, 17145/24, 17885/24, 18648/24, 19000/24, 20161/24, 25079/24, 30211/24, 30417/24, 33581/24, 35842/24

Заявники скаржились на надмірну тривалість кримінальних проваджень (по справі першого заявника – більше ніж 9 р. 3 міс. та 16 дн., перша інстанція; другого – більше ніж 16 р. 5 міс. та 24 дн., перша інстанція; третього – більше ніж 16 р. 5 міс. та 24 дн., перша інстанція; четвертого – більше ніж 5 р. та 7 міс., дві інстанції; п'ятого – 5 р. 10 міс. та 15 дн., три інстанції; шостого – більше ніж 6 р. та 19 дн., дві інстанції; сьомого – 6 р. 8 міс. та 16 дн., три інстанції; восьмої – більше ніж 11 р. та 18 дн., дві інстанції; дев'ятого – 10 р. 2 міс. та 4 дн., перша інстанція; десятого – 7 р. 3 міс. та 27 дн., три інстанції; одинадцятої – більше ніж 6 р. та 16 дн., перша інстанція; дванадцятого – більше ніж 7 р. 6 міс. та 7 дн., перша інстанція; тринадцятої – більше ніж 15 р. 6 міс. та 16 дн., дві інстанції).

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінальних проваджень та **порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: 3 600 євро, 7 800 євро, 7 800 євро, 1 500 євро, 500 євро, 1 500 євро, 900 євро, 3 600 євро, 4 200 євро, 900 євро, 1 800 євро, 3 000 євро та 6 600 євро відшкодування *моральної шкоди* першому-тринадцятій заявникам відповідно.

Ключові слова: тривалість кримінального провадження, розумний строк

29. Попов проти України (*Popov v. Ukraine*) від 23.10.2025, заява № 20817/24

У період з 2020 до 2021 року заявник отримував допомогу по безробіттю. У червні 2023 року обласний центр зайнятості подав позов проти заявника, вимагаючи відшкодування 104 943 грн виплаченої допомоги. Стверджувалось, що заявник надав центру зайнятості неправдиву інформацію, відповідно, не мав права на допомогу по безробіттю. Зокрема, у відповідний період заявник також отримував інший вид соціальної допомоги, оскільки здійснював догляд за дитиною з інвалідністю. Заявник стверджував у судах, що фінансова допомога на дитину з інвалідністю не становить його дохід і, таким чином, не впливає на його право на отримання допомоги по безробіттю. Крім того, заявник наголошував про закінчення строку позовної давності. Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, оскільки не було доведено, що заявник діяв недобросовісно, тоді як центр зайнятості не перевіряв належним чином дотримання ним усіх критеріїв для отримання

допомоги по безробіттю. Суд також постановив, що строк позовної давності міг бути застосований лише у разі наявності підстав для задоволення цивільного позову, чого не було у цій справі.

Проте, апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив постанову не на користь заявника, вказавши на обов'язок заявника надавати точну інформацію до центру зайнятості. При цьому, не було жодних коментарів щодо аргументів заявника про закінчення строку позовної давності. Верховний Суд відмовив у відкритті касаційного провадження.

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з необґрунтованістю судового рішення.

Розмір сатисфакції: 1 500 євро відшкодування *моральної шкоди*.

Ключові слова: строк позовної давності, обґрунтованість судових рішень

30. Гуйван проти України (*Guyvan v. Ukraine*) від 06.11.2025, заява № 46704/16

З 2002 року заявник користувався певним телефонним номером для особистих потреб. Згодом цей номер став його робочим, а витрати на зв'язок оплачував роботодавець, підприємство «П.», в межах укладеної з оператором мобільного зв'язку угоди.

У 2010 році підприємство «П.» наказом про встановило ліміти на користування послугами мобільного зв'язку для робочих цілей (300 грн на місяць). При цьому, визначалося, які послуги зв'язку вважалися пов'язаними з роботою і, таким чином, оплачувалися роботодавцем у межах встановленого ліміту. Витрати на міжнародний роумінг оплачувалися роботодавцем лише у тому випадку, якщо особа, яка користувалася цим телефонним номером, перебувала у службовому відрядженні. В іншому випадку, вартість послуг, що перевищували ліміт, відраховувалися із заробітної плати працівника.

У 2015 році було розпочато службове розслідування у зв'язку з тим, що телефонні рахунки заявника свідчили на використання ним послуг міжнародного роумінгу на робочому телефоні протягом періодів, коли згідно з табелем обліку робочого часу він перебував на робочому місці.

На запити підприємства «П.» оператор мобільного зв'язку надав детальну інформацію про дзвінки з мобільного телефону заявника за період більше 1 року, а саме: дата та час з'єднання, вид з'єднання (вхідне/вихідне) та зв'язку (повідомлення чи дзвінок), закордонна телефонна компанія та країна, в якій використовувалися послуги роумінгу, номери абонентів з'єднань із заявником та тривалість дзвінків.

Заявник подав позов проти підприємства у зв'язку із збором інформації про нього та відмову у доступі до неї всупереч Закону України «Про захист персональних даних».

Суд першої інстанції ухвалив рішення не на користь заявника. Він встановив, що відповідний телефонний номер заявника належав його підприємству, відповідно останнє мало право запитувати та отримувати детальну інформацію від оператора мобільного зв'язку про надані послуги. Інформація про послуги міжнародного роумінгу запитувалася з метою перевірки присутності працівника на його робочому місці і, таким чином, стосувалася трудових відносин. Суд дійшов висновку про відсутність ознак того, що підприємство «П.» збирало персональні дані заявника, та відхилив його твердження про

протилежне. Суди вищих інстанції підтримали відповідні висновки.

В цей час заявника звільнили з посади за відсутність на робочому місці без поважних причин.

- З умов наказу підприємства «П.» вбачалося, що заявнику було дозволено використовувати закріплений за ним робочий телефонний номер для здійснення приватних дзвінків, у тому числі з-за кордону, за умови, що він відшкодовуватиме вартість цих дзвінків. При цьому, підприємство дійсно могло отримати інформацію від оператора мобільного зв'язку, а також збирати та обробляти цю інформацію для конкретних цілей. Однак, це не позбавляло відповідні дані персонального характеру, наприклад, інформацію про місцезнаходження заявника у певній країні в певну дату. Така інформація, в тому числі щодо співрозмовників, могла бути кваліфікована як його персональні дані. Таким чином, ст. 8 Конвенції була застосовною у цій справі.
- У справі *Bărbulescu v. Romania* Суд визначив критерії, які необхідно враховувати у зв'язку з моніторингом розмов на робочому місці, а саме: чи був працівник повідомлений про можливість вжиття роботодавцем заходів щодо моніторингу розмов та про впровадження таких заходів; обсяг такого моніторингу та ступінь його втручання у приватність працівника; чи навів роботодавець законні підстави для виправдання моніторингу; чи було б можливим впровадити методи та заходи, які передбачали менший рівень втручання; наслідки моніторингу для працівника, щодо якого він здійснювався; чи були надані працівнику належні гарантії проти свавілля. Суд також постановив, що «національні органи влади повинні забезпечити, щоб працівник, чиї розмови були піддані моніторингу, мав доступ до засобу юридичного захисту у судовому органі, компетентному визначити, принаймні по суті, як були дотримані зазначені критерії і чи були оскаржувані заходи законними».
- У цій справі з наказу та угоди про надання послуг стільникового радіотелефонного зв'язку вбачалося, що підприємство «П.» мало право отримувати інформацію від оператора мобільного зв'язку з метою встановлення того, які дзвінки та повідомлення належали до категорії робочих розмов і, таким чином, чи мали вони оплачуватися підприємством, чи заявником. Однак, запити роботодавця були

зроблені із цілком іншою та не пов'язаною з цим метою – збору та обробки даних, які могли розкрити місцеперебування заявника за кордоном у конкретні дати. Крім того, відповідні дані включали інформацію про телефонні номери, з якими контактував заявник, та країни, у яких надавалися послуги роумінгу, хоча, як визнали самі органи державної влади, ця інформація не була необхідною для встановлення факту присутності чи відсутності заявника на робочому місці. Суд вважав, що збір та обробка даних у такий спосіб вплинула на приватність заявника. Питання про те, чи був такий збір та обробка даних виправданими з огляду на критерії, встановлені у справі *Bărbulescu v. Romania*, мало вирішуватися насамперед національними органами влади. Проте національні судові органи не здійснили повної оцінки цього питання, а

натомість дійшли висновку, що інформація, отримана підприємством «П.» від оператора мобільного зв'язку, не стосувалася персональних даних заявника.

- З огляду на вказане Суд дійшов висновку, що заявнику було відмовлено у державному захисті у судовому органі, який мав би визначити, чи були дотримані критерії щодо моніторингу його комунікацій на робочому місці. Таким чином, держава не виконала своїх позитивних зобов'язань.

- Отже, **мало місце порушення ст. 8 Конвенції**.

Заявник не вимагав справедливої сатисфакції.

Ключові слова: обробка роботодавцем персональних даних, відсутність застосування критеріїв з практики ЄСПЛ національним судом

31. Романенко проти України (*Romanenko v. Ukraine*) від 06.11.2025, заява № 54825/18

За версією Уряду у 2010 році заявника зупинили міліціонери М. і Ш. на автовокзалі для перевірки документів. Заявника запідозрили у вживанні наркотиків або алкоголю і доставили до відділку для подальшого допиту. У відділку в сумці заявника було виявлено наркотики, а також неліцензовану зброю, яку він приховав від міліціонерів, що проводили обшук. Подальша сутичка між заявником та двома міліціонерами переросла в бійку, в результаті якої заявник застрелив одного із міліціонерів, М., а інший, Ш., отримав тяжкі тілесні ушкодження. Заявника зупинила група цивільних осіб, які на той час перебували в відділку.

За версією заявника на вокзалі його зупинив міліціонер Ш. Він змусив заявника піти з ним до відділку, відмовившись повернути йому документи. У відділку Ш. почав обшукувати заявника, який протестував проти грубої поведінки міліціонера. Ш. вдарив заявника кулаком і дістав пістолет. Між Ш. і заявником виникла бійка, і заявник дістав із своєї сумки стартовий пістолет. До бійки приєднався інший міліціонер, М., в ході якої Ш. і заявник вистрілили зі своїх пістолетів. Заявник, тримаючи дві зброї, залишив приміщення, а згодом здався міліції. Після допиту заявника доставили до лікарні, де його оглянув лікар. Міліціонери, які супроводжували заявника, дали вказівку лікарю класифікувати травми на його тілі як незначні.

Після інциденту було проведено судово-медичну

експертизу, за результатами якої встановлено численні садна на голові, обличчі, тілі та кінцівках заявника, які були отримані декілька годин тому і могли класифікуватися як незначні травми.

В ході проведення дослідчої перевірки дії міліціонерів були визнані законними. Подальше розслідування скарг заявника щодо жорстокого поводження було закрито, оскільки не було встановлено, що зловживання владою з боку міліціонерів призвело до травм заявника.

У 2018 році заявника було засуджено до довічного позбавлення волі за висуненими обвинуваченнями. Розглядаючи твердження заявника про жорстоке поводження, національні суди всіх інстанцій визнали, що його заяви з цього приводу були безпідставними і мали на меті звільнити його від звинувачень у вбивстві.

- **Не встановлено порушення ст. 3 Конвенції у матеріальному аспекті.** Заявник не стверджував, що отримані ним травми могли бути спричинені обставинами, не пов'язаними з інцидентом у відділку. Суд також взяв до уваги пояснення, які заявник надав судовому експерту щодо інциденту (він зазначив, що чинив опір при затриманні та впав на землю, без додаткових подробиць) та висновок національних судів про те, що заявник перебував під впливом наркотиків під час інциденту, який він сам спровокував. Вбачалось, що травми, отримані заявником під час інциденту і оцінені судовим експертом як незначні, були наслідком

застосування міліціонерами фізичної сили, що було викликано поведінкою самого заявника і не могло вважатися надмірним. За таких обставин тягар доведення того, що застосування сили не було надмірним, для Уряду був менш суворим.

- **Встановлено порушення ст. 3 Конвенції у процесуальному аспекті.** По-перше, органи влади спочатку встановлювали походження травм заявника у формі дослідчої перевірки, результати якої ґрунтувалися виключно на поясненнях міліціонерів, без допиту заявника та інформування його про результати такої перевірки. У цьому зв'язку Суд вже зазначав, що процедура дослідчої перевірки не відповідає стандартам ст. 3 Конвенції, оскільки слідчий може вжити лише обмежену кількість процесуальних заходів, а процесуальний статус потерпілого не є належним чином оформленим, у зв'язку з чим він не може ефективно брати участь у процедурі. По-друге, у 2014 році суд зобов'язав органи влади провести розслідування заяв заявника про жорстоке поводження. Однак, розслідування було розпочато лише у 2019 році, вочевидь, через недбалість слідчих органів. Водночас, не вбачалось, що таке розслідування, яке закрили вже через 9 місяців,

було ретельним. Воно ґрунтувалось виключно на висновках суду першої інстанції у кримінальному провадженні проти заявника. Його навіть не допитали. Хоча національні суди ретельно розглянули обставини інциденту у провадженні проти заявника, Суд зазначив, що основною метою суду першої інстанції в контексті такого розгляду було винесення рішення щодо вини заявника на підставі доказів у справі, а не розслідування його скарг щодо жорстокого поводження. Таким чином, розслідування скарг заявника про жорстоке поводження не було достатньо ефективним.

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального провадження проти заявника (7 р. та 9 міс., три інстанції).
- Інші скарги відхилено.

Розмір сатисфакції: 2 300 євро відшкодування *моральної шкоди* та 800 євро відшкодування *судових та інших витрат*.

Ключові слова: застосування фізичної сили правоохоронними органами, затримка розслідування на початковому етапі, процесуальний аспект статті 3

32. Кицько та інші проти України (*Kytsko and others v. Ukraine*) від 13.11.2025, заяви №№ 7937/24, 7953/24, 8629/24, 8739/24, 36473/24, 36477/24, 36487/24, 36535/24

Скарги заявників, в основному, стосувались неналежних умов тримання під вартою у Полтавській установі виконання покарань № 23 та Харківському слідчому ізоляторі (переповненість, відсутність доступу до свіжого повітря, пасивне куріння, пліснява або бруд у камері, відсутність або неналежний стан санітарно-гігієнічних умов, відсутність приватності під час користування туалетом, відсутність предметів особистої гігієни, відсутність або низька якість спальних місць, постільних речей і постільної білизни, відсутність або обмежений доступ до душу, відсутність або недостатнє електричне освітлення, відсутність або недостатнє природне освітлення тощо), а також інших порушень Конвенції.

- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції** у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою та **ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного

засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг (за заявами всіх заявників).

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінальних проваджень (по справі першого заявника – більше ніж 6 р. 8 міс. та 1 д., дві інстанції; третього – більше ніж 5 р. 1 міс. та 9 дн., дві інстанції) та **порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: 9 800 євро, 4 900 євро, 9 800 євро, 7 500 євро, 7 500 євро, 7 500 євро, 7 500 євро та 5 800 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди* першому-восьмому заявникам відповідно.

Ключові слова: умови тримання під вартою, тривалість кримінального провадження, розумний строк

33. Білоус проти України (*Bilous v. Ukraine*) від 13.11.2025, заява № 28541/20

• **Визнано порушення ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції** у зв'язку з визнанням права власності заявника недійсним без виплати компенсації. Хоча було встановлено, що лише окремі частини земельних ділянок заявника (виділені для сільськогосподарських цілей у 2005 та 2008 роках) перетинаються із зоною відчуження залізниці, право власності заявника було визнано недійсним у повному обсязі. Суд вже встановлював порушення щодо подібних питань у справі *Дроздик і Мікула проти України*. З аналізу матеріалів справи Суд не вбачав підстав для інших висновків щодо прийнятності та суті скарг у цій справі. Зокрема, Суд постановив, що втручання у майнові права заявника наклало на нього непропорційний тягар з огляду на відсутність національного законодавства, яке б передбачало грошову чи будь-яку іншу форму компенсації за будь-яку шкоду. У цьому зв'язку Суд повторив, що вилучення майна без виплати суми, яка

є обґрунтовано пов'язаною з його вартістю, зазвичай становить непропорційне втручання, а повна відсутність компенсації може вважатися виправданою відповідно до ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції лише за виняткових обставин.

• **Постановлено, що держава повинна забезпечити** відповідними засобами та у розумний строк повне **відновлення права** заявника на майно або надання грошової компенсації (розрахованої відповідно до національних вимог щодо оцінки майна та практики Суду) чи аналогічного майна.

• Інші скарги відхилено.

Розмір сатисфакції: 1 500 євро відшкодування *моральної шкоди* та 250 євро відшкодування судових та інших витрат.

Ключові слова: позбавлення права на майно, непропорційний тягар

34. Семенов та інші проти України (*Semenov and others v. Ukraine*) від 13.11.2025, заяви №№ 9200/20, 6167/24, 4945/25, 7634/25, 7750/25, 8006/25, 10133/25, 10666/25, 10771/25, 10892/25, 11960/25

Заявники скаржились на надмірну тривалість цивільних проваджень (по справі першого заявника – 5 р. 11 міс. та 7 дн., три інстанції; другої – більше ніж 4 р. 9 міс. та 24 дн., дві інстанції; третього – більше ніж 6 р. та 1 д., три інстанції; четвертої – 12 р. 3 міс. та 21 дн., три інстанції; п'ятого – 3 р. 1 міс. та 8 дн., перша інстанція; шостих – 9 р. 11 міс. та 10 дн., три інстанції; сьомої – більше ніж 4 р. 9 міс. та 16 дн., дві інстанції; за восьмою заявою – 18 р. 3 міс. та 29 дн., три інстанції, та 16 р. 5 міс. та 5 дн., три інстанції; дев'ятого – 10 р. 5 міс. та 23 дн., три інстанції; десятого – більше ніж 4 р. 9 міс. та 18 дн., перша інстанція; одинадцятого – 3 р. 4 міс. та 17 дн., перша інстанція).

• **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю цивільних проваджень та **порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

• Інші скарги відхилені.

Розмір сатисфакції: 500 євро, 1 200 євро, 500 євро, 4 700 євро, 500 євро, 2 400 євро, 1 200 євро, 5 000 євро, 2 400 євро, 1 500 євро та 900 євро відшкодування *моральної шкоди* першому-одинадцятому заявникам відповідно.

Ключові слова: тривалість цивільного провадження, розумний строк

35. Сівка проти України (*Sivka v. Ukraine*) від 13.11.2025, заява № 46247/15

З 2005 року заявниця була зареєстрована як фізична особа-підприємець з продажу товарів на вуличних ринках. У 2008 році господарський суд постановив припинити підприємницьку діяльність

заявниці через невиконання нею обов'язкових вимог щодо подання податкової звітності. Інформація про реєстрацію заявниці та вказане рішення суду була належним чином внесена

до відповідного державного реєстру. У липні 2012 року заявниця подала заяву на отримання пенсії за віком за програмою дострокового виходу на пенсію (за програмою для жінок, які досягли 55-річного віку, мали стаж роботи не менше тридцяти років і були безробітними). Заяву було задоволено. Заявниця отримувала щомісячну пенсію за достроковим виходом на пенсію до липня 2013 року, коли після досягнення встановленого законом пенсійного віку цю пенсію було автоматично змінено на звичайну пенсію за віком.

У 2014 році після виявлення, що заявниця зареєстрована як підприємець, Пенсійний фонд України видав розпорядження про стягнення 10 511,35 грн, що становило загальну суму всіх виплат, здійснених заявниці за програмою дострокового виходу на пенсію, шляхом вирахування 20 % її щомісячної пенсії за віком до повного погашення суми.

Заявниця оскаржила рішення до суду, однак безуспішно. У 2018 році стягнення з пенсії заявниці було припинено у зв'язку з погашенням заборгованості.

- Заявниця стверджувала в національних судах, що вона мала право на дострокову пенсію, оскільки була безробітною, не здійснювала підприємницької діяльності та не отримувала доходів, а Пенсійний фонд України ніколи не запитував її про статус підприємця.
- Встановлення того, чи зобов'язана була заявниця повідомити Пенсійний фонд України про неактивний статус підприємця та чи позбавляло її це права на дострокову пенсію належало до виключної компетенції національних судів.
- Аргументи заявниці могли мати вирішальне значення для результату справи і тому вимагали детальної відповіді від національних судів. Однак, апеляційний суд не розглянув

їх. Натомість, він послався на невиконання заявницею формальних вимог щодо скасування реєстрації в державному реєстрі, не пояснивши, чому, незважаючи на те, що заявниця не здійснювала жодної підприємницької діяльності та не отримувала прибутку, сама лише реєстрація як підприємця завадила їй бути визнаною «безробітною» для цілей визначення її права на дострокову пенсію.

- Крім того, Суд сумнівався, що національні суди належним чином розглянули аргумент заявниці про те, що форма заяви на пенсію не містила питань щодо її статусу підприємця і вона не була зобов'язана розкривати цю інформацію. Хоча, заявниця лише вказала у формі, що вона «не працює», апеляційний суд розцінив це як заяву про те, що вона «не зареєстрована як підприємець», і звинуватив її в наданні Пенсійному фонду України неправдивої інформації. На думку Суду, незалежно від того, чи цей висновок був наслідком помилки в оцінці, чи надто розширеного тлумачення фактів, він вплинув на спробу заявниці домогтися належного розгляду її вимог.
- Вказані обставини свідчили, що судовий перегляд спору не становив належної процесуальної гарантії у розумінні ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції.
- Таким чином, втручання у право заявниці було непропорційним, і на неї було покладено індивідуальний та надмірний тягар. Отже, **мало місце порушення ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції**.

Розмір сатисфакції: 656 євро відшкодування *матеріальної шкоди* та 2 000 євро відшкодування *моральної шкоди*.

Ключові слова: право на мирне володіння майном, процедурні гарантії за ст. 1 Протоколу № 1

36. Івченко проти України (*Ivchenko v. Ukraine*) від 13.11.2025, заява № 10095/24

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального провадження (більше ніж 11 р. 3 міс. та 5 дн., перша інстанція) та **порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: 4 800 євро відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

Ключові слова: тривалість кримінального провадження, розумний строк

37. Звонар проти України (*Zvonar v. Ukraine*) від 20.11.2025, заява № 20532/16

У лютому 2009 року заявник почав орендувати у місцевої влади землю площею 0,42 га на території гірськолижного курорту «Драгобрат» поблизу села. Він побудував на цій землі канатну дорогу та використовував її для туристичних цілей. У 2010-2011 роках районна державна адміністрація ухвалила рішення, що дозволяли заявнику як приватній особі придбати землю. Зазначалося, що земля була розташована за межами міських поселень і призначалася для несільськогосподарського використання. Заявник придбав землю (яку було поділено на кілька ділянок) за договором купівлі-продажу та отримав свідоцтва про право власності, в яких зазначалось, що земля була призначена для «будівництва та утримання рекреаційних об'єктів».

У 2012 році на запит місцевого прокурора державна сільськогосподарська інспекція провела перевірку, за результатами якої було встановлено, що районна державна адміністрація не мала права розпоряджатися відповідною землею. Згідно законодавства місцеві органи державної влади мали повноваження розпоряджатися лише землею за межами міських поселень, яка була призначена для сільськогосподарського використання, управління водними ресурсами або для будівництва інфраструктури для місцевої громади.

Прокурор подав позов про скасування рішень районної державної адміністрації, визнання недійсними договору купівлі-продажу та права власності заявника. Позов було задоволено. Суди зазначили, що розпоряджатися земельними ділянками, призначеними для рекреаційних цілей, може лише Кабінет Міністрів України.

- Суд постановив, що визнання недійсним права власності заявника на спірну земельну ділянку та факт її вилучення становили втручання у його право на мирне володіння майном.
- Щодо законності, Суд зазначив, що заявник набув право власності на землю, придбавши її в районної державної адміністрації, виконавчого органу. Однак, у національному провадженні було визнано, що цей орган не мав повноважень розпоряджатися такою землею. При цьому, позов прокурора був поданий в інтересах обласної державної адміністрації та сільської ради, кожна з яких фактично не заперечувала проти передачі землі заявнику. Суди зрештою встановили, що повноваження розпоряджатися таким видом землі належали Кабінету Міністрів

України, а не жодному з зазначених органів влади. Таким чином, ключовим питанням у цій справі був розподіл повноважень між різними рівнями виконавчої влади. Визнавши, що районна державна адміністрація діяла *ultra vires*, національні суди, спираючись на ст. 387 Цивільного кодексу України (право власника вимагати повернення майна, яке було вилучено з його володіння «без належних правових підстав»), визнали право власності заявника недійсним та вилучили у нього землю. Суд не вбачав підстав ставити під сумнів висновки національних судів. Відповідно, втручання у майнові права заявника було законним.

- Позбавлення права власності мало на меті забезпечення дотримання верховенства права і, отже, відповідало інтересам суспільства.
- Щодо пропорційності, Суд зазначив, що заявник придбав спірну земельну ділянку на підставі договору купівлі-продажу, сплативши суму, про яку сторони домовилися на засадах добровільності. Таким чином, відповідний виконавчий орган влади діяв так, як діяла б будь-яка інша приватна сторона за цивільним договором, і тому його дії в цьому відношенні регулювалися положеннями цивільного права, зокрема стосовно наслідків визнання договору купівлі-продажу недійсним та можливості отримання компенсації.
- При цьому, Суд не був переконаний, що у цій справі був застосовним механізм відшкодування, встановлений ст. 1173 Цивільного кодексу України (відшкодування за протиправні дії державних органів) та на який посилався Уряд. Не вбачалось, яке саме відшкодування могло бути присуджено в цьому контексті. Суд вже відхиляв відповідні аргументи Урядом у справі [Дрозик та Мікула проти України](#) і не було підстав для іншого висновку у цій справі.
- Щодо договорів купівлі-продажу ст. 661 Цивільного кодексу України передбачає, що якщо продані товари вилучаються у покупця на користь третьої особи на підставі судового рішення з підстав, що виникли до продажу товарів, покупець має право на відшкодування збитків від продавця, за умови, що покупець не знав і не міг знати про існування таких підстав.
- Зазначена Урядом ст. 216 Цивільного кодексу України визначає правові наслідки недійсності правочину. Зокрема, недійсний правочин не породжує правових наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю. У разі визнання

договору недійсним кожна сторона зобов'язана повернути іншій стороні в натурі все, що вона отримала за виконанням цього договору, або, якщо це неможливо, відшкодувати іншій стороні вартість отриманого за ціною на момент відшкодування. Хоча Уряд не надав жодних прикладів національної судової практики на підтвердження ефективності механізму юридичного захисту, передбаченого ст. 216 Цивільного кодексу України, Суд уже розглядав справи, в яких така стаття застосовувалася на користь відповідної особи (наприклад, [Твердохлебова проти України](#)). Хоча певна форма «автоматичного» розгляду питань компенсації вже в рамках провадження визнання права власності недійсним могла б бути бажаною, загалом Суд не ставив під сумнів ефективність та доступність зазначеного механізму.

- У національному судовому провадженні заявник стверджував, що держава повинна відшкодувати йому кошти, які він сплатив за землю. Однак, він висунув такий аргумент у контексті негативних (фінансових) наслідків, яких зазнала б держава у разі визнання його права власності недійсним. Проте така відсилка свідчила про те, що заявник усвідомлював

можливість отримання відшкодування, але не висував вимогу з цього приводу до національних судів ані в рамках провадження, порушеного проти нього, ані в окремому судовому провадженні. У своїх зауваженнях заявник не надав жодного пояснення щодо такого упущення. При цьому, він не навів жодних аргументів на заперечення ефективності механізму відшкодування за ст. 216 Цивільного кодексу України.

- З огляду на вищезазначене, Суд вважав, що заявник мав можливість звернутися за компенсацією за відібрану у нього землю і, водночас, не навів жодних аргументів, які б свідчили, що така компенсація, у разі належного звернення за нею, була б недостатньою.
- З огляду на зазначене Суд вважав, що втручання у право заявника не порушило вимогу щодо необхідності досягнення справедливого балансу між правами особи, передбаченими Конвенцією, та загальними інтересами.

Отже, **порушення ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції не було.**

Ключові слова: позбавлення майна, наявність ефективного засобу для отримання компенсації

38. ТОВ «Басарі» проти України (*Basari, TOV v. Ukraine*) від 20.11.2025, заява № 78121/16

У 2001 році міська рада передала підприємству «К.» земельну ділянку в оренду для будівництва підземного паркінгу площею близько 2900 м² у центрі м. Одеса. Після завершення будівництва у 2014 році відповідне приміщення було введено в експлуатацію та зрештою передане компанії-заявнику, яка отримала свідоцтво про право власності. Законність декларацій про завершення будівництва стала предметом кількох судових проваджень, у яких суди ухвалили рішення з висновками, які різнилися.

У 2015 році міська рада подала позов з метою визнання будівництва паркінгу незаконним, скасування права власності на нього і визнання прав за територіальною громадою (*перше провадження*). Господарські суди задовольнили позов, визнавши по суті об'єкт самочинною забудовою у зв'язку з відсутністю реєстрації сервіту та недійсністю декларації про готовність об'єкта.

Поки перше провадження тривало компанія «реконструювала» приміщення у підземний торговий центр, а міський орган державної реєстрації зареєстрував її право власності на

нове приміщення. Компанія здавала в оренду приміщення як окремі торгові приміщення.

У 2016 році міські органи влади подали позов до господарського суду, вимагаючи визнання недійсним нового права власності компанії на «реконструйоване» приміщення та повернення земельної ділянки територіальній громаді (*друге провадження*). В межах цього провадження за заявою міських органів влади суд ухвалив вжити захід забезпечення позову та заборонив проведення будь-яких реєстраційних дій щодо спірного приміщення.

У 2019 році господарський суд задовольнив другу заяву міських органів влади про забезпечення позову та постановив про заборону користування спірним приміщенням компанії-заявнику або будь-яким іншим компаніям. Ухвала про забезпечення позову була постановлена згідно зі ст. 140 Господарського процесуального кодексу України без повідомлення учасників справи. Компанія-заявник стверджувала, що у зв'язку з цим була вимушена розірвати договори оренди щодо торгових приміщень. Апеляційний господарський суд скасував ухвалу, оскільки відповідний захід

забезпечення, по-перше, не стосувався предмета позову чи виконання можливого майбутнього рішення суду у справі, а, по-друге, по суті призвів до припинення комерційної діяльності компанії та інших осіб. Верховний Суд залишив постанову апеляційного суду без змін.

Друге провадження триває.

- Відхилено скарги компанії за ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції стосовно першого провадження. Компанія досі зберігала своє право власності на спірне приміщення (хоча і в новій формі) та не можна було стверджувати, що її фактично «позбавили» власності. Крім того, органи державної влади ініціювали ще одне провадження, спрямоване на скасування нового права власності компанії, яке ще триває. Відповідно, компанія матиме право подати заяву до Суду після його завершення, якщо вважатиме, що її права були порушені.
- **Визнано порушення ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю другого провадження (більше ніж 9 р., перша інстанція). Суд погодився, що справа була дещо складною та могла вимагати комплексного підходу, включаючи необхідність очікування результатів пов'язаних проваджень або проведення судової експертизи. Проте судова експертиза тривала протягом 22-ох місяців, а через декілька місяців суд призначив додаткову судову експертизу такого самого виду, яка все ще тривала (близько 2-х років). Компанія-заявник дійсно могла нести відповідальність за первинну затримку провадження, подаючи одна за одною апеляційні скарги на різні процесуальні рішення, ухвалені на стадії підготовчого провадження. Однак, суд здійснював провадження понад 9 років без будь-якого змістовного розгляду справи по суті. Навіть з урахуванням правомірних періодів зупинення та тих затримок, які могли виникнути внаслідок дій самої компанії, такий тривалий розгляд справи не міг вважатися розумним.
- В контексті скарг компанії-заявника щодо другого заходу забезпечення позову Суд зазначив, що у виняткових випадках – коли, наприклад, ефективність заходу, застосування якого вимагається, залежить від швидкого процесу ухвалення рішення – може бути неможливим негайно дотриматися всіх вимог ст. 6 Конвенції. Таким чином, у конкретних випадках, хоча незалежність та безсторонність суду або відповідного судді є незамінною та невід'ємною гарантією в таких провадженнях, інші процесуальні гарантії можуть застосовуватися лише тією мірою, якою це сумісно з характером та метою відповідного провадження про

забезпечення позову. У будь-якому подальшому провадженні в Суді Уряд повинен довести, що з огляду на мету провадження, про яке йдеться, одна або декілька конкретних процесуальних гарантій не могли бути застосовані без надмірної шкоди для досягнення цілей, що переслідувалися відповідним заходом забезпечення позову.

- Національне законодавство чітко передбачає, що заяви про забезпечення позову, як правило, розглядаються без повідомлення сторін або проведення засідання. Лише у виняткових випадках за потреби додаткових пояснень відповідача суд може призначити засідання та викликати сторони.
- У цій справі компанія не була повідомлена про другу заяву про забезпечення позову, подану міськими органами влади, їй не було надано копію, а також не було проведено засідання. Такі обставини самі собою не суперечили Конвенції, оскільки заходи забезпечення позову часто передбачають необхідність ухвалення швидкого (і раптового) судового рішення.
- Проте другий захід забезпечення позову було застосовано у січні 2019 року, тобто, коли справа вже майже три роки перебувала на розгляді місцевого суду. В матеріалах справи були відсутні докази, що друга заява про забезпечення була якоюсь мірою терміною або спровокованою діями компанії чи будь-якими іншими подіями на конкретний момент. Крім того, як пізніше було встановлено в апеляційному порядку, захід забезпечення позову (загальна заборона на користування приміщенням) не стосувався предмета спору або виконання можливого рішення суду на користь позивача в майбутньому.
- Водночас, вже була розглянута попередня заява про забезпечення позову, яка забороняла компанії вчинення будь-яких реєстраційних дій щодо відповідного приміщення, що безпосередньо стосувалося предмета спору та мало на меті забезпечити права позивача у разі задоволення його вимог.
- З огляду на вказане Суд дійшов висновку, що за обставин цієї справи процедура застосування другого заходу забезпечення позову, яка не мала очевидних ознак терміновості, але могла мати, як це і сталося, далекосяжні наслідки для комерційної діяльності компанії, мала забезпечити повідомлення компанії про відповідну заяву та надання можливості висловити щодо неї зауваження. Факт того, що компанія змогла успішно оскаржити ухвалу про застосування зазначеного тимчасового заходу,

не змінював такого висновку, особливо з огляду на те, що апеляційний суд скасував відповідний захід лише через 9 місяців.

Отже, **визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** щодо другого заходу забезпечення позову.

- Водночас, Суд вважав, що другий захід забезпечення позову, вочевидь, призвів до майже негайного припинення всієї комерційної діяльності в спірних приміщеннях та становив втручання у мирне користування компанією своїм майном у розумінні ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції.
- Захід забезпечення позову було застосовано на підставі положень Господарського процесуального кодексу України. Хоча стверджувалося, що він був спрямований на захист прав та інтересів позивача, як вже зазначалось, захід не був обґрунтовано пов'язаний з предметом справи або виконанням рішення суду, яке могло бути ухвалене в майбутньому на користь позивача. При цьому, до компанії-заявника було застосовано інший захід забезпечення позову, який забороняв їй вчиняти будь-які реєстраційні дії щодо спірного приміщення. Отже, Суд поставив під сумнів законність другого заходу та того, що він переслідував легітимну мету.
- Крім того, наслідки застосованого у цій справі заходу можна було порівняти з арештом майна, за своїм характером він був суворим та обмежувальним. Подібно до арешту майна він міг вплинути на права власника такою мірою, що його основна підприємницька діяльність могла бути поставлена під загрозу, і чим довше такі заходи забезпечення позову залишалися чинними, тим значнішим був вплив на власника щодо мирного користування своїм майном.
- Захід діяв близько 9-ти місяців, але компанія очевидно залишалася в ситуації невизначеності ще протягом декількох місяців до ухвалення постанови Верховного Суду з цього приводу.

Протягом цього періоду компанія не мала права користуватися приміщенням для отримання прибутку.

- Уряд стверджував, що визнання національними судами незаконності застосування заходу забезпечення позову надало можливість компанії вимагати відшкодування шкоди та посилався на ст. 146 Господарського процесуального кодексу України.
- Вказане положення законодавства передбачає, що позов про відшкодування шкоди, завданої внаслідок застосування заходів забезпечення позову, може бути поданий лише у випадку залишення основного позову без розгляду або повної чи часткової відмови у задоволенні позову. Проте, основне провадження усе ще перебувало на розгляді місцевого суду без ухвалення будь-якого рішення по суті. За таких обставин не вбачалось, як компанія-заявник могла ефективно скористатися цим юридичним механізмом.
- Наведена Урядом національна практика також свідчила, що ст. 146 Господарського процесуального кодексу України застосовувалася у вказаних справах саме в ситуаціях, коли провадження вже було завершено шляхом ухвалення рішення про відмову у задоволенні позовів. Уряд не висунув інших аргументів чи пропозицій щодо можливостей, доступних компанії для отримання компенсації за збитки, понесені внаслідок незаконного застосування тимчасового заходу.
- З огляду на зазначене Суд вважав, що на компанію було покладено надмірний тягар. Отже, **визнано також порушення ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції** щодо другого заходу забезпечення позову.

Відхилено вимоги щодо справедливої сатисфакції.

Ключові слова: право на мирне володіння майном, забезпечення позову, надмірний тягар

39. Лемешко та інші проти України (*Lemeshko and others v. Ukraine*) від 27.11.2025, заяви №№ 30989/24, 32490/24, 32492/24, 33078/24, 33553/24, 919/25, 1038/25

Скарги заявників, в основному, стосувались неналежних умов тримання під вартою у Київському слідчому ізоляторі (переповненість, відсутність доступу до свіжого повітря, неналежна температура, відсутність або недостатнє електричне освітлення, відсутність або обмежений доступ до проточної води, відсутність

або обмежений доступ до теплої води, відсутність або обмежений доступ до душу, відсутність предметів особистої гігієни, відсутність або низька якість спальних місць, постільних речей і постільної білизни, відсутність або недостатня можливість фізичних вправ на свіжому повітрі, відсутність приватності під час користування туалетом тощо),

а також інших порушень Конвенції.

- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції** у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою та **ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг (за заявами всіх заявників).
- **Визнано порушення п. 3 ст. 5 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю тримання під вартою за заявою сьомого заявника (2 р. 2 міс. та 19 дн., 1 р. 3 міс. та 17 дн.; конкретні недоліки: недостатнє обґрунтування судового рішення про тримання під вартою).
- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального

провадження (по справі першої заявниці – 7 р. 5 міс. та 18 дн., дві інстанції; четвертого – більше ніж 7 р. 7 міс. та 3 дн., дві інстанції) та порушення ст. 13 Конвенції з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

- Інші скарги відхилено.

Розмір сатисфакції: 5 000 євро, 4 600 євро, 5 500 євро, 9 800 євро, 7 500 євро, 7 100 євро та 6 700 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди* першій-сьомому заявникам відповідно.

Ключові слова: умови тримання під вартою, тривалість кримінального провадження, тривалість тримання під вартою, розумний строк

40. Лінгіс та Шпаковський проти України (*Lingys and Shpakovsky v. Ukraine*) від 27.11.2025, заяви №№ 61463/15, 31516/16

Національні суди визнали заявників винними у порушенні митних правил, оскільки вони не задекларували частину або всю готівку, що перевозили через кордон України (в обох випадках понад 10 000 євро). На заявників були накладені штрафи у розмірах, визначених ст. 472 Митного кодексу України, оскільки національне законодавство передбачало, що у разі вчинення кількох адміністративних правопорушень стягнення призначається в межах санкції, встановленої за більш серйозне з них. У кожному випадку також було постановлено конфіскувати суму, що перевищувала дозволений ліміт.

- **Визнано порушення ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції.** Суд вважав, що застосовані санкції, а саме конфіскація незадекларованих грошових сум (10 047 євро та 27 628 євро) та накладення штрафу в такому ж розмірі, були істотно неспівмірними з тяжкістю вчинених правопорушень, тобто з самим фактом незадекларування зазначених грошових коштів. При цьому, національні суди не мали іншого вибору, як накласти таку санкцію, оскільки як конфіскація, так і штраф були обов'язковими згідно з національним законодавством, а ст. 471

і ст. 472 Митного кодексу України не залишали судам жодної дискреції у цьому зв'язку. За відсутності будь-яких відповідних аргументів з боку Уряду та з огляду на рішення у справі *Яремійчук та інші проти України*, Суд вважав, що втручання у майнові права заявників наклало на них непропорційний тягар з огляду на обов'язкове накладення на них як стягнення конфіскації всієї надлишкової суми готівки, додатково до штрафу. Водночас, констатація порушення не означала, що заявники не повинні нести жодної відповідальності за порушення національного законодавства у зв'язку з тим, що не задекларували готівку.

- Інші скарги відхилено.

Розмір сатисфакції: 19 441 євро та 53 305 євро відшкодування *матеріальної шкоди* першому другому заявникам відповідно, 900 євро відшкодування *судових та інших витрат* другому заявнику.

Ключові слова: неспівмірність санкцій за порушення митних правил, відсутність дискреції у національних судів

41. Безуля та інші проти України (*Bezulya and others v. Ukraine*) від 27.11.2025, заяви №№ 40455/23, 2955/24, 5376/24, 5381/24, 13933/24, 19146/24, 19866/24, 26966/24, 26990/24

Скарги заявників, в основному, стосувались неналежних умов тримання під вартою у Дніпровській установі виконання покарань №

4, Житомирській установі виконання покарань № 8, Івано-Франківській установі виконання покарань № 12, Кропивницькому слідчому

ізоляторі (переповненість, відсутність доступу до свіжого повітря, пасивне куріння, відсутність або неналежний стан санітарно-гігієнічних умов, відсутність предметів особистої гігієни, відсутність або низька якість спальних місць, постільних речей і постільної білизни, відсутність або обмежений доступ до душу тощо), а також інших порушень Конвенції.

- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції** у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою та **ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг (за заявами всіх заявників).
- **Визнано порушення п. 3 ст. 5 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю тримання під вартою (за заявою другого заявника – більше ніж 5 р. та 16 дн., третього – більше ніж 4 р. 4 міс. та 29 дн.; четвертого – більше ніж 5 р. та 16 дн.; конкретні недоліки: нестійкість і повторюваність аргументації, яку використовували суди в ході розгляду справи, здійснення провадження з

неналежною ретельністю під час тримання під вартою).

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінальних проваджень (по справі першого заявника – більше ніж 6 р. 11 міс. та 29 дн., перша інстанція; восьмого – 5 р. 5 міс. та 21 дн., дві інстанції; дев'ятого – більше ніж 4 р. 6 міс. та 1 д., дві інстанції) та **порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.
- Інші скарги відхилено.

Розмір сатисфакції: 9 800 євро, 9 800 євро, 9 800 євро, 9 800 євро, 7 500 євро, 7 500 євро, 7 500 євро, 9 800 євро та 9 800 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди* першому-дев'ятому заявникам відповідно.

Ключові слова: умови тримання під вартою, тривалість кримінального провадження, тривалість тримання під вартою, розумний строк

42. Козак та інші проти України (*Kozak and others v. Ukraine*) від 27.11.2025, заяви №№ 54738/13, 33635/14, 13080/17

Заяви стосувались звільнення заявників з посади судді за порушення присяги у 2012, 2013 та 2015 роках.

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** щодо (i) недотримання принципу незалежності та безсторонності суду та (ii) недостатності подальшого судового перегляду у справах про звільнення заявників з посади судді за порушення присяги (у 2013 та 2016 роках). Суд вже встановлював у справах *Олександр Волков проти України* та *Куликов та інші проти України*, що на час відповідних подій процедура звільнення суддів за «порушення присяги» мала низку структурних та загальних недоліків, які ставили під загрозу принципи незалежності та безсторонності, а подальший судовий перегляд не виправив цих недоліків. Суд вважав, що такі висновки були такими ж актуальними для цієї справи.

- **Визнано порушення ст. 8 Конвенції** за заявами двох з трьох заявників. Суд вже встановлював у справах *Олександр Волков проти України* та *Куликов та інші проти України*, що звільнення заявників з посад суддів за «порушення присяги» становило втручання в їхнє приватне життя і таке втручання не відповідало вимогам «якості закону», відповідно не було законним у розумінні ст. 8 Конвенції. Відповідні висновки Суду були релевантними у справах заявників, оскільки на момент події не існувало жодних керівних принципів чи практики, які б встановлювали послідовне та обмежувальне тлумачення поняття «порушення присяги».

Розмір сатисфакції: 5 000 євро, 2 000 євро та 5 000 євро відшкодування *моральної шкоди* першому-третьому заявникам відповідно.

Ключові слова: звільнення з посади судді, порушення присяги

43. Мудрак та Раскін проти України (*Mudrak and Raskin v. Ukraine*) від 27.11.2025, заяви №№ 29911/24, 30238/24

- **Визнано порушення п. 3 ст. 5 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю тримання

під вартою (за заявою першого заявника – 7 р. 6 міс. та 1 д., другого – 7 р. 6 міс. та 1 д.;

конкретні недоліки: нестійкість і повторюваність аргументації, яку використовували суди в ході розгляду справи, спільні для декількох осіб рішення про тримання під вартою, під час здійснення провадження у справі не розглянуто можливість застосування інших запобіжних заходів).

- **Визнано порушення п. 5 ст. 5 Конвенції**, оскільки право на відшкодування шкоди за

порушення п. 3 ст. 5 Конвенції не гарантується національною правовою системою.

Розмір сатисфакції: по 3 000 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди* та по 250 євро відшкодування судових та інших витрат першому та другому заявникам.

Ключові слова: тривалість тримання під вартою

44. **Мощний та інші проти України** (*Motsnyy and others v. Ukraine*) від 27.11.2025, заяви №№ 12164/24, 27989/24, 28320/24, 29908/24, 30678/24, 37755/24, 164/25, 4334/25, 8396/25, 10175/25, 11313/25

Заявники скаржились на надмірну тривалість кримінальних проваджень (по справі першого заявника – 14 р. 2 міс. та 25 дн., три інстанції; другого – 3 р. 8 міс. та 8 дн., перша інстанція; третьої – більше ніж 7 р. та 27 дн., три інстанції; четвертого – більше ніж 6 р. 7 міс. та 26 дн., перша інстанція; п'ятого – 7 р. 2 міс. та 18 дн., перша інстанція; шостого – більше ніж 11 р. 5 міс. та 12 дн., три інстанції; сьомого – більше ніж 7 р. 4 міс. та 16 дн., дві інстанції; восьмого – 9 р. 9 міс. та 19 дн., дві інстанції; дев'ятого – більше ніж 7 р. 1 міс. та 24 дн., дві інстанції; десятого – більше ніж 5 р. 6 міс. та 6 дн., перша інстанція; одинадцятого – 9 р. 10 міс. та 8 дн., три інстанції).

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінальних проваджень та **порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

- Інші скарги відхилені.

Розмір сатисфакції: 2 400 євро, 1 200 євро, 1 800 євро, 2 400 євро, 1 700 євро, 3 000 євро, 1 800 євро, 3 000 євро, 1 800 євро, 1 800 євро та 2 400 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди* першому-одинадцятому заявникам відповідно.

Ключові слова: тривалість кримінального провадження, розумний строк

45. **Бабенко проти України** (*Babenko v. Ukraine*) від 27.11.2025, заява № 40453/16

У травні 2007 році заявник та М. були затримані співробітниками районного управління міліції за підозрою у скоєнні розбійного нападу. Суд ухвалив рішення про взяття його під варту до судового розгляду справи. Через більше ніж три місяці суд змінив запобіжний захід на підписку про невиїзд. У 2010 році суд виніс ухвалу про арешт заявника за неявку до суду. Його було оголошено в розшук. Через рік заявника знову заарештували за невиконання зобов'язання не залишати місце проживання. Зрештою у 2016 році заявника було засуджено до шести років позбавлення волі та звільнено як такого, що відбув покарання.

Заявник стверджував, що під час першого арешту зазнав насильства з боку міліціонерів та отримав тілесні ушкодження (кровотеча та численні синці на обличчі та тілі). Його оглянув лікар, який виявив лише одну гематому на стегні. Після другого арешту, його також оглянув лікар, який не виявив

жодних тілесних ушкоджень. У 2013 році під час судового засідання заявник поскаржився на жорстоке поводження з боку співробітників міліції з метою отримання зізнання у вчиненні злочину. Відповідні матеріали були передані до прокуратури. Кримінальне провадження припинили низку разів за відсутністю доказів.

- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції в процесуальному аспекті.** Незважаючи на очевидні труднощі у встановленні фактів після значного проміжку часу, що не пов'язаний з діями органів влади, з наданих Суду документів вбачалось, що національне розслідування не відображало серйозних зусиль органів влади для швидкого та достовірного встановлення відповідних фактів. Скарга заявника щодо жорстокого поводження з боку міліції була зареєстрована в Єдиному реєстрі досудових розслідувань одразу після її подання до

районного суду, незабаром після чого заявник був допитаний районною прокуратурою. Однак, подальше розслідування, яке тривало три роки, характеризувалося численними закриттями, скасуванням відповідних постанов та поверненням справи слідчому через неповноту. Вказані обставини були черговим прикладом невиконання обов'язку органів влади забезпечити швидке та ретельне розслідування скарг на жорстоке поводження, що вже було визнано Судом системною проблемою.

- **Не встановлено порушення ст. 3 Конвенції в матеріальному аспекті**, оскільки з огляду на наявні матеріали Суд не міг зробити висновок «поза розумним сумнівом», що заявник зазнав

з боку міліції жорстокого поводження, як стверджувалося.

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального провадження** (за винятком періоду, протягом якого заявник перебував у розшуку, майже 9 р. у трьох інстанціях) та **порушення ст. 13 Конвенції у зв'язку з відсутністю ефективних засобів юридичного захисту щодо відповідних скарг.**

Розмір сатисфакції: 4 000 євро відшкодування моральної шкоди.

Ключові слова: ефективне розслідування жорстокого поводження з особою під контролем держави

46. Романюк проти України (*Romanyuk v. Ukraine*) від 04.12.2025, заява № 26039/18

У 2016 році син заявників, військовослужбовець, загинув від ураження електричним струмом на території військової частини. За результатами внутрішнього військового розслідування було встановлено, що він разом з двома іншими військовослужбовцями, М. та Я., намагався викрасти кольорові метали з трансформатора на електропідстанції, під час чого отримав удар струмом. Комісія дійшла висновку, що інцидент стався, головним чином, через: (i) особисту недисциплінованість та безвідповідальність з боку загиблого військовослужбовця, який діяв з перевищенням своїх повноважень під час спроби вчинити крадіжку; (ii) різні порушення правил внутрішнього розпорядку військової частини її командуванням щодо обмежень несанкціонованого доступу до електричних підстанцій; та (iii) відсутність в роботі посадових осіб частини цілеспрямованих дій щодо профілактики та попередження правопорушень, травмування та загибелі військовослужбовців. Низку офіцерів було притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Поліцією та військовою прокуратурою також відкрито два кримінальні провадження, зокрема, щодоможливої насильницької смерті сина заявників та недбалості командування. Провадження неодноразово закривались у зв'язку з відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення та доказів злочину з боку посадових осіб частини. Суди скасовували відповідні постанови як передчасні та вказували на низку недоліків у розслідуваннях. Крім того, батьки загиблого певний час не мали статусу потерпілих та не отримували інформацію про хід проваджень. Суду не було повідомлено про подальші дії у справі.

- **Визнано порушення ст. 2 Конвенції у процесуальному аспекті**, оскільки розслідування обставин смерті сина заявників під час несення військової служби не відповідали критерію ефективності. Так, командування військової частини негайно після події розпочало службове розслідування смерті сина заявників. Хоча таке розслідування не можна вважати незалежним, воно, тим не менш, дозволило встановити основні обставини події, визначити її основні причини та притягнути до дисциплінарної відповідальності посадових осіб, які були причетні до її настання через свою бездіяльність. Водночас, взяте окремо службове розслідування не могло задовольнити вимоги ефективного розслідування на національному рівні згідно ст. 2 Конвенції в процесуальному аспекті.

Щодо кримінальних проваджень, перше – стосувалося можливого вбивства сина заявників, порушене працівниками поліції наступного дня після події та тривало понад чотири роки; друге – стосувалося визначення, чи призвело недбале ставлення посадових осіб військової частини до виконання їх службових обов'язків до смерті військовослужбовця, порушено військовою прокуратурою за скаргою другого заявника (поданою через вісім місяців після події) і тривало понад три роки.

При цьому, Суд встановив низку суттєвих недоліків у провадженнях, а саме: (i) розслідування було розкритиковано національними судами з огляду на їх неповноту, неповідомлення заявників про їхній перебіг, незалучення заявників

як потерпілих чи непроведення допиту; (ii) слідчі неодноразово отримувати вказівки про відновлення розслідування, оскільки вжиті ними заходи були недостатніми; та (iii) твердження заявників про можливу причетність посадових осіб військової частини до смерті їхнього сина (у зв'язку з незаконним наказом) не були належним чином розглянуті.

Крім того, розслідування щодо того, чи проявили командири недбале ставлення до військової служби, було обмежене виключно оцінкою їхньої версії подій, згідно з якою доступ до всіх електричних підстанцій був належним чином обмежений, а смерть сина заявників стала наслідком його власної недбалості та необачності. Закриваючи кримінальне провадження кілька

разів, слідчі органи по суті спиралися саме на ці показання, незважаючи на те, що результати внутрішнього військового розслідування свідчили про інше, а саме про те, що офіцери не забезпечили належного обмеження несанкціонованого доступу до електричних підстанцій. До того ж, дії та бездіяльність двох військовослужбовців, М. та Я., які опосередковано були дотичні до інциденту, допомагаючи синові заявників у спробі вчинення крадіжки, ніколи не були предметом розслідування.

Розмір сатисфакції: 12 000 євро відшкодування моральної шкоди спільно двом заявникам.

Ключові слова: обов'язок проведення ефективного розслідування смерті військовослужбовця під час несення служби

47. Космацька проти України (*Kosmatska v. Ukraine*) від 04.12.2025, заява № 9953/16

У 2008 році районна державна адміністрація прийняла кілька рішень про передачу у приватну власність земельних ділянок площею по 2 га 109 громадянам для ведення особистого селянського господарства. Вони отримали правовстановлюючі документи.

14 із цих осіб продали свої земельні ділянки заявниці. Заявниця зареєструвала право власності на об'єднану земельну ділянку площею 28 га (за словами заявниці загальна сплачена сума становила близько 436 000 євро).

Того ж року прокуратура провела перевірку законності передачі земель. За її результатами було встановлено, що деякі особи, на ім'я яких були оформлені земельні ділянки, фактично не подавали заяв на їх приватизацію, а окремі з них у той період втратили паспорти або інші документи. Це дало підстави припускати, що треті особи могли шахрайським шляхом використати їхні дані для отримання земельних ділянок.

У 2010 році за позовом прокурора апеляційний адміністративний суд скасував рішення районної державної адміністрації про передачу земель. Суд послався на результати перевірки прокуратури та зазначив, що частина осіб не зверталася із заявами про приватизацію. У рішенні не зазначалось, хто саме з 109 осіб не подавав таких заяв і чи стосувалося така ситуація всіх ділянок.

У 2013 році прокуратура провела повторну перевірку законності передачі земель та їх подальшого переходу до заявниці. У рішенні про проведення перевірки зазначалося, що під час попередньої перевірки і судового розгляду не було встановлено факту видачі приватним

особам документів про право власності. Крім того, після скасування рішень районної державної адміністрації земельні ділянки не були повернуті у власність відповідної сільської ради, що могло свідчити про нові порушення земельного законодавства.

Після перевірки прокурор подав окремі позови проти осіб, які отримали земельні ділянки у 2008 році, з вимогою визнати їхні права власності недійсними. Суди задовольнили відповідні позови.

У 2014 році прокурор також подав позов проти заявниці, вимагаючи визнати недійсним її право власності на земельну ділянку площею 28 га та витребувати її на користь держави. Заявниця заперечувала проти позову та заявляла про пропущення прокурором строку позовної давності, оскільки про можливі порушення було відомо ще у 2010 році, коли судом було скасовано рішення про передачу земель. Суди трьох інстанцій задовольнили позов прокурора.

- Суд постановив, що мало місце втручання у право заявниці за ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції, оскільки її право власності було визнано недійсним остаточним рішенням суду. Той факт, що вона, очевидно, продовжувала бути зареєстрованою власницею спірної земельної ділянки, не впливав на відповідний висновок, оскільки така реєстрація без належної правової підстави не може вважатися такою, що надає будь-які майнові права.
- Щодо законності, національні органи посилалися на ст. 387 та ч. 3 ст. 388 Цивільного кодексу України.

- Перша з вказаних норм стосувалася випадків незаконного заволодіння майном. Як вбачалося з обставин справи, заявниця придбала землю за кількома договорами купівлі-продажу та зареєструвала своє право власності на об'єднану земельну ділянку у компетентних органах. Приблизно в той самий час вона придбала значну кількість менших земельних ділянок у тій самій місцевості, а згодом об'єднала їх у кілька більших ділянок. Хоча, дійсно, згідно з версією подій, викладеною прокурором, деякі з первинних власників самі ніколи не зверталися до органів влади з проханням про приватизацію землі, а треті особи діяли шахрайським чином, представляючи їх інтереси, за відсутності відповідного висновку компетентного національного суду або іншої переконливої інформації та документів Суд не мав права робити припущення щодо того, чи мала заявниця знати про відповідні порушення під час придбання спірної землі. При цьому, державні органи ніколи не стверджували, що заявниця діяла недобросовісно або могла сама бути причетною до будь-яких неправомірних дій. Згідно висновків Верховного Суду у справі № 360/625/16-ц щодо інших земельних ділянок, заявниця не мала жодного стосунку до незаконності первинного виділення земель у 2008 році. Уряд також не стверджував, що вона будь-яким чином була причетна до ситуації, пов'язаної з виділенням спірної землі. З огляду на зазначені факти, вбачалося, що підстави для застосування ст. 387 Цивільного кодексу України у цій справі були явно відсутні.
- Ч. 3 ст. 388 Цивільного кодексу України стосувалася повернення майна добросовісному набувачу, який отримав це майно безоплатно від особи, яка не мала права його відчужувати. Суд погодився з аргументом заявниці, що її застосовність була так само очевидно спірною, оскільки вона придбала землю за договорами купівлі-продажу, тобто не безоплатно, як передбачено відповідною нормою. При цьому, національні суди не посилалися на інші частини цієї статті, які могли б слугувати підставою для визнання права власності заявниці недійсним.
- Крім того, національні суди залишили без розгляду аргумент заявниці, що жодна з підстав для припинення права власності на землю, вичерпний перелік яких передбачено у ст. 140 Земельного кодексу України, не застосовувалася у її випадку. Уряд також не надав пояснень з цього приводу (див. справу [Дроздик та Мікула проти України](#)).
- Суд також звернув увагу на проблему застосування строку позовної давності.

Прокурор і національні суди вважали, що відлік слід починати з 2013 року, коли була проведена друга перевірка щодо передачі земель. Проте Суд зауважив, що в постанові про проведення перевірки зазначалося, що вона була необхідною, оскільки під час попередньої перевірки та судового розгляду, тобто у 2008 та 2010 роках, не було встановлено, що документи про право власності на землю були видані приватним особам, хоча насправді такі документи були видані незабаром після ухвалення рішень про виділення землі. Крім того, в подальших провадженнях, порушених прокурором проти заявниці стосовно інших земельних ділянок, суди відхилили позов у зв'язку зі спливом строку позовної давності, який мав обчислюватися з 2008 року. На думку Суду, застосований судами підхід щодо застосування строку позовної давності викликав сумніви щодо його обґрунтованості та сумісності з принципом юридичної визначеності.

- Щодо пропорційності, Суд нагадав, що ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції вимагає, щоб у разі будь-якого втручання існував розумний зв'язок пропорційності між застосованими засобами та переслідуваною метою. Цей справедливий баланс буде порушено, якщо відповідна особа змушена нести індивідуальний та надмірний тягар. У цьому контексті Суд неодноразово наголошував на особливій важливості принципу «належного урядування». Цей принцип, як правило, не повинен заважати органам влади виправляти випадкові помилки, навіть ті, що є наслідком їхньої власної недбалості. Однак необхідність виправлення давньої «помилки» не повинна непропорційно втручатися у нове право, яке було набуто особою, що добросовісно покладалася на законність дій державних органів. Ризик будь-якої помилки, допущеної державним органом, має нести сама держава, і помилки не повинні виправлятися за рахунок відповідних осіб. У контексті скасування права власності на майно, яке було передано помилково, «принцип належного урядування» може не тільки накладати на органи влади обов'язок вживати негайних заходів для виправлення своєї помилки, але й вимагати виплати належної компенсації або іншого виду відповідного відшкодування колишньому добросовісному власнику.
- У випадках, коли цього вимагає національне законодавство, заявники можуть бути зобов'язані або порушити окреме провадження з метою отримання компенсації за майно, втрачене внаслідок помилки органів влади, або довести, що існувала перешкода, яка завадила

поданню обґрунтованих позовів або їхньому задоволенню.

- Згідно з версією прокурора (хоча за наявною у Суду інформацією, вона не була встановлена жодним остаточним судовим рішенням), відповідні земельні ділянки спочатку були виділені з державної власності шляхом шахрайства, що негативно вплинуло не лише на заявницю як останнього добросовісного власника, але й, ймовірно, на осіб, на ім'я яких така земля була спочатку приватизована.

За таких обставин держава мала, насамперед, забезпечити дотримання існуючої процедури приватизації землі, а коли порушення були виявлені пізніше — притягнути винних осіб до відповідальності, у тому числі вимагати від них відшкодування шкоди, завданої державі.

- Суд вважав, що у разі не вжиття жодних ефективних заходів у цьому напрямку (як це, очевидно, сталося у цій справі), внаслідок чого останній добросовісний власник, ймовірно, не зможе встановити осіб, які несуть кінцеву відповідальність, щоб отримати від них компенсацію, виникають сумніви щодо пропорційності втручання держави у майнові права добросовісного власника. Крім того, перспектива того, що заявниця зможе отримати повну компенсацію з розумною оперативністю, звернувшись до суду проти продавців (щодо особи та ролі яких, очевидно, також існували питання) була також віддаленою та вкрай невизначеною.
- Виходячи з вказаного, Суд не вважав виправданим з точки зору необхідної пропорційності втручання та потреби у збереженні справедливого балансу між відповідними інтересами вимагати від заявниці подати позов проти первинних власників землі з метою отримання компенсації. Відповідно, втручання у майнові права заявниці не могли вважатися пропорційним заходом.
- У 2025 році до Цивільного кодексу України внесені зміни, спрямовані на захист прав

добросовісних власників. Зокрема, у разі повернення майна таким власникам саме держава повинна нести наслідки, зокрема фінансові. Це підтверджується новою вимогою закону, а саме вимоги забезпечення на момент подання позову про витребування майна (ревіндацію) наявності коштів для виплати компенсації відповідній особі у разі задоволення такого позову. Крім того, відповідні зміни не диференціюють способи набуття майна останнім (або єдиним) власником — чи то безпосередньо від держави (шляхом приватизації), чи то через іншу операцію, таку як продаж. Важливі дві обставини, що 1) майно, про яке йдеться, спочатку належало державі (або місцевим органам влади) і 2) останній власник є добросовісним набувачем. Проте нове законодавство не могло виправити ситуацію, в якій опинилася заявниця, оскільки вони застосовуються лише до майбутніх справ (і частково до тих, які ще розглядаються у судах першої інстанції).

- Щодо механізму отримання відшкодування витрат, понесених у зв'язку з утриманням майна або здійсненими інвестиціями, за ст. 390 Цивільного кодексу України, навіть за умови, що такий спосіб захисту є реальним і ефективним на практиці, на думку Суду, він не покриває основної втрати — позбавлення особи самого майна.
- Таким чином, втручання у майнові права заявниці, окрім питань щодо його законності, поклато на неї непропорційний тягар. У зв'язку з цим Суд дійшов висновку, що **мало місце порушення ст.1 Протоколу № 1 до Конвенції**.
- Суд також поклав на державу зобов'язання щодо забезпечення, за допомогою відповідних заходів та у розумні строки, повного відновлення права власності заявниці на землі або надання грошової компенсації чи майна, еквівалентного за вартістю.

Ключові слова: право на мирне володіння майном, позбавлення майна, пропорційність втручання

48. Дабика та інші проти України (*Dabyka and others v. Ukraine*) від 11.12.2025, заяви №№ 40411/23, 2952/24, 10402/24, 10403/24, 10405/24

Скарги заявників, в основному, стосувались неналежних умов тримання під вартою у Полтавській установі виконання покарань № 23 та Сумському слідчому ізоляторі (низька якість їжі, перепоვნеність, відсутність або обмежений доступ до душу, пліснява або бруд у камері, відсутність предметів особистої гігієни, відсутність

або низька якість спальних місць, постільних речей і постільної білизни, відсутність приватності під час користування туалетом, відсутність доступу до свіжого повітря, зараження камери комахами або гризунами тощо), а також інших порушень Конвенції.

- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції** у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою та **ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг (за заявами всіх заявників).
- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінальних проваджень (по справі першого заявника – більше ніж 6 р. 5 міс. та 11 дн., дві інстанції; другого – 4 р. 11 міс. та 25 дн., перша інстанція; третього – більше ніж 6 р. 9 міс. та 20 дн., дві інстанції; четвертого – більше ніж 6 р. 9 міс. та 20 дн., дві інстанції; п'ятого – більше ніж 6

р. 9 міс. та 20 дн., дві інстанції) та **порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

- Інші скарги відхилено.

Розмір сатисфакції: 9 800 євро, 4 600 євро, 9 800 євро, 9 800 євро та 9 800 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди* першому-п'ятому заявникам відповідно.

Ключові слова: умови тримання під вартою, тривалість кримінального провадження, розумний строк

49. Рубльов проти України ([Rublev v. Ukraine](#)) від 11.12.2025, заява № 17368/10

- **Визнано порушення п. 3 ст. 5 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю тримання під вартою (8 міс. та 23 дн., 1 р. 5 міс. та 21 дн., 1 р. 11 міс. та 11 дн., 2 міс. та 26 дн.; конкретні недоліки: здійснення провадження з неналежною ретельністю призвело до тривалого тримання під вартою).
- **Визнано порушення п. 5 ст. 5 Конвенції**, оскільки право на відшкодування шкоди за порушення п. 3 ст. 5 Конвенції не гарантується національною правовою системою.

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального провадження (9 р. 2 міс. та 5 дн., три інстанції) та порушення ст. 13 Конвенції з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: 3 500 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди*.

Ключові слова: тривалість тримання під вартою, тривалість кримінального провадження

50. Федюкіна проти України ([Fedyukina v. Ukraine](#)) від 11.12.2025, заява № 42906/18

Заявниця скаржилася на невиконання органами влади обов'язку провести ефективне розслідування смерті її чоловіка, який загинув від вогнепальних поранень, отриманих під час насильницьких зіткнень між міліцією та протестувальниками в м. Києві 18.02.2014. Чоловік заявниці був одним із міліціонерів, яких було відправлено для реагування на протести, що відбулися в період з 21.11.2013 по 21.02.2014.

Кримінальне провадження було відкрито одразу. Слідчі оглянули тіло чоловіка та деякі предмети одягу, провели судово-медичну та балістичну експертизи, допитали судово-медичного експерта та медсестру станції швидкої допомоги. Проте 07.03.2014 провадження було припинено на підставі Закону «Про недопущення переслідування та покарання осіб з приводу подій, які мали місце під час мирних зібрань, та визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України». У 2018 році суд скасував відповідне

рішення та зобов'язав органи влади поновити розслідування. Суд визнав, що рішення про припинення провадження було необґрунтованим, а розслідування – неповним, оскільки не було вжито жодних слідчих чи процесуальних дій для встановлення осіб, відповідальних за смерть чоловіка заявниці. У 2019 році розслідування було об'єднано з іншим розслідуванням, яке охоплювало ширше коло злочинів, скоєних проти правоохоронців та військовослужбовців під час протестів на Майдані. Розслідування триває.

- Суд у своїх попередніх рішеннях зазначав, що після виникнення обов'язку провести розслідування дотримання процесуальних вимог ст. 2 Конвенції оцінюється на основі кількох основних параметрів: належності слідчих дій, оперативності розслідування, залучення родичів померлого та незалежності розслідування. Ці елементи є взаємопов'язаними, і кожен із них, узятий окремо, не становить самоцілі.

- У цій справі Суд вбачав серйозні недоліки в проведенні розслідування смерті чоловіка заявниці:

- 1) Хоча на початкових етапах розслідування у 2014 році слідчі зібрали певні основні докази та інформацію щодо інциденту, Суду не було надано жодної інформації щодо конкретних слідчих дій, вжитих після відновлення розслідування у 2018 році;
- 2) Розслідування триває понад 10 років. Хоча Суд визнав складність справи та об'єктивні труднощі, з якими стикаються органи влади під час проведення розслідувань, пов'язаних з подіями на Майдані, не було продемонстровано, що вони вжили належних заходів для подолання таких труднощів.

3) Заявниці неодноразово відмовлялися в доступі до матеріалів справи і, таким чином, вона не мала реальної можливості брати участь у провадженні щодо встановлення обставин смерті її чоловіка.

- Таким чином, Суд вважав, що ефективного розслідування смерті чоловіка заявниці не проводилося. Отже, мало місце **порушення ст. 2 Конвенції в процесуальному аспекті**.

Розмір сатисфакції: 12 000 євро відшкодування *моральної шкоди* та 1 000 євро відшкодування *судових та інших витрат*.

Ключові слова: непроведення ефективного розслідування смерті міліціонера під час протестів Майдану, відмова у доступі до матеріалів провадження родичу загиблої особи

51. Бурковський та інші проти України (*Burkovskyy and others v Ukraine*) від 11.12.2025, заяви №№ 30753/24, 34612/24, 37414/24, 4506/25, 4753/25, 13465/25

Заявники скаржились на надмірну тривалість кримінальних проваджень (по справі першого заявника – 6 р. 11 міс. та 5 дн., три інстанції; за другою заявою – 6 р. 10 міс. та 20 дн., три інстанції; третьої заявниці – 7 р. та 5 дн., три інстанції; четвертого – більше ніж 9 р. 3 міс. та 2 дн., перша інстанція; п'ятого – 9 р. 8 міс. та 12 дн., три інстанції; шостого – 10 р., три інстанції).

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінальних

проваджень та **порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: 900 євро, 900 євро, 900 євро, 3 600 євро, 2 400 євро та 2 400 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди* першому-шостому заявникам відповідно

Ключові слова: тривалість кримінального провадження

52. Яцун та інші проти України (*Yatsun and others v Ukraine*) від 11.12.2025, заяви №№ 61401/15, 26948/23, 6043/25

Заявники скаржились на надмірну тривалість цивільних проваджень (по справі першої заявниці – 13 р. 1 міс. та 6 дн., чотири інстанції; другого – 7 р. 2 міс. та 1 дн., три інстанції; третього – більше ніж 10 р., 1 міс. та 5 дн., перша інстанція).

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю цивільних

проваджень та **порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: 2 400 євро, 900 євро та 4 200 євро відшкодування *моральної шкоди* першій-третьому заявникам відповідно.

53. Костенко проти України (*Kostenko v Ukraine*) від 11.12.2025, заява № 45800/21

У березні 2015 батько заявників зник безвісти під час подорожі з м. Києва до Криму, де він проживав. Слідчі порушили кримінальне провадження за ст. 115 Кримінального кодексу України (умисне вбивство).

Першу слідчу дію було проведено 12.08.2015. Наступні слідчі дії, які були рідкісними та мали повторювальний характер, мали на меті встановити місцезнаходження зниклої особи, перевірити перетин державного кордону,

записи про зниклих осіб та невпізнані трупи, а також допитати родичів, свідків та очевидців кримінального правопорушення. За результатами вчинених дій розглядалась причетність певних осіб, які також переслідувалися за тероризм та умисні вбивства, до зникнення батька заявників, але підозра не була висунута за браком доказів. У 2021 році справу було передано до Головного слідчого управління Національної поліції України. Додаткові слідчі дії не дали інших результатів. Досудове слідство триває. В цей час суд в

цивільному провадженні визнав батька заявників померлим.

- **Визнано порушення ст. 2 Конвенції** у зв'язку з неефективним розслідуванням зникнення батька заявників.

Розмір сатисфакції: 6 000 євро відшкодування моральної шкоди та 250 євро відшкодування судових та інших витрат.

Ключові слова: ефективне розслідування зникнення особи

54. Найєм проти України (*Nayyem v. Ukraine*) від 18.12.2025, заява № 21174/23

На час подій заявник був народним депутатом України. За його словами та висновками досудового розслідування, 30.04.2018 під час суперечки, що виникла після дорожньо-транспортної пригоди, заявник був побитий групою приватних осіб. В результаті заявник отримав перелом щелепи, закриту черепно-мозкову травму, струс мозку та синці (згідно судово-медичної експертизи тілесні ушкодження були середньої тяжкості).

Кримінальне розслідування було розпочато того ж дня за фактом хуліганства. Під час розслідування поліція допитала заявника та свідків, переглянула відеозаписи подій з камер відеоспостереження та провела слідчий експеримент. Згодом трьом особам було пред'явлено звинувачення в хуліганстві, а четвертому, М.А., – в хуліганстві та заподіянні тілесних ушкоджень заявнику.

У 2020 році суд першої інстанції виправдав трьох осіб за обвинуваченням у хуліганстві та відхилив поданий заявником цивільний позов. Це рішення згодом було залишене без змін судами вищих інстанцій. Суди дійшли висновку, що сторона обвинувачення не надала належних доказів повноважень слідчих і прокурорів на здійснення процесуальних дій у кримінальному провадженні. У зв'язку з цим усі зібрані на досудовому етапі докази були визнані недопустимими, а особи, щодо яких велося провадження, такими, що не набули процесуального статусу обвинувачених.

Серед доказів, визнаних недопустимими, були відеозаписи з камер спостереження, результати їх аналізу та висновки судово-медичної експертизи щодо характеру й тяжкості тілесних ушкоджень заявника. Оцінивши показання сторін і свідків, суди встановили, що в діях виправданих осіб не було складу хуліганства, а конфлікт спровокував сам заявник.

Щодо четвертої особи, М.А., провадження призупинено. Спочатку він залишив територію України та був оголошений у розшук. Після повернення до України до нього було застосовано запобіжний захід у вигляді домашнього арешту. У 2021 році кримінальне провадження було припинено через закінчення строку давності, а згодом апеляційним суд скасував відповідне рішення. У 2022 році М.А. знову оголосили в розшук за неявку до суду.

- Суд нагадав, що процесуальні вимоги за ст. 3 Конвенції виходять за межі стадії досудового розслідування, коли за його результатами справа передається на розгляд національних судів: провадження в цілому, включно зі стадією судового розгляду, має відповідати вимогам ст. 3. Це також охоплює санкції, застосовані за результатами такого провадження. Хоча не існує абсолютного обов'язку, щоб кожне кримінальне переслідування завершувалося обвинувальним вироком або призначенням конкретного покарання, національні суди за жодних обставин не повинні допускати, щоб серйозні посягання на фізичну та психічну недоторканність залишалися безкарними або щоб тяжкі правопорушення каралися занадто м'якими санкціями.
- У цій справі Уряд не прокоментував спосіб, у який справа проти трьох виправданих осіб була передана до суду, а також нездатність органів влади запобігти втечі четвертого та знайти його протягом трьох років. Уряд стверджував, що визнання доказів, в тому числі відеозаписів з камер відеоспостереження, недопустимими не підривало цілісність судового розгляду, оскільки суд розглянув обставини справи на підставі показань заявника та відповідачів. Однак, Суд не вважав такі аргументи переконливими, оскільки відеозаписи та протоколи, в яких задокументовано їхній зміст, містили об'єктивну

інформацію щодо обставин справи та способу отримання травм. Відповідно, вони мали вирішальне значення для розгляду справи, беручи до уваги, що свідчення заявника та відповідачів були принципово суперечливими.

- Хоча органи влади з самого початку діяли оперативно та намагалися провести всебічне розслідування справи, їхня нездатність забезпечити належну процедуру висунення обвинувачень та збору доказів і дотримання відповідних вимог підірвала ефективність кримінального переслідування за інкриміновані правопорушення.
- Крім того, після направлення справи на новий розгляд жодних запобіжних заходів застосовано не було, що зрештою дозволило втекти обвинуваченому. Несвоєчасність дій органів

влади створила умови, які сприяли такому розвитку подій.

- З огляду на вказане, не висловлюючи позиції щодо винуватості чи невинуватості обвинувачених, Суд дійшов висновку, що спосіб застосування кримінально-правових механізмів у цій справі в цілому, який призвів до закриття провадження з процесуальних підстав, був настільки недосконалим, що становив **порушення ст. 3 Конвенції в процесуальному аспекті**.

Розмір сатисфакції: 3 000 євро відшкодування моральної шкоди.

Ключові слова: жорстоке поводження з боку приватних осіб, недосконалі кримінально-правові механізми

2. Ухвали про визнання заяв неприйнятними

55. Олійник та інші проти України (*Oliyynyk and others v. Ukraine*) від 02.10.2025, заяви №№ 37327/21, 6072/24, 10330/24, 30939/24

• ЄСПЛ визнав явно необґрунтованими скарги заявників за п. 3 ст. 5 Конвенції щодо стверджуваної надмірної тривалості тримання під вартою під час досудового розслідування. Існували достатні підстави для затримання заявників та подальшого продовження тримання під вартою з огляду на наявність обґрунтованої підозри у вчиненні тяжких злочинів, а також через ризик уникнення ними

слідства, фальсифікації доказів, впливу на свідків та вчинення повторних злочинів. Крім того, не було затримок з боку органів влади під час розгляду питання про затримання заявників. При цьому, щодо одного із заявників вже було винесено вирок у вересні 2020 року. Відповідно, період, який міг підпадати під п. 3 ст. 5 Конвенції, закінчився, а відповідну скаргу подано із запізненням.

56. Гаркуша проти України (*Garkusha v. Ukraine*) від 02.10.2025, заява № 31064/16

У 2008 році син заявника звернувся по медичну допомогу до районної лікарні зі скаргами на біль у шлунку. Лікар призначив лікування від гастриту. У 2010 році син заявника знову звернувся до того ж медичного закладу. Невролог поставив йому діагноз гострий грудний остеохондроз, призначив медикаментозне лікування та стаціонарну терапію. У ході подальших обстежень у онколога йому було встановлено діагноз раку шлунку IV стадії з численними метастазами.

За зверненням заявника до прокуратури в ході перевірки комісій управління охорони здоров'я обласної державної адміністрації виявлено низку недоліків у лікуванні, зокрема недостатнє обстеження хворого та не відповідність встановленим медичним протоколам. Водночас зазначалося, що складність діагностики могла бути пов'язана з прихованим перебігом хвороби. Відносно лікаря-неспеціаліста застосовано дисциплінарний захід.

Через кілька тижнів син заявника помер. Після проведення дослідчої перевірки міліція кілька разів відмовляла у відкритті кримінального провадження, посилаючись на висновок експертизи, згідно якого не було встановлено причинно-наслідкового зв'язку між виявленими недоліками та смертю пацієнта. Прокуратура скасовувала відповідні рішення як передчасні. Останнє рішення заявник не оскаржував.

В ході цивільного провадження за позовом заявника про відшкодування моральної шкоди суд призначив дві судово-медичні експертизи.

Експерти встановили, що смерть пацієнта була зумовлена самим перебігом раку шлунка, який має агресивний і швидкий розвиток, а не пізньою діагностикою чи лікуванням. Суд першої інстанції задовольнив позов заявника, посилаючись на недоліки в лікуванні, однак апеляційний суд скасував відповідне рішення у зв'язу з відсутністю причинно-наслідкового зв'язку між діями лікарів і смертю пацієнта.

• ЄСПЛ відхилив **як явно необґрунтовану скаргу** заявника за **ст. 2 Конвенції**.

Суд повторив, що якщо порушення права на життя не було вчинено навмисно, позитивне зобов'язання за ст. 2 Конвенції щодо створення ефективної судової системи не обов'язково вимагає забезпечення кримінально-правового засобу захисту. У специфічній сфері медичної недбалості зобов'язання може, наприклад, бути виконане, якщо правова система надає потерпілим засоби юридичного захисту в цивільних судах, окремо або у поєднанні із засобами юридичного захисту в кримінальних судах, що дозволяє встановити відповідальність лікарів та отримати відповідну компенсацію, таку як присудження відшкодування збитків.

Національні органи влади своєчасно провели дослідчу перевірку і, оскільки судово-медичні експерти не змогли встановити прямий причинно-наслідковий зв'язок між лікуванням сина заявника і його смертю, у відкритті провадження було відмовлено. При цьому, Суд звернув увагу, що три з чотирьох рішень міліції про відмову були скасовані

прокуратурою, що свідчило про недостатню ретельність дослідчої перевірки.

Водночас, в цивільному провадженні суди розглянули позов заявника по суті та детально вивчили лікування його сина. Суди вжили власних заходів з встановлення фактів, незалежних від висновків міліції, та з цією метою призначили дві додаткові судово-медичні експертизи. В кінцевому підсумку вони дійшли висновку, що медичні працівники не вчинили жодних порушень. При цьому, за винятком випадків явної свавільності або помилки, функція Суду не полягає в тому, щоб ставити під сумнів висновки національних органів щодо фактів.

Крім того, процесуальне зобов'язання створити ефективну судову систему є зобов'язанням щодо засобів, а не щодо результату. Отже, сам факт того, що провадження щодо медичної недбалості закінчилося для заявника несприятливо, сам по собі не означає, що держава не виконала свого позитивного зобов'язання за ст. 2 Конвенції.

Суд вважав, що цивільно-правовий засіб юридичного захисту становив ефективний механізм встановлення фактів щодо смерті сина заявника і, відповідно, задовольняв вимогу ст. 2 Конвенції щодо створення ефективної судової системи.

57. Лицишин проти України ([Lutsyshyn v. Ukraine](#)) від 02.10.2025, заява № 28232/24

- ЄСПЛ визнав **явно необґрунтованою** скаргу заявника за п. 1 ст. 6 Конвенції та ст. 13 Конвенції,

оскільки тривалість цивільного провадження не була надмірною або невиправданою (3 р. 11 міс. та 5 дн.).

58. Єрмоленко проти України ([Yermolenko v. Ukraine](#)) від 02.10.2025, заява № 26256/21

09.05.2014 група озброєних терористів, які видавали себе за правоохоронців, що транспортують затриманого, увійшла до приміщення головного управління міліції м. Маріуполь. Опинившись всередині, вони взяли в заручники кількох співробітників, серед яких був і син заявниці. Незабаром після цього українські правоохоронці штурмували будівлю. Син заявниці отримав вогнепальне поранення в живіт. Після спалаху пожежі в будівлі кілька терористів вивели сина заявниці назовні, вдаючи, що вони є міліціонерами, які евакуюють пораненого колегу. Вони залишили його у дворі і втекли. Згодом його доставили до лікарні, де він помер під час операції. Загалом під час інциденту було вбито шість правоохоронців і поранено одинадцять.

Служба безпеки України заарештувала чотирьох осіб за підозрою в причетності до терористичного акту та направила справу до суду. Однак, Суд змінив запобіжний захід підозрюваним у причетності до нападу з тримання під вартою на особисте зобов'язання з метою забезпечення «обміну» за результатами зустрічі Нормандської контактної групи у 2019 році. Пізніше підозрюваних було оголошено в розшук. На цій підставі провадження було зупинено.

За скаргою заявниці було відкрито кримінальне провадження за фактом ненадання допомоги особі, яка перебувала в небезпечному для життя

стані. У 2018 році було проведено судово-медичну експертизу, яка встановила, що її син помер від вогнепального поранення та втрати крові. Водночас експерти зазначили, що він міг вижити за умови своєчасної медичної допомоги. За твердженням заявниці, експертиза була єдиною слідчою дією, проведеною у провадженні. Уряд повідомив, що у 2021 році провадження було закрито за відсутністю складу злочину.

- ЄСПЛ **відхилив скаргу відповідно до п. 1 та п. 4 ст. 35 Конвенції** як таку, що була подана з порушенням встановленого строку.

У справах щодо розслідування підозрілої смерті родича від заявників очікується, що вони вживатимуть заходів для відстеження перебігу розслідування або його відсутності та подаватимуть заяви до Суду без невиправданих зволікань, щойно їм стане або повинно було стати відомо про відсутність ефективного кримінального розслідування. Водночас Суд зазначав, що доти, доки існує певний змістовний контакт між родичами та органами влади щодо скарг і запитів про надання інформації або є певні ознаки чи реальна можливість прогресу у слідчих діях, питання про надмірну затримку з боку заявників, як правило, не виникає.

У цій справі син заявниці загинув 09.05.2014. Однак, вона не намагалася ініціювати розслідування щодо ймовірної відповідальності держави і не

запитувала національні органи влади, чи було воно вже розпочато з їхньої власної ініціативи. З огляду на масштаби терористичного акту та кількість жертв, заявниця, ймовірно, спочатку очікувала, що буде проведено розслідування щодо можливих недоліків у реагуванні держави на інцидент. Однак, з плином часу їй мало стати зрозуміло, що жодних дій у цьому напрямку не вживається. Заявниця чекала майже сім років, перш ніж подати свою скаргу до Суду. Отже, її скарги за ст. 2 Конвенції в матеріальному та процесуальному аспекті подані поза встановленим шестимісячним строком (на відповідний час).

Аналогічна ситуація була також відносно скарги на рішення про звільнення обвинуваченого. Відповідне рішення було ухвалене в присутності

заявниці судом першої інстанції остаточною ухвалою 26.12.2019, а заяву до Суду вона подала більш ніж через один рік і чотири місяці після цього.

Щодо скарг на можливе ненадання синові заявниці своєчасної медичної допомоги, вона не була достатньо чіткою. Було незрозуміло, хто, на її думку, не надав медичну допомогу, в той час, як вона зазначала, що син залишався в будівлі управління без будь-якої допомоги щонайменше три години, поки будівля перебувала під контролем терористів. Проте в будь-якому випадку заява в цій частині була подана після закінчення шестимісячного строку. Останньою подією у розслідуванні була підготовка висновку експертизи, після чого заявниця не мала подальшої комунікації з владою і лише три роки потому подала заяву до Суду.

59. Несененко проти України (*Nesenenko v. Ukraine*) від 23.10.2025, заява № 62359/17

У 2005 році заявник вступив до льотного коледжу при авіаційному університеті, щоб здобути освіту пілота гелікоптера. Програма навчання передбачала як теоретичну підготовку, так і обов'язкову льотну практику на кількох типах гелікоптерів. Протягом чотирьох років навчання заявник отримав лише теоретичну підготовку, оскільки було відсутнє або обмежене фінансування коледжу для проведення льотної практики. Коледж частково покривав витрати за рахунок своєї комерційної діяльності, однак цього було недостатньо. У 2009 році заявнику видали диплом бакалавра, але без зазначення кваліфікації пілота, відомостей про льотну практику та права пілотування. Завершення практичного навчання було відкладено до появи фінансування.

У 2011 році заявника запросили пройти льотну підготовку, частину якої він не пройшов, оскільки через брак коштів навчання знову було призупинено.

У 2015 році заявник звернувся до суду з вимогою зобов'язати навчальний заклад завершити його льотну підготовку. Суд частково задовольнив позов і визнав, що держава протягом понад дев'ять років не забезпечила реалізацію його права на освіту, зазначивши, що відсутність фінансування не може виправдовувати таке порушення.

Попри судові рішення, його виконати не вдалося через відсутність коштів у навчального закладу, і виконавче провадження було закрито. Заявник тривалий час залишався без роботи та зрештою почав працювати на шахті.

Лише у 2018 році він завершив необхідні польотні

години на гелікоптері MI-2 та отримав відповідну ліцензію, після чого був відрхований із коледжу у зв'язку із завершенням навчання.

- ЄСПЛ відхилив **як явно необґрунтовану скаргу** заявника за ст. 2 Протоколу № 1 до Конвенції. По-перше, Суд зазначив, що, згідно з наданими йому документами коледж жодного разу не заперечував, що льотна підготовка була невід'ємною частиною навчання заявника, яку коледж був зобов'язаний забезпечити протягом чотирирічного періоду навчання, але не зміг цього зробити через фінансові труднощі. У рішенні 2015 року, підтриманому судами вищих інстанцій, районний суд прямо встановив, що мало місце невинуватене втручання в конституційне право заявника на освіту, і постановив, що він повинен пройти необхідне навчання на вертольоті MI-2, як передбачено навчальною програмою, та перепідготовку на вертольоті MI-8. Районний суд не присуджував компенсацію, в свою чергу, заявник її не вимагав та не оскаржував судові рішення. По-друге, у 2018 році заявник завершив навчання на вертольоті MI-2 і успішно отримав ліцензію пілота вертольота.

За таких обставин, оскільки влада визнала порушення права заявника на освіту і зрештою забезпечила достатнє навчання з льотної майстерності, Суд вважав, що позов з вимогою про компенсацію за затримку та її негативні наслідки був би належним засобом для забезпечення заявнику повного відшкодування. Однак, не вбачалось, що заявник звертався з цього приводу до національних судів. Він також не

стверджував, що такий засіб юридичного захисту був недоступним чи неефективним.

Щодо незавершеної перепідготовки на вертольоті MI-8, заявник не оскаржував рішення коледжу про визнання його навчання завершеним і виключення його зі списку слухачів, а також не порушував цього питання в будь-який інший спосіб на національному рівні. Крім того, заявник не продемонстрував Суду, як відсутність перепідготовки на вертольоті MI-8,

з огляду на завершену підготовку на вертольоті MI-2 та отримання ліцензії пілота, сама по собі становила відмову у праві на освіту та підривала основні освітні цілі програми. До того ж, Суд не вбачав підстав для тлумачення ст. 2 Протоколу № 1 до Конвенції як гарантії доступу до всіх аспектів спеціалізованої професійної підготовки.

З огляду на всі зазначені обставини Суд не вважав, що заявнику було відмовлено у доступі до освіти.

60. ТОВ «Сан11» проти України (*San11, TOV v. Ukraine*) від 23.10.2025, заява № 42402/17

У 2011 році компанія-заявник уклала з регіональним відділенням Фонду державного майна України договір оренди нежитлового приміщення в центрі м. Києва, яке перебувало на балансі державної наукової установи, Інституту інноваційних технологій і змісту освіти. Перед укладенням договору Міністерство освіти України підтвердило, що приміщення може бути приватизоване. Компанія провела ремонт приміщення, а у 2013 році купила приміщення за близько 6,58 млн грн.

У 2015 році заступник Генерального прокурора України звернувся до господарського суду з позовом про визнання недійсними оренди та приватизації, стверджуючи, що приміщення належало державній освітній установі і не могло передаватися в оренду чи підлягати приватизації. Суди початково відмовили у задоволенні позову. Проте Вищий господарський суд України задовольнив позов і постановив повернути приміщення у державну власність. При цьому, касаційний суд звернув увагу на порядок відшкодування коштів. Зокрема, у разі визнання приватизації майна недійсною відшкодування було можливе лише після повторної приватизації відповідного майна (постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2001 № 32 та наказ Фонду державного майна України від 15.08.2000 № 1701).

У 2019 році компанія-заявник подала позов, вимагаючи повернення сплачених за приміщення коштів і витрат на ремонт, посилаючись на норми ст. 216 Цивільного кодексу України щодо наслідків недійсності правочину.

- ЄСПЛ відхилив скарги за ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції у зв'язку з невичерпанням національних засобів юридичного захисту.
- Суд погодився з аргументом компанії-заявника про те, що національні засоби юридичного захисту були вичерпані стосовно втручання в її майнові права, незважаючи на те, що

провадження щодо компенсації триває. У зв'язку з цим Суд послався на висновки у справі *Фонд «Батьківська турбота» проти України*. Водночас, оцінюючи дотримання ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції, Суд повинен провести загальний аналіз різних інтересів, що є предметом спору, зважаючи на те, що Конвенція має на меті захист «практичних та ефективних» прав. Він повинен зазирнути за зовнішні прояви та дослідити реальну ситуацію, що є предметом скарги. Така оцінка може стосуватися не тільки відповідних умов компенсації (якщо ситуація пов'язана з вилученням майна або є подібною до нього), але й поведінку сторін, включаючи застосовані державою засоби та їх реалізацію. Суд вважав, що в цій справі було б штучним відокремлювати рішення щодо умов компенсації від фактичного рішення про визнання приватизації недійсною, оскільки фактори, що впливають на останнє, неминуче впливатимуть і на перше.

- Так, приватизація приміщень компанією-заявником була визнана недійсною остаточним рішенням касаційним судом. При цьому, питання компенсації не розглядалося судами нижчих інстанцій, які послідовно виносили рішення на користь прокурора, тому необхідність розглядати це питання ніколи не виникала. У своєму обґрунтуванні касаційний суд зазначив, що компенсація у разі визнання недійсною приватизації майна підлягає спеціальній процедурі, встановленій певними підзаконними актами, але він не зробив жодних конкретних висновків з цього питання в резолютивній частині рішення. Суд мав сумніви щодо достатності рішення з цього приводу.
- Водночас, Суд звернув увагу на твердження компанії-заявника, що якщо компенсація була б обумовлена подальшою реприватизацією того самого майна, вона ніколи не змогла б її отримати, оскільки приміщення, які вона приватизувала,

за тлумаченням касаційного суду, не підлягали приватизації за жодних умов. Вбачалося, що підзаконні акти не встановлювали жодних спеціальних правил для випадків, подібних до випадку компанії.

- Проте, компанія-заявник у 2019 році ініціювала провадження щодо компенсації відповідно до ст. 216 Цивільного кодексу України. Уряд повідомив один приклад з національної судової практики, що стосується питання відшкодування відповідно до ст. 216 Цивільного кодексу України після визнання недійсною приватизації майна шляхом купівлі, а саме про справу № 910/17483/16 (позивачу було присуджено суму, що відповідає вартості договору купівлі-

продажу, однак вимоги щодо інфляції та відсотків були відхилені). Відповідна справа була фактично та юридично схожою до справи компанії; не було жодних підстав виключити можливість застосування подібного підходу у справі компанії. Хоча компанія стверджувала, що одного прикладу недостатньо, вона не вказала на судову практику з протилежним підходом.

- Крім того, хоча провадження щодо відшкодування тривало більше п'яти років у суді першої інстанції, компанія не подавала жодних скарг з цього приводу.

З огляду на зазначені обставини Суд вважав скарги компанії передчасними.

61. Хафізов та Видавнича рада Южного бульвару проти України (*Khafizov and Editorial Board of Yuzhnyy Bulvar*) від 06.11.2025, заява № 16421/13

У 2011 році журналіст опублікував статтю в газеті, в якій стверджувалося, що певна компанія незаконно видобувала гравій з громадського пляжу в м. Алушка для будівництва, чим зіпсувала частину пляжу. Також стверджувалося, що коли місцева влада намагалася засипати яму, працівники компанії нібито кидалися під екскаватор, ймовірно за вказівкою директора компанії.

Компанія подала позов до господарського суду, заявивши, що відповідні твердження були неправдивими та шкодили її репутації.

Господарський суд частково задовольнив позов, зокрема, зобов'язав заявників спростувати окремі фрагменти статті та присудив компенсацію моральної шкоди. Апеляційний суд скасував рішення в частині обов'язку виплати відшкодування за моральну шкоду.

Заявники стверджували, що мали фото- і відеодокази, які підтверджували достовірність інформації, та просили допитати свідків-очевидців, але суди не розглянули такі докази і не викликали свідків.

- ЄСПЛ відхилив як **явно необґрунтовану скаргу** заявників за ст. 10 Конвенції, оскільки втручання у їх право не було непропорційним до легітимної мети, що переслідувалася. Газету було зобов'язано відкликати кілька речень; однак решта статті, яка по суті містила

ту саму інформацію, що й спірні речення, не була предметом судового розгляду і не була відкликана. Інформація, викладена в статті, навіть без спірних речень, все одно чітко доносила до читача думку про те, що компанія спричинила негативні зміни громадського пляжу. Крім того, суди зобов'язали газету сплатити компанії суму, еквівалентну 31 євро, на покриття судових витрат, що не могло вважатися надмірною сумою. Таким чином, незважаючи на зобов'язання відкликати певні частини статті, заявники все одно мали можливість донести до громадськості інформацію, що становила суспільний інтерес, що є однією з цілей ст. 10 Конвенції.

Суд також визнав **явно необґрунтованою скаргу** заявників за п. 1 ст. 6 Конвенції. В матеріалах справи були відсутні докази того, що заявники дійсно подавали фотографії та відеозаписи на підтвердження своїх тверджень до суду першої інстанції або апеляційного суду. Щодо прохання заявників про виклик свідків, така вимога не розглядалася на національному рівні. Крім того, самі заявники не заперечували, що згідно положень Господарського процесуального кодексу України в редакції на час подій такий вид доказів не був прийнятним. Проте заявникам не заборонялось отримати письмові показання від свідків і подати їх до суду як письмові докази. Інші скарги також відхилено.

62. Павлів проти України (*Pavliv v. Ukraine*) від 20.11.2025, заява № 14692/14

Заявник оскаржив до суду зміни до колективного договору, а згодом новий колективний договір між його колишнім роботодавцем (державною гірничодобувною компанією) та профспілками (зміни 2009 року і новий договір 2010 року). Він стверджував, що з договору були вилучені технічні вимоги до якості вугілля, яке повинні отримувати безкоштовно деякі працівники та колишні працівники. У зв'язку з цим він більше не міг отримувати вугілля належної якості для побутових потреб, на яке мав право за законом і колективним договором.

Національні суди відхилили позов, оскільки заявник не був стороною колективного договору і не представляв жодну зі сторін (роботодавця або профспілки). Суди зазначили, що зміни до колективних договорів можуть оскаржувати або вносити лише сторони в межах спеціальної процедури переговорів і консультацій.

- ЄСПЛ відхилив скаргу заявника за п. 1 ст. 6 Конвенції як таку, що була несумісною *ratione materiae* з положеннями Конвенції в розумінні п. 3 ст. 35 Конвенції.

Суд нагадав, що для застосування п. 1 ст. 6 Конвенції у «цивільному» контексті має існувати «спір» щодо «права», яке, принаймні на обґрунтованих підставах, можна вважати

визнаним у національному законодавстві. Спір має бути справжнім і серйозним; він може стосуватися не тільки фактичного існування права, а й його обсягу та способу здійснення. Результат судового розгляду повинен мати безпосереднє вирішальне значення для відповідного права, а самі лише слабкі зв'язки або віддалені наслідки є недостатніми для застосування статті п. 1 ст. 6 Конвенції.

Заявник не довів, що оскаржувані зміни до колективного договору або новий колективний договір 2010 року вплинули на його право отримання вугілля «для побутових потреб» безкоштовно – право, яке було передбачене не тільки договором, але й Гірничим законом України 1999 року. Він не надав жодних доказів того, що в період з березня 2009 року по грудень 2010 року компанія не надавала йому вугілля необхідної якості, або таке невиконання зобов'язань було наслідком оскаржуваних змін. Він також не оскаржував у національних судах стверджуване невиконання зобов'язання надавати йому вугілля «для побутового використання» безкоштовно протягом цього періоду. Таким чином, Суд дійшов висновку, що спір не був «справжнім», «серйозним» і «безпосередньо вирішальним» для права заявника, визнаного національним законодавством, щоб застосувати цивільний аспект ст. 6 Конвенції.

63. Лісун проти України (*Lisun v. Ukraine*) від 27.11.2025, заява № 70118/17

У 2009 році районна державна адміністрація затвердила план землеустрою села на березі Дніпра, встановивши водоохоронну зону 10 метрів. У 2010 році пані П. було виділено ділянку площею близько 1 га для садівництва. Ділянка була розташована за межами села, за 10 метрів від води. Пані П. передала ділянку пану Б., який належним чином зареєстрував своє право власності на неї.

У 2013 році за результатами перевірки та поданням прокурора рішення про затвердження 10-метрової водоохоронної зони було скасовано. Згідно положень законодавства біля великих річок передбачалась 100-метрова водоохоронна зона.

Прокурор подав позов з метою скасування рішень про виділення землі приватним особам, анулювання їх права власності та повернення землі у державну власність. Під час провадження пан Б. продав землю заявниці. Згодом заявниця

була залучена до вказаного провадження як відповідач. Позов прокурора було задоволено. Оскарження рішення, в тому числі до Верховного Суду в контексті розбіжностей у застосуванні законодавства, було безуспішним.

- Суд вважав, що земля, придбана заявницею у пана Б., становила її «майно» у значенні ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції, а судові рішення, якими було задоволено позов прокурора про повернення землі до державної власності, становили втручання у її права. Заявниця була позбавлена земельної ділянки на підставі ст. 388 Цивільного кодексу України, яка дозволяла законному власнику відібрати майно у добросовісного покупця, якщо майно було відчужене всупереч волі власника.

Передача землі пані П. та пану Б. відбулася, коли рішення районної державної адміністрації 2009

року про встановлення 10-метрової водоохоронної зони ще було чинним. Водночас, на момент придбання заявницею землі в серпні 2013 року таке рішення вже було визнано недійсним, а справа прокурора проти пані П. та пана Б. перебувала на розгляді у суді.

У цьому зв'язку, по-перше, заявниця мала проявити особливу обачність перед підписанням договору купівлі-продажу. Вона знала або мала знати, що земельна ділянка розташована у спеціальній зоні згідно положень Водного кодексу України, які діяли з 1995 року, і, відповідно, існувала ймовірність анулювання права власності на неї. Вона могла звернутися до місцевих органів влади з проханням надати детальну інформацію або документи щодо земельної ділянки. Суд не мав підстав ставити під сумнів тлумачення національними судами

відповідного законодавства.

По-друге, земельна ділянка була придбана заявницею на підставі договору купівлі-продажу з паном Б. Суд вже постановляв, що можливість заявника подати позов проти продавця з метою стягнення сплаченої суми була, як правило, доступним і належним засобом юридичного захисту, особливо у випадках, коли попередній власник отримав майно безкоштовно, як мало місце у цій справі. До того ж, заявниця не повідомила Суду, як вона використовувала земельну ділянку, якщо взагалі використовувала, і чи інвестувала в неї будь-які кошти.

За вказаних обставин Суд вважав, що **скарга** заявниці **за ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції** була явно необґрунтованою та підлягала відхиленню.

64. ТОВ «Еко-комуненерго» проти України (*Eko-Komunenergo, TOV v. Ukraine*) від 20.11.2025, заява № 17880/17

У 2006 році державне підприємство «Завод ім. В.О. Малишева» передало частину своєї нерухомості під заставу банку У. для забезпечення кредиту. Міністерство промислової політики України надало дозвіл, зазначивши, що відповідні приміщення не входили до цілісного майнового комплексу підприємства.

Згодом судом було застосовано стягнення на заставне майно у зв'язку з невиконанням заводом кредитних зобов'язань. У 2008 році компанія-заявник придбала відповідні приміщення у банку У. в рамках процедури стягнення застави за близько 30 млн грн.

У 2015 році прокурор порушив кілька проваджень з метою визнання недійсними кредитних та іпотечних договорів між компанією та банком У., а також договору купівлі-продажу та права власності компанії на зазначені приміщення з метою повернення їх у державну власність. Позови було задоволено, оскільки активи заводу оборонної промисловості підлягали мораторію на приватизацію.

- ЄСПЛ відхилив як явно необґрунтовану скаргу компанії за ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції.

Визнання недійсним права власності компанії на приміщення та повернення їх у державну власність становили втручання у її право на мирне володіння

майном. Втручання було здійснено відповідно до закону, зокрема, Цивільного кодексу України, з метою дотримання верховенства права при передачі майна великого військового виробника. Водночас, Суд врахував обставини, якими супроводжувалася передача, а саме дозвіл Міністерства промислової політики України та той факт, що завод, банк У. та компанія мали можливість офіційно оформити відповідні операції та права власності за участю низки органів влади.

В контексті пропорційності втручання Суд зазначив, що компанія отримала спірні приміщення на підставі договору купівлі-продажу з банком У. Однак, вона не мала достатніх коштів для купівлі і взяла кредит у тому ж банку. При цьому, компанія не виконала своїх зобов'язань за кредитним договором з банком У. та була зобов'язана судом погасити заборгованість. Відповідне рішення не було виконано, оскільки компанія не мала коштів та активів. Компанія не заперечувала зазначені обставини. Крім того, вона не стверджувала, що розпочала будь-яку діяльність у приміщеннях, здійснила інвестиції або вжила будь-яких інших заходів щодо них, або взагалі зазнала будь-яких фінансових збитків. За відсутності будь-якої інформації щодо фактичних негативних наслідків для компанії не вбачалось, що втручання, про яке йшлося, порушило баланс між захистом прав компанії та загальним інтересом.

65. Кириченко проти України (*Kyrychenko v. Ukraine*) від 20.11.2025, заява № 49472/19

Заявниця працювала у підрозділі пожежної охорони, який підпорядковувався Державній службі України з надзвичайних ситуацій. У травні 2016 року її звільнили у зв'язку зі скороченням штату. Вона стверджувала, що справжньою причиною звільнення були її скарги про неповну виплату заробітної плати. У липні 2017 року суд присудив заявниці певні суми, які їй мали виплатити при звільненні. У 2018 році заявниця подала позов проти підрозділу, вимагаючи згідно законодавства компенсації у вигляді середньої заробітної плати за несвоєчасну виплату коштів при звільненні. Тим часом, Державна служба України з надзвичайних ситуацій розпочала процедуру ліквідації підрозділу. Заявниця подала аналогічний позов проти служби. Суди відмовили у задоволенні позову заявниці, оскільки: 1) вимоги до підрозділу потрібно було заявляти через ліквідаційну комісію, чого заявниця не зробила; 2) Державна служба України з надзвичайних ситуацій не несла відповідальність за зобов'язання підрозділу, оскільки він був окремою юридичною особою. Оскарження рішень було безуспішним.

- ЄСПЛ визнав **явно необґрунтованою скаргу** заявниці **за ст. 6 Конвенції**. Заявниця не навела жодних конкретних аргументів щодо скарг за Конвенцією, а лише висловлювала незгоду з

результатом провадження. У цьому зв'язку Суд нагадав, що його завданням не є заміна національних судів і він не є судом четвертої інстанції.

При цьому, заявниці була надана можливість викласти перед національними судами фактичні та правові аргументи. Суди розглянули її аргументи належним чином та надали обґрунтування своїх рішень. Не вбачалось, що рішення судів були свавільними або явно необґрунтованими. Хоча заявниця не погодилася з результатом провадження, не було жодних ознак того, що можливість ефективно брати участь у провадженні та подавати заяви була обмежена. Тривалість розгляду її справи (1 р. та 3 міс.) також не вбачалась надмірною.

Крім того, Суд визнав **необґрунтованою скаргу** заявниці **за ст. 14 Конвенції**, оскільки вона не пояснила в чому полягала різниця у ставленні до неї. Суд також вважав, що скарги заявниці у цій справі не підпадали під дію ст. 17 Конвенції. В контексті скарг за ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції, Суд не вбачав у рішеннях національних судів жодних свавільних або явно необґрунтованих висновків, які б становили невинуватене втручання у майнові права заявниці.

66. Рибій проти України (*Rybiy v. Ukraine*) від 27.11.2025, заява № 9113/18

Заявник скаржився на жорстоке поводження співробітників підрозділу по боротьбі з організованою злочинністю Дніпропетровської міліції під час його затримання у 2012 році за підозрою в причетності до не зазначеного кримінального правопорушення. Заявник стверджував, що скutoго кайданками його відвезли до лісу, де співробітники нанесли йому численні удари по голові, викручували руки і пальці та погрожували подальшим жорстоким поводженням, якщо заявник не дасть самоікримінуючих показань. За словами заявника, під час подальшого перебування у відділку його також били та погрожували застосуванням вогнепальної зброї. Заявник також стверджував, що наступного дня його доставили до тимчасового місця утримання під вартою (ТМУ), де місцевий медичний працівник відмовився зафіксувати його травми. При цьому, адвокат, який його згодом представляв обіцяв, однак не повідомив органи влади про скарги на жорстоке поводження. Заявник також зазначив,

що під час утримання під вартою його відвідували правоохоронці, які погрожували йому подальшим жорстоким поводженням за подання відповідних скарг.

Згідно матеріалів справи на наступний день після затримання заявника оглянув лікар міської лікарні, який зафіксував, що заявник не мав травм і не висловлював скарг під час огляду. Згодом заявника доставили до слідчого ізолятора, у медичних записах також не містилось відомостей про травми або скарги.

У 2014 році під судового засідання заявник повідомив про жорстоке поводження під час затримання. Подальше кримінальне провадження було закрито за відсутністю медичних або інших об'єктивних доказів, що підтверджували версію подій заявника.

- ЄСПЛ відхилив **як явно необґрунтовану скаргу** заявника **за ст. 3 Конвенції**. Заявник подав відносно детальні заяви щодо методів жорстокого поводження, які, як він стверджує,

були застосовані до нього. Проте не було жодних медичних доказів того, що заявник міг отримати будь-які травми, перебуваючи під контролем міліції. Медичні записи у справі (включно з довідкою, виданою цивільним лікарем протягом 24 годин після стверджуваного жорстокого поводження) вказували на те, що на відповідний час не було зафіксовано жодних травм чи скарг на жорстоке поводження. Цей факт не відповідав опису заявником характеру та інтенсивності фізичного насильства, про яке він стверджував. За таких обставин для того, щоб поставити під сумнів достовірність відповідних медичних документів, заявник мав би докласти серйозних зусиль для збору належним непрямих доказів, таких як показання свідків, або принаймні підготувати особливо ретельний, детальний і послідовний фактичний опис з поясненням, чому його травми не були зафіксовані цивільним лікарем. Він цього не зробив. Зокрема, розповідь заявника про жорстоке поводження не містила таких деталей, як: кількість залучених співробітників; характер самоінкримінуючих заяв, які вони хотіли, щоб він зробив (і чи зробив він зрештою

такі заяви); а також тяжкість, місце та можливі наслідки отриманих травм. Заявник також не повідомив хронологію свого перебування під вартою та кримінального провадження проти нього, а також не повідомив про будь-які спроби звернутися за медичною допомогою. Нарешті, заявник не навів жодних конкретних причин (крім загальних тверджень про невизначені загрози його життю та здоров'ю), чому він не подавав скарги про жорстоке поводження до будь-якого органу влади протягом близько двох років. З огляду на вказане Суд не міг пов'язувати відсутність будь-яких доказів на підтвердження тверджень заявника про жорстоке поводження виключно з діями органів влади. Таким чином, Суд вважав, що заявник не надав достатньо детальних і послідовних відомостей для того, щоб його скарга про жорстоке поводження могла вважатися обґрунтованою відповідно до ст. 3 Конвенції.

Скарга заявника щодо стверджуваної неефективності проведеного розслідування також була явно необґрунтованою в розумінні п. 3 (а) та п. 4 ст. 35 Конвенції.

67. Циганенко проти України ([Tsyganenko v. Ukraine](#)) від 27.11.2025, заява № 66259/14

У 2009 році заявник звернувся до міліції із заявою про шахрайство з використанням цифрових засобів з боку компанії І., в результаті чого він втратив близько 17 000 євро. Провівши дослідчу перевірку, міліція відмовила у порушенні кримінального провадження, посилаючись на відсутність доказів. У рішенні повідомлялось про можливість оскарження його до суду. Однак, заявник спочатку подав позов проти міліції в цивільному, а потім адміністративному порядку. Суди відмовили у відкритті проваджень. Вони зазначили, що оскаржувані дії міліції стосувалися результатів дослідчої перевірки, тому мали оскаржуватися в порядку кримінального судочинства.

- ЄСПЛ **відхилив скаргу** заявника за п. 1 ст. 6 Конвенції та ст. 13 Конвенції як таку, що була несумісною *ratione materiae* з положеннями Конвенції в розумінні п. 3 ст. 35 Конвенції.

По-перше, Суд зазначив, що відповідне провадження не стосувалося висунення обвинувачення проти заявника, а отже, п. 1 ст. 6 Конвенції не був застосовним в її кримінальному аспекті. Аналогічного висновку Суд дійшов щодо застосовності п. 1 ст. 6 Конвенції у «цивільному» контексті.

Суд вважав, що провадження за кримінальною скаргою заявника, яке було припинене рішенням міліції про відмову в притягненні до відповідальності третьої особи, мало суто слідчий характер і не стосувалося визначення «цивільних прав та обов'язків» заявника. Відповідно, провадження, яке заявник згодом розпочав у цивільному та адміністративному судах з метою оскарження цього рішення, також не стосувалося визначення його цивільних прав. Крім того, вони не могли призвести до присудження будь-якої компенсації.

68. Мельник проти України ([Melnyk v. Ukraine](#)) від 11.12.2025, заява № 44434/15

Заявник скаржився, що його пенсію було зменшено на 15% на підставі Закону України від 02.03.2015 № 213-VIII оскільки він продовжував

працювати як приватний підприємець. Заявник оскаржував це рішення в національних судах, але рішенням касаційного суду у задоволенні

позову було відмовлено.

- ЄСПЛ визнав **явно необґрунтованою скаргу** заявника **за ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції**. Суд вказав, що право заявника на пенсію за віком становило майно у значенні ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції, і зменшення пенсії очевидно було втручанням у його право. Таке втручання було передбачено законом. При цьому, зменшення пенсії було здійснене з огляду на міркування економічної та соціальної політики та фінансові труднощі, з якими зіштовхнулася держава. Разом з тим, заявник, який продовжував

працювати приватним підприємцем, отримуючи пенсію, не стверджував, що її зменшення поставило його під загрозу опинитися за межею прожиткового мінімуму, позбавило будь-яких засобів до існування або іншим чином становило надмірний тягар. За таких обставин та враховуючи широку свободу розсуду держави у питаннях економічної та соціальної політики, Суд вважав, що в конкретних обставинах цієї справи було досягнуто справедливого балансу між загальними інтересами суспільства та майновими правами заявника.

69. Новикова проти України (*Novykova v. Ukraine*) від 11.12.2025, заява № 30093/19

У 2014 році заявниця, пенсіонерка, переїхала на підконтрольну Уряду України територію, де була зареєстрована як внутрішньо переміщена особа. Станом на квітень 2016 року її статус не був підтверджений за спеціальною процедурою, яка вимагала, *inter alia*, регулярної перевірки її місця проживання. В результаті виплата пенсії заявниці була призупинена. За позовом заявниці суд постановив поновити виплату пенсії та виплатити заборгованість за відповідний період.

- ЄСПЛ визнав **явно необґрунтованою скаргу** заявниці **за п. 1 ст. 6 Конвенції та ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції** на стверджуване

невиконання остаточного судового рішення. Рішення суду набуло чинності 29.01.2019 і було виконано в повному обсязі 24.03.2020 (тобто майже через 1 р. та 2 міс.). У цьому зв'язку Суд повторив, що асигнування, призначені для виплати державних боргів, можуть спричиняти певну затримку у виконанні судових рішень за рахунок коштів державного бюджету. З огляду на його прецедентну практику Суд не вбачав підстав вважати, що період виконання рішення у цій справі був настільки надмірним, щоб порушувати питання невиконання судового рішення.

70. Франків та інші проти України (*Frankiv and others v. Ukraine*) від 18.12.2025, заяви №№ 7223/18, 53227/22, 18484/23

- ЄСПЛ визнав **явно необґрунтованими скарги** заявників **за п. 1 ст. 6 Конвенції** щодо стверджуваного обмеження доступу до суду.

По справі першого заявника касаційні скарги не відповідали вимогам щодо форми та обов'язку додавати копії рішень нижчих судів. Заявник мав можливість виправити відповідні недоліки, але не зробив цього без будь-яких прийнятних обґрунтувань.

Кримінальну справу, в якій другий заявник був цивільним позивачем, було закрито за спливом строків давності і роз'яснено про можливість порушення заявником окремого цивільного провадження. Однак, він цього не зробив без наведення аргументів, що цей процесуальний шлях був для нього недоступним або був би неефективним у його випадку. Натомість він

подав касаційну скаргу, яку було відхилено у зв'язку з порушенням строку її подання.

Апеляційну скаргу третьої заявниці також було відхилено у зв'язку з порушенням строку. Вона не заперечувала, що її поінформували телефоном про складення повного судового рішення через кілька днів після його винесення (26.11.2025). Однак, заявниця не зверталась за його отриманням протягом більше ніж два тижні. Крім того, ні вона, ні її адвокат не намагалися отримати рішення з Єдиного державного реєстру судових рішень (оприлюднено 25.11.2025). За таких обставин не вбачалось, що заявниця або її адвокат проявили необхідну старанність у відстеженні перебігу провадження. Таким чином, Суд вважав, що, відхиливши скарги заявників на підставі чинного законодавства, національні суди не діяли всупереч ст. 6 Конвенції.

71. Чумаченко та Шиліна проти України (*Chumachenko and Shylyna v. Ukraine*) від 18.12.2025, заяви №№ 4734/17, 24890/24

- ЄСПЛ визнав **явно необґрунтованими скарги** заявників за п. 1 ст. 6 Конвенції щодо стверджуваного обмеження доступу до суду та надмірної тривалості проваджень. Перший заявник відкликав свій позов через 10 місяців після подання (у зв'язку із сплатою йому боргу). За таких обставин він не міг вважатися потерпілим у зв'язку з невиконанням судом обов'язку розглянути його позов по суті. Крім того, строк, протягом якого позов перебував на розгляді в цьому суді, не був надмірним.

Апеляційна скарга другої заявниці була розглянута по суті. Їй було надано повний текст рішення, хоча із затримкою. Затримка близько 10 місяців також не порушувала питання про гарантію розумного строку, передбачену ст. 6 Конвенції, оскільки загальна тривалість провадження в двох інстанціях становила менше двох років. Інші скарги не відповідали критеріям прийнятності або не вказували про будь-яке порушення прав і свобод, закріплених у Конвенції та протоколах до неї.

II. Рішення Європейського суду з прав людини проти інших держав

за період 01.10.2025 – 20.12.2025

1. Helme проти Естонії (*Helme v. Estonia*) від 07.10.2025, заява № 3023/22

У вересні 2019 року було розпочато кримінальне провадження на підставі інформації, отриманої поліцією, про те, що різні особи використовували вебсайти для спілкування сексуального характеру в чатах з неповнолітніми віком до 14 років та надсилали їм файли сексуального змісту. На підставі цієї інформації прокуратура санкціонувала залучення поліцейського під прикриттям для збору інформації на одному з вебсайтів.

Протягом двох місяців поліцейський під прикриттям вигаданої особистості, 12-річної дівчинки під псевдонім «Marleen12», користувався онлайн-чатами на цьому вебсайті з метою збору інформації, що мала значення для провадження. Під час операції заявник, під ім'ям користувача «m41tln», вів відверте спілкування сексуального характеру через приватні повідомлення з «Marleen12». Він низку разів ініціював спілкування, а коли «Marleen12» не відповідала одразу, повторював привітання. Про те, що «Marleen12» було 12 років, він дізнався у перший день. В одному із повідомлень, він згадав, що відвідував жінку, яка мала дуже маленьку дочку, молодшу за «Marleen12», і займався з нею сексом, а потім запитав, чи цікавить «Marleen12» секс. Він також цікавився, чи «Marleen12» мала вже груди, чи займалася сексом, або дивилася порно, мастурбувала і мала оргазм.

Згодом заявника було засуджено за спробу сексуального розбещення неповнолітньої особи. Стенограми його спілкування із «Marleen12» були долучені як докази до матеріалів провадження.

Оскарження вироку було безуспішним.

- На основі критеріїв, визначених у прецедентній практиці Суду ця справа підпадала під категорію «справ про провокацію». Вперше Суд мав вирішити, чи була особа спровокована виключно в онлайн-контексті.
- Суд встановив, що попередньої інформації або підозри щодо протиправної поведінки заявника не було, і розслідування було розпочато на підставі інформації, отриманої поліцією, щодо використання різними особами вебсайтів для спілкування сексуального характеру з неповнолітніми. Суд першої інстанції дослідив матеріали таємного спостереження і оцінив законність операції, перевіряючи, чи існувала обґрунтована підозра у вчиненні злочину. Заявник не скаржився щодо законності операції або на недостатність процесуальних гарантій. Однак, протягом усього провадження

він заявляв, що поліцейський під прикриттям втягнув його в пастку, і до того не було об'єктивних підозр відносно нього особисто.

- Оцінюючи значення факту відсутності об'єктивних підозр відносно заявника, Суд не міг залишити поза увагою конкретні обставини, за яких було вчинено правопорушення.
- Законодавець Естонії криміналізував діяння, що полягає у свідомому сексуальному розбещенні неповнолітньої особи віком до 14 років. Як видавалося, діяння, що підпадає під дію відповідної норми, не обов'язково має відбуватися (частково або повністю) у фізичному аспекті; вся комунікація між злочинцем і потерпілою особою може відбуватися лише за допомогою електронних засобів і повністю в онлайн-контексті, навіть якщо підозрюваний ніколи не пропонував і не домовлявся про особисту зустріч з такою особою. У цій справі спілкування між заявником і «Marleen12» відбувалося через приватні повідомлення в онлайн-чаті, де обидві сторони використовували псевдоніми.
- Криміналізація певної поведінки сама по собі має обмежений стримуючий ефект, якщо відсутні засоби для встановлення особи фактичного правопорушника та притягнення його до відповідальності. У цьому зв'язку Суд вже постановляв, що позитивні зобов'язання держави за ст. 8 Конвенції щодо захисту фізичної або психічної цілісності особи можуть поширюватися на питання, пов'язані з ефективністю кримінального розслідування, навіть якщо не йдеться про кримінальну відповідальність представників держави. Більше того, ефективне кримінальне розслідування вимагає вжиття практичних та ефективних заходів для встановлення та притягнення до відповідальності винних осіб. У випадках, коли спілкування через Інтернет сприяло вчиненню злочину або коли вся злочинна діяльність відбувалася в Інтернеті, поліція також повинна використовувати онлайн-засоби для розслідування та притягнення до відповідальності за вчинення таких злочинів.
- У контексті, подібному до цієї справи, органи влади, після отримання інформації про потенційно протиправну діяльність на вебсайті, не завжди мають можливість встановити особи можливих підозрюваних до початку проведення операції під прикриттям або зробити це без ризику непропорційного втручання у права

інших осіб, які не беруть участі у розслідуванні, зокрема у право на повагу до приватного життя. У цьому зв'язку Суд зауважив, що користувачі певних вебсайтів, таких як чати, зазвичай не зобов'язані розкривати свою справжню або повну особу і часто цього не роблять. Крім того, люди можуть змінювати свої імена користувачів, за одним іменем може «ховатися» більше ніж одна особа, або одне і те саме ім'я користувача може послідовно використовуватись різними особами. Якщо незаконна діяльність відбувалася через приватні повідомлення, хоча й у публічному чаті (public chatroom), вона може бути невидимою для третіх осіб (а отже, такою, про яку можуть не повідомити).

- У конкретному контексті цієї справи національні органи влади мали вагомий підстави для початку операції таємного спостереження. Вони були зобов'язані перевірити отриману інформацію про можливе сексуальне розбещення неповнолітніх віком до 14 років на вебсайті. Той факт, що на відповідний момент не було об'єктивних підозр, що саме заявник був причетний до злочинної діяльності або мав схильність до такої поведінки, не був вирішальним. Поліція мала об'єктивну підозру, яка стосувалася конкретного та обмеженого віртуального простору – визначеного чату на певному веб-сайті; це було підтверджено судом першої інстанції і не оскаржувалося заявником. Крім того, підозра стосувалася злочину проти неповнолітніх, які через своє вразливе становище можуть бути не в змозі зрозуміти, що вони стали потерпілими, та/або повідомити про такі злочини.
- Щодо поведінки органів влади під час таємної операції, по-перше, сам факт проведення таємної операції не означав, що існував намір спровокувати заявника на вчинення злочинів, яких він інакше не вчинив би. Такі операції за своєю природою проводяться з метою збору інформації та доказів і передбачають використання вигаданих особистостей.
- По-друге, дії, здійснені поліцією (створення профілю користувача в чаті, вхід у систему та спілкування з іншими особами за допомогою

приватних повідомлень) самі по собі не становили незаконної діяльності, а також не передбачали незаконних дій з боку особи, з якою спілкувалася поліція. Використання імені користувача «Marleen12» не становило незаконного підбурювання з боку поліції.

- Хоча це ім'я могло вказувати на вік відповідної особи, воно жодним чином не спонукало до спілкування відверто сексуального характеру. Крім того, заявник мав право вільно обирати, чи спілкуватися з «Marleen12», які теми обговорювати, і приймати рішення з цього приводу після того, як «Marleen12» зазначила свій вік на початку їхньої першої комунікації.
- Проте заявник неодноразово брав участь у розмовах в чаті, завжди ініціював їх і порушував теми відверто сексуального характеру (в свою чергу, поліцейський під прикриттям відповідав зазвичай коротко). Заявник не скаржився ані в ході національного провадження, ані в ході розгляду його скарги Судом на те, як розвивалися розмови в чаті з точки зору обговорюваних тем, а також на те, що поліцейський під прикриттям заохочував його обговорювати питання, пов'язані з сексом. Таким чином, Суд дійшов висновку, що протягом всієї операції поліцейський під прикриттям не відходив від необхідної пасивної позиції, а заявник не зазнавав явного чи неявного впливу з метою схилити його до вчинення правопорушення.
- Наявні матеріали свідчили про те, що використання поліцейського під прикриттям не було підбурюванням у розумінні практики Суду за п. 1 ст. 6 Конвенції. Відповідно, подальше використання доказів, отриманих за допомогою негласних заходів у кримінальному провадженні проти заявника, не порушувало це положення.
- Отже, **порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** не було (шість голосів проти одного).

Ключові слова: провокація злочину, проведення операції поліцейським під прикриттям онлайн, захист неповнолітніх

2. A.J. та L.E. проти Іспанії (*A.J. and L.E. v. Spain*) від 23.10.2025, заяви №№ 40312/23, 40388/23

У 2016 році заявниці познайомилися з двома чоловіками в барі та випили з ними алкоголь. Вони стверджували, що прокинувшись наступного ранку роздягненими в квартирі одного з чоловіків, не пам'ятали нічого про решту ночі, але мали

фізичне відчуття, що вступили в статевий акт. Вони стверджували, що ймовірно, їх піддали дії наркотичних речовин і зґвалтували. Коли одна із заявниць звернулася до медичного центру для обстеження, жодних ушкоджень статевих органів

виявлено не було, але було задіяно протокол для випадків підозри на сексуальне насильство з використанням хімічних речовин.

Поліція, зокрема підрозділ у справах сім'ї та жінок, розпочала розслідування. Чоловіки були заарештовані та допитані. Вони визнали, що мали сексуальні стосунки із заявницями, однак стверджували, що це було за взаємною згодою. Суд заборонив обом чоловікам наблизитися до заявниць. Справу було передано до слідчого суду та розпочато кримінальне провадження.

В ході розслідування з'ясувалося, що один із чоловіків був родичем співробітника підрозділу поліції у справах сім'ї та жінок, тобто відповідального за розслідування цієї справи з самого початку. Крім того, кілька потенційно важливих доказів зникли або були змінені під час перебування в поліцейському відділку.

У 2018 року суд відмовив у притягненні підозрюваних до кримінальної відповідальності. Визнаючи серйозність звинувачень і вважаючи свідчення заявниць достовірними і без прихованих мотивів, суд дійшов висновку про недостатність доказів для встановлення факту сексуального контакту без згоди.

Пізніше за скаргою заявниць щодо серйозних порушень у поводженні з криміналістичними матеріалами з боку поліцейських, які брали участь у розслідуванні, суддя відкрив окремі провадження для розгляду можливих порушень і фальсифікації доказів.

Зрештою, у 2021 році слідчий суд закрив основне провадження без висунення обвинувачень. Докази, зібрані протягом майже п'яти років розслідування, не дозволили без розумних сумнівів довести, що підозрювані використовували речовини, щоб позбавити заявниць здатності чинити опір, або що вони знали, що заявниці були без свідомості під час статевих зносин. Суд зазначив, що ані заявники, ані свідки не описали зміни в їхній поведінці, що відповідала б швидкому сп'янінню від наркотиків. Суд також зауважив, що, оскільки підозрювані зовсім не були знайомі із заявницями, стан розгальмованості, проявлений у барі, не обов'язково здавався б їм незвичайним, оскільки вони не могли відрізнити звичну поведінку заявниць від поведінки, що пояснюється порушенням функцій організму. При цьому, суд визнав, що на розслідування «значно вплинули» процедурні порушення та зникнення електронних доказів, але зазначив, що ці фактори не компенсували відсутність суттєвих доказів. Незважаючи на недоліки розслідування, слідчі дії були вичерпними, але не дали достатніх доказів для висунення обвинувачення. Суд також наголосив,

що було розпочато три окремі розслідування щодо порушень, пов'язаних зі збереженням доказів (хоча вони ще тривали), але вирішив, що ці питання не змінювали оцінки доказової сили матеріалів, зібраних у рамках основного провадження. Оскарження такого рішення було безуспішним.

- Суд наголосив, що ст. 3 та ст. 8 Конвенції покладають на держави позитивні зобов'язання, по-перше, криміналізувати та ефективно переслідувати всі сексуальні діяння без згоди, а по-друге, забезпечити виконання цих правових положень шляхом оперативного та ретельного розслідування та судового розгляду.
- При цьому, процесуальне зобов'язання передбачає обов'язок національних органів влади проводити ефективне розслідування правдоподібних заяв про сексуальні дії без згоди. Щоб бути ефективним, розслідування повинно бути здатним привести до виявлення та покарання винних та бути ретельним, безстороннім та своєчасним. Це включає забезпечення медичних та судово-медичних доказів, свідчень свідків та будь-яких доступних документальних матеріалів. Забезпечення та збереження доказів є фундаментальною вимогою. Втрата або знищення відеозаписів, судово-медичних висновків або інших матеріалів, які можуть прояснити обставини стверджуваного жорстокого поводження, може становити значний недолік, особливо якщо органи влади не вжили всіх розумних заходів, доступних для забезпечення таких доказів.
- Суд постановив, що Іспанія створила належну правову та інституційну базу для захисту потерпілих від сексуальних злочинів. Частина друга статті 181 Кримінального кодексу, яка була чинною на час подій і пізніше була замінена еквівалентним положенням, прямо криміналізувала сексуальне насильство, вчинене шляхом придушення волі жертви за допомогою наркотиків, наркотичних засобів або будь-яких інших природних або хімічних речовин, придатних для такої мети, тим самим забезпечуючи конкретний захист від позбавлення особи здатності вільно висловлювати волю шляхом застосування хімічних або наркотичних речовин (хімічного «поневолення»). Суд також зазначив, що повноваження розслідувати такі злочини мали спеціалізовані підрозділи правоохоронних органів, включаючи підрозділ поліції у справах сім'ї та жінок, а Міністерство юстиції ухвалило протоколи для випадків, пов'язаних із підозрою на хімічне «поневолення».
- Що стосується ефективності розслідування, у цій справі перша реакція органів влади відповідала

їхньому обов'язку оперативно реагувати на повідомлення про сексуальне насильство та вживати оперативних заходів для захисту заявниць. Після медичного обстеження першої заявниці було належним чином застосовано медико-судовий протокол щодо підозри у сексуальному насильстві з використанням хімічних речовин та повідомлено поліцію. Співробітники підрозділу у справах сім'ї та жінок без затримки розпочали розслідування та без зволікань заарештували обох підозрюваних. Через два дні слідчий суд допитав їх і виніс накази про заборону наближатися до заявниць. Незабаром було розпочато офіційне кримінальне провадження.

- Однак, в подальшому низка зібраних доказів зникла або була змінена. По-перше, Суд зазначив, що цифровий криміналістичний аналіз мобільних телефонів підозрюваних зазвичай є очевидним напрямком розслідування у справі про ймовірне застосування хімічних речовин для придушення волі особи (хімічного «поневолення»), коли мобільний зв'язок може мати вирішальне значення для з'ясування обставин. Однак, вбачалось, що експертний висновок щодо телефону одного з підозрюваних, підготовлений лабораторією національної поліції та отримання якого було підтверджено поліцейським підрозділом, згодом зник під час зберігання у поліції. Експертний висновок міг прояснити дії та контакти підозрюваного і, ймовірно, містити інформацію про придбання або обговорення хімічних речовин.
- По-друге, записи відеоспостереження з бару, де заявниці та підозрювані познайомилися, становили важливий доказ, здатний встановити хронологію подій, характер їхньої взаємодії та стан заявниць перед імовірним насильством. Такі відеодокази могли б допомогти підтвердити або спростувати версію заявниць. Проте відеозапис із бару був неповним, певні його частини, очевидно, були недоступні для органів розслідування. Залишилось не з'ясованим, чи сталося це через технічні проблеми під час передачі даних, подальше видалення (навмисне чи з необережності) або з інших причин. Така ситуація могла завадити органам влади зробити настільки вичерпні висновки щодо фактів, наскільки це було можливо, стосовно критичного періоду, що безпосередньо передувало ствердженню злочинам.
- Що найважливіше, зовнішній накопичувач, який містив електронні докази, був, як вбачалося, очищений і перезаписаний, що призвело до втрати його вмісту, включаючи резервні копії. Все це відбулось після висунення звинувачень.
- У цьому контексті Суд зазначив, що справи, пов'язані з хімічним «поневоленням», супроводжуються особливими труднощами для розслідування, що підсилює необхідність оперативного та ретельного збереження доказів. Хоча самі сексуальні злочини зазвичай відбуваються в приватних умовах без свідків, у випадках підозри на введення хімічних речовин це часто відбувається в громадських місцях, таких як бари чи розважальні заклади, що створює потенційні можливості для отримання показань свідків та відеодоказів, недоступних в інших категоріях сексуальних злочинів. Короткочасна дія відповідних речовин у поєднанні з порушенням пам'яті потерпілих надає особливого значення таким доказам як електронні повідомлення, відеозаписи та висновки експертиз. Тому нездатність зберегти відповідні матеріали була серйозною проблемою, враховуючи, що ефективність розслідування значною мірою залежала від збереження та аналізу саме тих доказів, які були втрачені або знищені під час перебування на зберіганні у поліції.
- Зникнення вказаних доказів фактично унеможливило три напрямки розслідування, які були очевидними і потенційно вирішальними. При цьому, сукупний ефект від недоліків у збереженні доказів у цій справі виходив за межі «поодиноких помилок» або незначних упущень у розслідуванні.
- За обставин цієї справи інші вжиті заходи (аналіз волосся, опитування свідків, обшуки помешкань підозрюваних та перевірка банківських записів) не могли компенсувати втрату електронних доказів, які мали ключове значення для висунутих звинувачень.
- Суд вважав, що прогалина в доказах перешкодила національним органам здійснити достатньо всебічну оцінку суперечливих версій подій, фактично поставивши їх у становище, за якого проведення повного та ефективного розслідування було вкрай ускладнено.
- При цьому, реакція національних органів влади на втрату доказів була недостатньо серйозною. Зникнення матеріалів не було одразу виявлено, а заявницям протягом кількох місяців надавали неточні пояснення з цього приводу. Відповідне розслідування щодо можливих зловживань з боку поліції було розпочато через кілька років після втрати або знищення речових доказів, що суперечило вимозі розумного строку. Більше того, проведення відповідних розслідувань були доручені тим самим судовим та поліцейським органам, які контролювали

основне розслідування, що викликало питання щодо незалежності та ефективності реагування на такі систематичні недоліки.

- На додаток, Суд повторив, що особи й органи, відповідальні за розслідування, не зобов'язані мати абсолютну незалежність, однак вони повинні бути достатньо незалежними від осіб і структур, про відповідальність яких може йтися. У цій справі тісні родинні стосунки між співробітником підрозділу поліції, що здійснював розслідування з самого початку, і одним із підозрюваних, який, як виявилось, був його зятем, не відповідали стандарту достатньої незалежності. Відповідні стосунки могли поставити під загрозу власне як проведення розслідування, так і його ефективність у встановленні фактів. У таких делікатних обставинах співробітник поліції мав би самостійно вийти зі складу слідчої групи,

а не чекати, поки його сімейні стосунки з підозрюваним викриє колега.

- З огляду на вказані обставини було **встановлено порушення ст. 3 та ст. 8 Конвенції** у зв'язку з тим, що влада не провела ефективного розслідування заяв заявниць про сексуальне насильство із застосуванням хімічних речовин.

Розмір сатисфакції: по 20 000 євро відшкодування моральної шкоди кожній заявниці.

Ключові слова: ефективне розслідування сексуальних дій без згоди особи, втрата важливих доказів у справі про сексуальне насильство із застосуванням наркотичних засобів під час зберігання в поліції, неналежна реакція державних органів на зникнення або зміну доказів під час зберігання в поліції, відсутність незалежного розслідування.

3. Vasile Rusu проти Румунії (*Vasile Rusu v. Romania*) від 04.11.2025, заява № 53021/20

У 2019 році суд першої інстанції визнав заявника винним у співучасті в ухиленні від сплати податків та участі *lato sensu* в відмиванні грошей і засудив його до шести років позбавлення волі. Заявник також був зобов'язаний виплатити державі шкоду у розмірі майже 3 млн. євро, а доходи від злочину, що перевищували вказану суму збитків, підлягали конфіскації.

Заявник подав апеляційну скаргу факсом, зазначивши, що детально викладе підстави для оскарження вироку в окремому меморандумі. Він просив апеляційний суд надсилати йому процесуальні документи на поштову адресу у Сполученому Королівстві, де він орендував житло разом зі своїм партнером (свідок у справі), та повідомив, що не мав інших засобів зв'язку. Сторона обвинувачення також подала апеляційну скаргу на вирок.

В ході провадження у апеляційного суду виникли труднощі з викликом заявника в судові засідання. Повістки, направлені рекомендованими листами на вказану заявником адресу в Сполученому Королівстві, ним отримані не були, а поштова служба повідомила, що вони були «оголошені втраченими». У зв'язку з цим апеляційний суд скористався міжнародними інструментами, зокрема до Сполученого Королівства було направлено судові доручення. Згідно звіту британського поліцейського, який відвідував помешкання заявника тричі, його не було на місці. При цьому, сусіди підтверджували, що заявник проживав за відповідною адресою. Спроби

зв'язатися з ним електронною поштою також були безуспішними.

При цьому, в ході апеляційного провадження кожного разу заявник надсилав клопотання про перенесення судового засідання, зокрема, для залучення адвоката за його вибором, потім для заміни призначеного судом адвоката у зв'язку із конфліктом інтересів. У клопотаннях заявник чітко посилався на дати призначених засідань.

З огляду на всі обставини, пов'язані із викликом заявника, апеляційний суд постановив виокремити провадження щодо нього, щоб не затримувати результат оскарження для решти апелянтів, та призначив наступне судові засідання. Він знову скористався інструментом міжнародного співробітництва, однак британські державні органи відмовили у виконанні доручення у зв'язку із запровадженням карантинних обмежень, пов'язаних із пандемією COVID-19. Апеляційний суд також надіслав повістки на всі відомі електронні адреси, які заявник раніше використовував для листування із судом. В свою чергу, заявник двічі надіслав клопотання про призупинення розгляду справи (із зазначенням номеру виокремленого провадження) на час дії надзвичайного стану через неможливість прибуття на засідання з огляду на скасування рейсів до Румунії та інші карантинні обмеження при перетині кордону.

Апеляційний суд відхилив вимогу про призупинення провадження, оскільки відповідні положення законодавства не застосовувались до

справ про відмивання коштів. Він також відхилив вимогу про перенесення судового засідання на тій підставі, що розгляд справи вже кілька разів відкладався, і вважав, що чергове клопотання заявника було лише спробою ще більше затягнути провадження. Таким чином, апеляційний суд розглянув справу по суті та залишив вирок суду першої інстанції в силі (окрім конфіскації частини коштів).

Заявник подав апеляційну скаргу на рішення апеляційного суду, ухваленого *in absentia*. Він стверджував, що справу було розглянуто без його участі, хоча він не був законно викликаний до суду.

Апеляційний суд відхилив апеляційну скаргу на тій підставі, що відповідно до ст. 426 Кримінального процесуального кодексу такий засіб юридичного захисту може призвести до скасування остаточного рішення лише в тому випадку, якщо відповідна особа не була законно викликана до суду або якщо вона була позбавлена можливості з'явитися до суду і не мала можливості повідомити про це суд. Заявник не перебував у жодній з двох вказаних ситуацій.

- Суд нагадав, що право на справедливий судовий розгляд відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції є безумовним правом (*unqualified right*). Однак те, що становить справедливий судовий розгляд, не може оцінюватись за єдиним незмінним правилом, а має залежати від обставин конкретної справи.
- Хоча це прямо не передбачено ст. 6 Конвенції, її мета та завдання в цілому свідчать, що особа, «обвинувачена у вчиненні кримінального правопорушення», має право брати участь у судовому засіданні. Зокрема, пп. (с) п. 3 ст. 6 Конвенції гарантує «кожному, хто обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення», право «захищати себе особисто», і важко уявити, як особа може реалізувати такі права, не будучи присутньою [під час розгляду справи].
- Судовий розгляд, який відбувається за відсутності обвинуваченого, сам по собі не суперечить ст. 6 Конвенції, проте, відмова у правосудді, безсумнівно, має місце тоді, коли особа, засуджена *in absentia*, згодом не може домогтися від суду нового розгляду справи по суті, як з точки зору права, так і фактів, за винятком випадків, коли однозначно встановлено, що вона відмовилася від свого права бути присутньою та захищати себе.
- Особа, обвинувачена у вчиненні кримінального правопорушення, не повинна нести тягар доведення того, що вона не намагалася уникнути

правосуддя або її відсутність була спричинена форс-мажорними обставинами. Водночас, національні органи влади мають право оцінити, чи обвинувачений навів поважну причину своєї відсутності або чи є в матеріалах справи підстави для висновку, що він був відсутній з причин, які від нього не залежали.

- В контексті повідомлення про судові засідання Суд зазначив, що п. 1 ст. 6 Конвенції не можна тлумачити як такий, що надає сторонам у судовому процесі право на отримання судових документів у певній формі, наприклад, рекомендованим листом. Проте Суд вважав, що в інтересах здійснення правосуддя сторона у судовому процесі повинна бути повідомлена про судові засідання таким чином, щоб не тільки знати дату, час і місце, але й мати достатньо часу для підготовки та участі в ньому.
- У цій справі заявник скаржився, що: (1) апеляційний суд його ніколи належним чином не викликав; та (2) апеляційний суд помилково відхилив його клопотання про зупинення апеляційного провадження та про перенесення судового засідання.
- Що стосується першого аргументу Суд, в першу чергу, зазначив, що протягом провадження апеляційний суд викликав заявника, використовуючи поштову адресу у Сполученому Королівстві, як він того вимагав у своїй апеляційній скарзі та клопотаннях. Не отримавши підтвердження про отримання та встановивши, що рекомендовані листи були позначені як втрачені, апеляційний суд ініціював застосування механізму міжнародного співробітництва. Незважаючи на неодноразові спроби британських органів влади, вручити повістку заявнику не вдалось (як вже зазначалось, він був відсутній за відповідною адресою під час візитів поліцейського та не відповідав на електронні листи, хоча його сусіди підтвердили, що він фактично проживав там). Крім того, апеляційний суд надсилав заявнику повістки на всі поштові адреси, які він використовував під час розгляду справи в суді першої інстанції, розмістив повістку на дошці оголошень у суді і навіть надіслав її на адреси електронної пошти, які використовувалися для зв'язку з апеляційним судом від імені заявника.

З огляду на вказане пізніше апеляційний суд, який розглядав скаргу про скасування рішення апеляційного суду *in absentia*, постановив, що заявник був повідомлений і викликаний під час апеляційного провадження в судові засідання у відповідності із законом.

Суд не вбачав підстав вважати тлумачення

національних судів відповідних положень Кримінального процесуального кодексу щодо виклику до суду, на які посилались сторони, надмірно формалістичним та явно нерозумним за таких обставин справи.

- По-друге, заявник був достатньо обізнаний про проведення принаймні декількох засідань, оскільки він подавав клопотання, в яких чітко вказував відповідні дати та просив апеляційний суд: (i) надати додатковий час для залучення адвоката; (ii) змінити свого першого адвоката, призначеного судом, на підставі конфлікту інтересів, та (iii) зупинити провадження або принаймні відкласти засідання через пандемію COVID-19. До того ж, зміст конкретних вимог заявника про перенесення засідань (в тому числі згадка про номер виокремленого провадження щодо нього) свідчили, що заявник також мав конкретні та актуальні відомості про різні події та процесуальні рішення в апеляційному провадженні.
- Крім того, заявник ніколи не стверджував, що йому перешкождали у будь-який спосіб бути присутнім принаймні у двох засіданнях, найняти адвоката на свій вибір (відповідне клопотання було задоволено) або подати аргументи та/або докази на свій захист.
- Таким чином, Суд дійшов висновку, що апеляційний суд належним чином виконав свої обов'язки та поінформував заявника про засідання, що дало йому можливість ефективно брати участь у провадженні, якби він того бажав.
- Щодо відмови у призупиненні провадження на час надзвичайного стану Суд не вважав, що вона становила свавільне або іншим чином явно необґрунтоване тлумачення відповідних положень законодавства.
- Щодо скарги заявника на відхилення апеляційним судом його клопотання про перенесення судового засідання в контексті обмежень на пересування під час пандемії COVID-19 Суд вважав, що відмова апеляційного суду, підставою для якої була стратегія заявника затягування, спрямована на затягування справи, не могла розглядатися окремо, без урахування ставлення заявника до попередніх заходів, вжитих судовими органами для забезпечення його участі в провадженні.
- По-перше, на той час апеляційний суд вже один раз відкладав розгляд справи, щоб заявник міг найняти адвоката на свій вибір з метою підготовки свого захисту, і попередив його, що повторне відкладення розгляду справи з цієї причини дозволено не буде. Заявник не

скористався такою можливістю і не скаржився на якість захисту, наданого призначеними судом адвокатами. На думку Суду те, що заявник не призначив адвоката за власним вибором і, як було встановлено, не спілкувався, в тому числі електронною поштою, ні з апеляційним судом, ні з призначеним адвокатом, не може розглядатися як підтвердження його щирого бажання брати активну участь у провадженні. Суд, як і Уряд, звернув увагу на суперечність у позиції заявника: попри його твердження, що єдиним засобом зв'язку була поштова адреса у Сполученому Королівстві, британські органи влади намагалися контактувати з ним електронною поштою, до якої, як вони вважали, він мав доступ, і, до того ж, він сам зміг зв'язатися з апеляційним судом та надіслати відсканований документ електронною поштою свого партнера.

- По-друге, заявник був добре поінформований про провадження, однак жодного разу не виявив зацікавленості в участі в ньому шляхом подання письмових заяв чи надання свідчень; це стосувалося як провадження в суді першої інстанції, так і в апеляційному суді, а отже, включало період до введення суворих обмежень у зв'язку з пандемією COVID-19. Крім того, знаючи про те, що апеляційний суд може відхилити його клопотання про відкладення засідання та розглянути справу, він не надав жодних конкретних прикладів або точних деталей щодо того, яку інформацію/докази він міг надати апеляційному суду і як саме це доведе його невинуватість. Більше того, зміна ставлення заявника, а саме його раптове нібито бажання з'явитися особисто перед апеляційним судом, відбулася саме в той момент, коли через пандемію COVID-19 та введення обмежень на пересування його фізична участь в судовому процесі стала неможливою, причому з невизначеністю щодо того, коли умови, що перешкождали його явці, можуть змінитися (навіть за його власною оцінкою).
- З огляду на вказане Суд не вважав необґрунтованою саму по собі характеристику апеляційного суду, надану клопотанням про перенесення засідання як затягування заявником розгляду справи.
- При цьому, в контексті ефективності правосуддя, згідно із законодавством судові органи мали два засоби для заслуховування обвинуваченого, який перебував за кордоном і не міг з'явитися особисто, а саме відеоконференції та судові доручення.
- Суд вже постановляв в контексті пандемії COVID

-19, що коли національні суди зіштовхуються з неможливістю учасників фізично бути присутніми на засіданнях, участь у судовому процесі за допомогою відеозв'язку сама по собі не є несумісною з вимогою справедливого та гласного судового розгляду, за умови, що в конкретному випадку цей захід служить легітимній меті і організаційні заходи є сумісними з цією вимогою.

- Однак, з огляду на обставини справи та враховуючи загальне ставлення заявника до кримінального провадження, а також те, що він вказав, що не має адреси електронної пошти, і уникав будь-якого електронного листування, що є необхідним для проведення відеоконференції, Суд вважав, що проти апеляційного суду не може бути використано той факт, що він не запропонував заявнику взяти участь у засіданні шляхом направлення судового доручення або через відеозв'язок.
- По-третє, апеляційний суд залишив у силі вирок і покарання заявника, до якого він був засуджений судом першої інстанції, змінивши лише рішення в цивільній частині.
- Нарешті, Суд врахував, що справа була розглянута по суті, заявник скористався засобами юридичного захисту, передбаченими національним законодавством, незважаючи на свою фізичну відсутність в судовому засіданні, а апеляційна скарга про скасування рішення, винесеному *in absentia*, була ретельно розглянута

апеляційним судом, який надав обґрунтовані висновки щодо відсутності доказів свавілля, перш ніж відхилити її.

- Таким чином, апеляційний суд доклав усіх зусиль, яких можна було розумно очікувати від нього в рамках існуючої правової системи, щоб дозволити заявнику брати участь у апеляційному провадженні, і заявник своєю поведінкою протягом усього провадження значною мірою сприяв виникненню ситуації, коли зрештою не зміг бути присутнім на судовому засіданні на тлі обмежень пандемії COVID-19.
- Суд дійшов висновку, що за вказаних обставин справи та з урахуванням дискреції, наданої національним органам, розгляд апеляційної скарги заявника *in absentia* та відмова у повторному розгляді справи не були непропорційними заходами. Тому, в цілому загальна справедливість кримінального провадження проти заявника була забезпечена.
- Отже, порушення п. 1 та п. 3 (с) ст. 6 Конвенції не було.

Ключові слова: розгляд справи *in absentia*, відмова у задоволенні клопотання заявника про зупинення апеляційного провадження або відкладення судового засідання у зв'язку з неможливістю бути присутнім через обмеження на міжнародні поїздки у період пандемії COVID-19 з огляду на його загальну поведінку

4. Б.М. проти Іспанії (*B.M. v. Spain*) від 06.11.2025, заява № 25893/23

У 2021 році після суперечки на робочому місці заявника доставили до відділення невідкладної допомоги державної лікарні. Лікарі вирішили перевести його до державної психіатричної лікарні. Заявник не давав згоди на госпіталізацію та примусове лікування.

Психіатрична лікарня звернулась до суду з вимогою термінової госпіталізації заявника. Суд першої інстанції провів судові засідання за його участі через інтернет-платформу Zoom та задовільнив заяву психіатричної лікарні.

Через два тижні заявника виписали. У виписці з лікарні було вказано як ймовірний основний діагноз «параноїдний розлад особистості» і пояснено, що примусове лікування більше не було необхідним, оскільки пацієнт зрештою погодився на фармакологічне лікування і зобов'язався продовжувати його в амбулаторних умовах під наглядом центру психічного здоров'я.

В цей час адвокат заявника звернувся з клопотанням про негайне звільнення заявника та скаржився на заборону лікарні відвідати його. Суддя у рішенні, винесеному того ж дня, визнав заяву про *habeas corpus* неприйнятною, оскільки госпіталізація була схвалена суддею і оскільки було невідомо, чи неможливість відвідати заявника в лікарні була обумовлена медичними показаннями.

Крім того, було відхилено подальшу апеляційну скаргу адвоката на рішення про госпіталізацію заявника. Суд зазначав, що заявник не вимагав у відповідному провадженні адвоката, а скарга втратила свою доцільність з огляду на його виписку.

- Суд повторив, що будь-яке позбавлення волі, окрім того, що воно має підпадати під одну з винятків, викладених у підпунктах з (а) до (f) п. 1 ст. 5 Конвенції, має бути «законним». У випадках, коли виникає питання про «законність»

затримання, включаючи питання про те, чи було дотримано «процедуру, передбачену законом», Конвенція в основному спирається на національне законодавство і встановлює обов'язок дотримуватися матеріальних і процесуальних норм цього законодавства. Окрім відповідності національному законодавству, п. 1 ст. 5 Конвенції вимагає, щоб будь-яке позбавлення волі відповідало меті захисту особи від свавілля.

- Жодне свавільне затримання не може бути сумісним із п. 1 ст. 5 Конвенції, оскільки поняття «свавілля» у цьому контексті виходить за межі невідповідності національному законодавству. Як наслідок, позбавлення волі, яке є законним згідно з національним законодавством, все одно може бути свавільним і, отже, суперечити Конвенції.
- Поняття свавілля в контексті ст. 5 Конвенції певною мірою варіюється залежно від виду обмеження свободи. Одним із загальних принципів, встановлених у прецедентній практиці, є те, що затримання буде «свавільним», якщо, незважаючи на дотримання букви національного законодавства, з боку органів влади був елемент недобросовісності або обману або якщо вони не застосували відповідне законодавство належним чином.
- У контексті підпунктів (b), (d) та (e) п. 1 ст. 5 Конвенції Суд наголосив, що поняття свавілля також включає оцінку того, чи було обмеження волі необхідним для досягнення заявленої мети. Затримання особи є настільки серйозним заходом, що воно виправдане лише як крайній захід, коли інші, менш суворі заходи були розглянуті і визнані недостатніми для захисту інтересів особи або громадськості, що може вимагати обмеження свободи відповідної особи.
- Національні суди повинні піддавати ретельному аналізу обмеження волі, щоб відповідні особи мали ефективні процесуальні гарантії проти свавільного обмеження свободи на практиці.
- У цій справі у минулому заявник неодноразово лікувався в психіатричному центрі через симптоми тривоги та конфлікти на роботі. Однак, коли його направили до психіатричної лікарні, що було предметом його скарги до Суду, він не проходив жодного лікування і, незважаючи на деякі згадки про розлади адаптації, йому не ставили діагноз психічного захворювання.
- Рішення про примусову госпіталізацію заявника було прийнято психіатричною лікарнею згідно з протоколом про прийом, а первинним діагнозом вказано «психотична симптоматика, що підлягає

визначенню», що свідчило лише про попередній характер діагнозу. Суд врахував, що ситуація заявника, з огляду на інцидент на робочому місці та подальший, очевидно, маревний зміст його висловлювань, могла вимагати невідкладної медичної допомоги. Психіатрична лікарня вчасно звернулася до національного суду для затвердження відповідного рішення, а суд в межах 72 годин розглянув заяву. При цьому, відповідно до цивільного процесуального законодавства для прийняття рішення суд повинен був мати медичний висновок лікаря.

- У цьому зв'язу, по-перше, під час судового засідання призначений судом лікар був присутній. Заявник брав участь онлайн, перебуваючи в психіатричній лікарні. Однак, не вбачалось, що призначений судом лікар коли-небудь зустрічався із заявником особисто, не кажучи вже про те, щоб оглянути його перед судовим засіданням. Він також не задавав заявнику жодних питань під час онлайн-засідання.
- По-друге, у наявному в матеріалах справи медичному висновку було зазначено «психотична симптоматика, що підлягає визначенню», тобто повторювався попередній висновок, і стояв лише один підпис, ймовірно, секретаря.
- По-третє, призначений судом лікар вважав, що заявник потребує госпіталізації для встановлення правильного діагнозу. Натомість у рішенні з обмеженням обґрунтуванням суд першої інстанції постановив, що заявнику вже було встановлено діагноз «психотична симптоматика, що підлягає визначенню», і визначив останнє як психічне захворювання. Крім того, суд вказав, що неможливо утримувати та лікувати заявника в амбулаторних умовах, але не пояснив причин таких тверджень.
- Водночас, заявник не мав допомоги адвоката під час засідання. Згідно з національним законодавством, заявник мав право з'явитися на судовому засіданні зі своїм представником, хоча допомога адвоката не була обов'язковою.

Уряд стверджував, що заявник був належним чином поінформований про своє право з'явитися з представником, оскільки це було зазначено в відповідній формі секретарем. Однак, не вбачалось, як зміст документу було доведено до відома заявника, якщо він фактично брав участь у засіданні дистанційно. В будь-якому випадку в матеріалах справи були відсутні докази, які б свідчили про те, що заявник розумів цю інформацію. Таким чином, не можна було стверджувати, що заявник висловив чітке бажання відмовитися

від правової допомоги. Навпаки, він кілька разів намагався зв'язатися з адвокатом, в тому числі перед засіданням, та висловлював таке бажання під примусового його поміщення до лікарні.

- Суд наголосив, що процесуальні гарантії в провадженні щодо примусового поміщення до психіатричної лікарні не завжди повинні бути рівнозначними тим, що вимагаються п. 1 ст. 6 Конвенції у цивільних або кримінальних судових процесах. Проте надзвичайно важливо, щоб відповідна особа мала доступ до суду та можливість бути вислуханою особисто або, за необхідності, через певну форму представництва. Такий висновок зумовлює важливість того, що для неї стоїть на кону, у поєднанні з самою природою її захворювання. Більше того, це не означає, що особи, які перебувають під опікою за станом «неповноцінного розуму», повинні самі проявляти ініціативу в отриманні юридичного представництва перед зверненням до суду.
- Хоча допомога юридичного представника не була обов'язковою, отримання висновку прокурора було обов'язковим згідно законодавства. За відсутності адвоката роль прокурора стала надзвичайно важливою для

захисту прав заявника. Однак, у письмовій заяві прокурора було лише процитовано п. 4 ст. 12 Конвенції про права осіб з обмеженими можливостями, без будь-якого зв'язку із ситуацією заявника; вона не зустрічалася із заявником та не була присутня на засіданні.

- Нарешті, відповідальність за вручення заявнику копії рішення про примусове лікування було покладено на працівників психіатричної лікарні (направлено на електронну адресу лікарні); тобто суд не забезпечив вручення рішення згідно із законом.
- Таким чином, Суд дійшов висновку, що органи влади не провели ретельного розгляду питання обмеження свободи заявника, а спосіб, у який вони розглядали питання про схвалення примусового поміщення заявника до лікарні, не відповідав вимогам щодо ефективних процесуальних гарантій проти свавільного обмеження свободи.
- Отже, **було порушено п. 1 (е) ст. 5 Конвенції**.

Ключові слова: судовий контроль за поміщенням в психіатричний заклад без згоди особи, право на адвоката у справах про примусове психіатричне лікування

5. Або проти Туреччини (*Abo v. Türkiye*) від 13.11.2025, заява № 3772/17

У 2000 році заявник був затриманий за підозрою в членстві в озброєній терористичній організації. На той час доступ до адвоката під час перебування під вартою в поліції за злочини, що підпадали під юрисдикцію судів державної безпеки, був обмежений законом. Як наслідок, заявник був допитаний поліцією та прокурором без будь-якої правової допомоги. Під час допитів він дав свідчення, в яких визнав висунуті проти нього звинувачення. Однак, на першому судовому засіданні він відмовився від своїх попередніх заяв, стверджуючи про жорстоке поводження з боку працівників поліції під час допитів. Незважаючи на це, суд засудив заявника до довічного позбавлення волі з обтяжуючими обставинами. Заявник подав скаргу до ЄСПЛ.

У 2013 році ЄСПЛ у справі *Davut Abo v. Turkey* визнав порушення п. 1 ст. 6 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального провадження, а також п. 3 (с) ст. 6 у поєднанні з п. 1 ст. 6 Конвенції через відсутність правової допомоги заявнику під час перебування під вартою в поліції. Суд зазначив, що найбільш доцільною формою відшкодування буде повторний розгляд

справи заявника відповідно до вимог п. 1 та п. 3 (с) ст. 6 Конвенції.

Після ухвалення вказаного рішення заявник подав клопотання про перегляд справи згідно Кримінального процесуального кодексу. Однак, суд першої інстанції відхилив клопотання, оскільки, по-перше, порушення щодо відсутності адвоката не можна було виправити ретроспективно шляхом повторного розгляду справи; по-друге, оскільки твердження про жорстоке поводження не могли бути доведені, порушення, пов'язане з відсутністю адвоката, не мало впливу на суть вироку.

Конституційний Суд відхилив скаргу заявника як необґрунтовану.

- ЄСПЛ повторив, що відповідно до його усталеної практики, яка відображає принцип, пов'язаний із належним здійсненням правосуддя, у рішеннях судів та трибуналів повинні бути належним чином викладені підстави, на яких вони ґрунтуються. Ступінь застосування цього обов'язку щодо обґрунтування може варіюватися залежно від характеру рішення і повинен визначатися з урахуванням обставин справи.

- Хоча не вимагається детальна відповідь на кожен аргумент, висунутий скаржником, це зобов'язання передбачає, що сторони судового провадження можуть розраховувати на отримання конкретної та чіткої відповіді на аргументи, які мають вирішальне значення для результату провадження. З рішення має бути зрозуміло, що основні питання справи були розглянуті.
- З огляду на принцип, згідно з яким Конвенція покликана гарантувати не теоретичні чи ілюзорні, а практичні та ефективні права, право на справедливий судовий розгляд не може вважатися ефективним, якщо вимоги та зауваження сторін не були дійсно «вислухані», тобто належним чином розглянуті судом.
- У цій справі відхиляючи клопотання заявника про поновлення кримінального провадження на підставі визнання Судом порушень п. 1 та п. 3 (с) ст. 6 Конвенції, суд першої інстанції спирався на дві підстави. По-перше, він вважав, що процесуальний недолік, який став підставою для рішення Суду (i), не міг бути виправлений шляхом поновлення розгляду справи, а по-друге, (ii) він не впливав на суть остаточного вироку, оскільки Суд відхилив скарги заявника щодо стверджуваного жорстокого поводження під час перебування під вартою в поліції та використання національними судами незаконних доказів, а саме показань, отриманих в результаті такого поводження.
- Щодо першої підстави Суд нагадав основний принцип, визначений його прецедентною практикою (зокрема, принцип у справі [Salduz v. Turkey](#), по-новому інтерпретований у справі [Ibrahim and others v. the United Kingdom](#)): права захисту, як правило, будуть безповоротно порушені, коли для винесення обвинувального вироку будуть використані інкримінуючі показання обвинуваченого, надані під час допиту в поліції без доступу до адвоката. У кожній справі Суд оцінює, чи надали національні суди достатні процесуальні гарантії, розраховані на забезпечення загальної справедливості судового розгляду, незважаючи на наявність процесуальних недоліків щодо права заявника на доступ до адвоката.
- Висновок суду першої інстанції про те, що відсутність адвоката не може бути виправлена шляхом нового розгляду справи, на думку Суду, був занадто спрощеним (безнюансним) щодо конкретного процесуального недоліку. Зокрема, суд першої інстанції зазначав, що таке твердження вважалось правильним незалежно від обставин конкретної справи. Відповідно, аргументація суду першої інстанції із самого початку виключала конкретну оцінку, засновану на фактах справи заявника, і не відповідала вимогам перегляду процесуальних недоліків у відповідності зі стандартами за ст. 6 Конвенції.
- У рішенні за першою скаргою заявника [Davut Abo v. Turkey](#) Суд чітко зазначив, що «найбільш належною формою відшкодування» у справі заявника «був би повторний судовий розгляд справи заявника відповідно до вимог п. 1 і 3 (с) ст. 6 Конвенції, якщо він цього забажає». Прийняття протилежного за умови цієї справи не було сумісним з обов'язком суду першої інстанції надавати обґрунтування відповідно до статті п. 1 ст. 6 Конвенції.
- В контексті другої підстави відмови, на думку суду першої інстанції, оскільки не було встановлено, що заявник не зазнав жорстокого поводження під час перебування під вартою в поліції, висновок Суду про порушення п. 3 (с) ст. 6 Конвенції (щодо відсутності правової допомоги, доступної заявнику під час перебування під вартою в поліції) не впливав на суть його остаточного засудження. Однак, Суд вважав, що прийняття такого підходу фактично нівелювало відповідне порушення та суперечило висновку та духу рішення у справі [Davut Abo v. Turkey](#).
- Більше того, Суд досі не обмежував свою оцінку загальної справедливості кримінального провадження виключно питанням того, чи зазнала особа, яка надала інкримінуючі показання під час затримання без допомоги адвоката, жорстокого поводження чи ні. Відповідно, хоча друга підстава, на яку послався суд першої інстанції, видавалася релевантною, оскільки «якість доказів та обставини, за яких вони були отримані, що можуть ставити під сумнів їх надійність або точність», є одним із невичерпного переліку факторів, які використовуються для оцінки впливу відсутності правової допомоги на загальну справедливість провадження, Суд не міг вважати її достатньою для відповідності п. 1 ст. 6 Конвенції.
- Конституційний Суд у своїй практиці щодо аналогічних справ вважав за доцільніше виключати докази, отримані за відсутності адвоката. Враховуючи характер порушення у відповідній справі та вимоги, що впливають із висновків Суду, Конституційний Суд відхилив аргументи, засновані на достатності «інших доказів» у матеріалах справи або на твердженні, що такі порушення не можна виправити шляхом повторного розгляду справи. Однак, у цій справі Конституційний Суд не розглядав цей недолік

та відхилив скаргу заявника.

- Таким чином, Суд дійшов висновку, що автоматичне та недостатнє обґрунтування, на яке спирався суд першої інстанції для відхилення клопотання заявника про поновлення кримінального провадження, у поєднанні з тим, що Конституційний Суд не усунув цей недолік, незважаючи на власну усталену практику, не відповідало вимогам п. 1 ст. 6 Конвенції.
- Отже, **мало місце порушення п. 1 ст. 6 Конвенції**.
- Суд також **визнав порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** щодо надмірної тривалості розгляду заяви про поновлення розгляду справи. Заяву

було розглянуто протягом двох років та двох місяців. Суд прямо зазначив, що сама по собі така тривалість не вбачалась надмірною. Однак, Суд вказав на 11 місяців бездіяльності суду першої інстанції та необґрунтовані затримки у розгляді (наприклад, суд запитував у Міністерства юстиції, чи стало рішення ЄСПЛ остаточним, в той час як рішення Комітету є остаточними з моменту проголошення; як наслідок кілька місяців взагалі не вживалось жодних заходів).

Розмір сатисфакції: 6 000 євро відшкодування моральної шкоди.

Ключові слова: відмова у розгляді заяви про повторний розгляд справи після визнання ЄСПЛ порушень Конвенції

6. Ортега Ортега проти Іспанії (*Ortega Ortega v. Spain*) від 04.12.2025, заява № 36325/22

З 1994 по 2017 рік заявниця працювала в компанії, яка надавала адміністративні послуги банку та іншим компаніям, що входили до групи банку. Вона була керівником фінансового відділу, який контролював нарахування заробітної плати персоналу. У 2017 році заявниця подала заяву про примирення до Центру медіації, арбітражу та примирення, стверджуючи, що зазнала дискримінації за ознакою статі, оскільки отримувала нижчу заробітну плату, ніж її колеги на тій самій посаді, які були чоловіками. Оскільки врегулювання спору досягнуто не було, вона ініціювала судове провадження. Суд з трудових спорів визнав наявність дискримінації за ознакою статі та зобов'язав компанію скоригувати заробітну плату заявниці та виплатити їй компенсацію. Скарги компанії на вказане рішення були відхилені.

В цей час заявницю було звільнено з роботи за порушення зобов'язання щодо конфіденційності та положень компанії щодо захисту персональних даних, оскільки вона в ході антидискримінаційного провадження розкрила детальну інформацію про заробітну плату своїх колег, яку вона надіслала електронною поштою третім особам.

Заявниця подала заяву про примирення та позов щодо звільнення, стверджуючи, що такий захід був помстою за позов про дискримінацію. Суд з трудових спорів відхилив її вимоги. Оскарження рішення було безуспішним.

- Заявниця працювала в одній і тій же компанії понад 20 років і після звільнення була безробітна майже п'ять років. Тому рішення національних судів про законність її звільнення

мало явно негативні фінансові наслідки. Крім того, той факт, що її звільнення ґрунтувалося на дуже серйозному дисциплінарному порушенні і національні суди підтримали відповідні висновки, безпосередньо стосувався її особистої доброчесності і професійної компетентності та свідчив про можливе завдання шкоди її професійній репутації. Таким чином, факти справи підпадали під сферу застосування ст. 8 Конвенції.

- При цьому, звільнення заявниці було здійснено не державним органом, а приватною компанією. Не заперечувалося, що в ході розгляду справи про дискримінацію, яка передувала оскаржуваному звільненню, національні суди діяли відповідно до позитивних зобов'язань держави щодо захисту від дискримінації за ознакою статі. Отже, питання полягало у тому, чи за обставин цієї справи позитивні зобов'язання держави за ст. 14 у поєднанні зі ст. 8 Конвенції поширювалися на забезпечення захисту від стверджуваних заходів переслідування (помсти) у вигляді звільнення з роботи після подання позову про дискримінацію за ознакою статі.
- Суд зазначив, що просування гендерної рівності є однією з головних цілей держав-членів Ради Європи. Він також зазначив, що право на рівну оплату праці визнається кількома міжнародними договорами, деякі з яких діють вже кілька десятиліть, у тому числі в Іспанії. У ряді цих документів, а саме в Європейській соціальній хартії та директивах ЄС, право на захист від заходів, вжитих роботодавцем, зокрема звільнення, у відповідь на скарги, спрямовані

на забезпечення дотримання принципу рівного ставлення, вважається важливим аспектом права на рівну оплату праці.

- Суд заявив, що надзвичайно важливо, щоб особи, які зазнали дискримінаційного ставлення, мали можливість оскаржити його та мали право вживати юридичних заходів для отримання відшкодування шкоди та інших засобів юридичного захисту. Право вживати юридичних заходів було б суттєво обмежене, якби воно не супроводжувалося реальним та ефективним захистом у разі переслідування (помсти) за такі дії. У цьому контексті Конвенція має на меті захист реальних, а не ілюзорних прав.
- З огляду на вищезазначене, позитивні зобов'язання держав за ст. 14 у поєднанні зі ст. 8 Конвенції вимагають від них забезпечення реального та ефективного захисту від будь-яких форм переслідування (помсти) з боку роботодавців у зв'язку зі скаргами, поданими з метою забезпечення поваги до права не бути підданим дискримінації за ознакою статі. Отже, коли національні суди мають винести рішення щодо заходів, які, як стверджується, були вжиті роботодавцем у відповідь на реалізацію права не зазнавати дискримінації за ознакою статі, вони зобов'язані забезпечити зацікавленим особам можливість користуватися правами, закріпленими у ст. 14 у поєднанні зі ст. 8 Конвенції. Суди повинні належним чином врахувати стверджуваний каральний (відплатний) характер оскаржуваного заходу та контекст і ретельно збалансувати відповідні інтереси, про які йдеться, надавши відповідні та достатні підстави в обґрунтування своїх рішень.
- Національне законодавство передбачало рівне ставлення до чоловіків і жінок у питаннях зайнятості та оплати праці, а також захист від переслідування у зв'язку з цим. Крім того, ст. 24 Конституції гарантувала доступ до судів та захист від переслідування для потерпілих від дискримінації. Суд не виявив жодних недоліків у нормативно-правовій базі держави-відповідача, які могли спричинити порушення її позитивних зобов'язань. У цьому зв'язку Європейський комітет з соціальних прав також дійшов висновку, що ситуація в Іспанії щодо зобов'язання гарантувати право на рівну оплату праці відповідає Європейській соціальній хартії та протоколам до неї.
- На думку Суду, національні суди не врахували належним чином відповідний контекст, а також той факт, що стверджувані заходи переслідування (помсти) були вжиті одразу після подання нею заяви до Центру медіації,

арбітражу та примирення у квітні 2017 року. Крім того, Суд не вбачав, як відсутність реакції роботодавця на неодноразові внутрішні скарги працівника (що саме по собі може свідчити про відсутність наміру гарантувати потенційно порушені права) може розглядатися як факт, що виключає будь-який намір помсти з його боку, коли конфлікт переріс у адміністративне або судове провадження.

- По-друге, національні суди вважали, що звільнення заявниці було обумовлено дуже серйозним дисциплінарним проступком. Вони постановили, що навіть якщо припустити, що заявниця могла використати відповідні приватні дані для обґрунтування своєї вимоги, вона не мала права їх передавати особам, які не були працівниками компанії і не мали раніше доступу до цієї інформації. Крім того, вона мала обов'язок зберігати конфіденційність щодо даних, які вона обробляла як керівник фінансового відділу, і не отримала згоди відповідних осіб, що є порушенням закону про захист персональних даних.
- Національні суди зіткнулися з кількома конкуруючими інтересами, з одного боку, правом заявниці не зазнавати дискримінації за ознакою статі в контексті зайнятості та її правом вживати необхідних заходів для захисту цього права, не наражаючись на переслідування, а з іншого боку, права її колег на захист їхніх персональних даних та обов'язку компанії захищати такі дані.
- Дійсно компанія була зобов'язана захищати право своїх працівників на приватність і мала право вживати заходів для забезпечення виконання ними професійних обов'язків у цьому зв'язку. Тому Суд визнав, що розголошення приватної інформації в контексті роботи може бути підставою для дисциплінарних заходів або санкцій проти працівника. Проте, національні суди повинні були збалансувати різні інтереси та оцінити, чи було звільнення виправданим у конкретних обставинах справи, з огляду, зокрема, на відповідний контекст та необхідність забезпечення ефективного захисту від дискримінації.
- Хоча національні суди не заперечували позицію заявниці щодо причин розкриття нею інформації про заробітну плату, вони, як видавалось, не взяли до уваги той факт, що між нею та компанією існував тривалий конфлікт з приводу дискримінації за ознакою статі; вона протягом кількох років зазнавала дискримінаційного ставлення та неодноразово скаржилася керівництву компанії, але безрезультатно. Не ставлячи під

сумнів висновок національних судів про те, що розкриття даних про заробітну плату було порушенням обов'язків заявниці як працівника, вказані вище елементи були дуже важливими для оцінки контексту та тяжкості цього порушення і, отже, для обґрунтування дуже суворого дисциплінарного заходу, що був застосований. Оцінка вищезазначених фактів, безсумнівно, мала значення для питання, чи звільнення було, принаймні частково, мотивоване наміром помститися.

- Зокрема, не заперечувалося, що заявниця збрала дані про заробітну плату та включила їх до своєї скарги з єдиною метою – обґрунтувати її. Використання таких даних як доказів у провадженні про дискримінацію не було оскаржено компанією і стало підставою для висновку про порушення прав заявниці. Хоча безсумнівно було доречно зазначити, що заявниця могла вимагати таку інформацію через національні суди і не мала права ділитися нею з третіми особами поза компанією, при проведенні відповідної оцінки обґрунтованості звільнення національні суди також мали б врахувати інші пов'язані з цим, вже зазначені, елементи.
- Крім того, національні суди не врахували, що відповідний електронний лист був частиною ланцюжка електронного листування, який був тісно пов'язаний із заявою заявниці щодо дискримінації. При цьому, повідомлення було адресоване обмеженій кількості осіб, які були прямо або опосередковано залучені до конфлікту, без будь-якого наміру публічно поширювати інформацію, що мало значення для оцінки пропорційності її звільнення (адвокат заявниці надіслав заяву про примирення на приватну електронну адресу заявниці та іншому її адвокату, а вона згодом переслала його на свою корпоративну адресу, а звідти – чотирьом особам, повідомивши їх, що такий документ був поданий до Центру медіації, арбітражу та примирення). Рішення судів також не містили оцінку впливу розкриття персональних даних

на відповідних осіб з урахуванням характеру даних та очевидну відсутність будь-яких скарг з їх боку.

- Таким чином, національні суди підтримали звільнення заявниці, застосувавши недосконалий підхід, який не відповідає позитивним зобов'язанням щодо захисту від дискримінації. Звільнення призвело до зведення нанівець захисту від дискримінації, наданого в окремому антидискримінаційному провадженні, а національні суди його не врахували цього наслідку. Крім того, вони не надали достатньої ваги таким важливим елементам, як контекст постійної дискримінації за ознакою статі, якій піддавалася заявниця, неодноразове ігнорування компанією спроб заявниці покласти цьому край внутрішніми засобами, мету розкриття приватної інформації, обмежений вплив такого розкриття та суворість заходів, вжитих відносно заявниці, що могло свідчити про мотив помсти. Тому Суд вважав, що, підстави, наведені національними судами на підтримання звільнення заявниці, були недостатніми за обставин цієї справи. Хоча Суд не міг робити припущень щодо того, чи ретельне врахування вищезазначених факторів мало б призвести до скасування звільнення, наведені вище міркування були достатніми для висновку, що держава не виконала своїх позитивних зобов'язань щодо забезпечення ефективного захисту від дискримінації за ознакою статі в контексті зайнятості та рівної оплати праці.
- Отже, **мало місце порушення ст. 14 у поєднанні зі ст. 8 Конвенції.**

Розмір сатисфакції: 12 000 євро відшкодування моральної шкоди.

Ключові слова: дискримінація за ознакою статі у сфері зайнятості, переслідування особи за ініціювання провадження щодо дискримінації, позитивний обов'язок щодо захисту особи від переслідування у зв'язку з успішним вирішенням спору щодо дискримінації відносно неї

7. *Khaghaghutyan Yerkkhosutyun* проти Вірменії (*Khaghaghutyan Yerkkhosutyun v. Armenia*) від 04.12.2025, заява № 5497/17

У 2013 року громадська організація (заявник) розпочала реалізацію проекту «Безпечний солдат для безпечної Вірменії», в рамках якого вона створила онлайн-базу даних, що містить інформацію про смертельні випадки та злочини у збройних силах і дозволяє здійснювати пошук за датою/місцем інциденту/злочину та причиною смерті.

Громадська організація направила до Міністерства оборони запит та повідомила, що в межах вказаного проекту має намір здійснювати моніторинг рівня смертності у збройних силах та створити загальнодоступну онлайн-базу даних, що містить інформацію про такі інциденти. У зв'язку з цим вона просила надати інформацію

про кількість смертей у збройних силах у період 2010-2011 рр., включаючи імена померлих, дати та місця інцидентів, номери військових частин та імена та військові звання командирів, причини смерті та короткий опис кожного інциденту. Як стверджувалось, громадська організація прагнула з'ясувати розбіжності між офіційними даними, опублікованими Міністерством оборони щодо смертей протягом зазначеного періоду, та даними щодо того ж періоду, які були зібрані організацією з інших джерел. У відповідь Міністерство оборони (i) уточнило деякі неточності в даних, зібраних організацією, та (ii) надало додаткову інформацію щодо загиблих у збройних силах протягом зазначеного періоду, надавши імена, дати народження та причини смерті військовослужбовців, які загинули, але не були включені до списків організації.

Згодом організація звернулася із другим запитом, в якому просила надати аналогічну інформацію за період 2007-2009 рр. Міністерство оборони відмовило у наданні запитуваної інформації, посилаючись на положення Конституції щодо права на приватність, Кримінального процесуального кодексу щодо таємниці слідства, положення закону про свободу інформації, закону про державну таємницю та службову інформацію та іншого законодавства.

У 2015 році громадська організація звернулася із третім запитом щодо надання аналогічної інформації за період 1994-2014 рр. У запиті зазначалось, що вона збирала та публікувала інформацію про загиблих з моменту припинення вогню у 1994 році. На той час відповідна загальнодоступна база даних містила детальну інформацію (засновану на даних, зібраних від правозахисних організацій та сімей потерпілих) про понад 600 випадків загибелі військовослужбовців у мирний час. Однак, щоб забезпечити доступність для користувачів бази повної та неупередженої інформації, необхідно було отримати офіційні дані.

Оскільки Міністерство оборони відповіди на запит не надало, громадська організація звернулася до суду із позовом (*перше провадження*). У своїх запереченнях Міністерство оборони повідомило, що згідно з наказом Міністра оборони відповідну інформацію було засекречено на підставі положень законодавства (Конституції, закону про свободу інформації, закону про державну таємницю та службову інформацію).

Розгляд справи було призупинено на час розгляду іншого позову громадської організації із вимогою скасувати додатки до зазначеного наказу Міністра оборони (*друге провадження*). Стверджувалось, що запит стосувався офіційної інформації про інциденти та нещасні випадки у збройних силах,

при цьому, наказ про засекречення запитуваної інформації було видано після відкриття першого судового провадження. Адміністративний суд відхилив позов у зв'язку з тим, що у наявному військово-політичному контексті розкриття інформації такої сфери та характеру може, в об'єктивній реальності, становити загрозу національній безпеці. Оскарження рішення було безуспішним.

Після цього позов у першому провадженні також було відхилено.

- Суд постановив, що відмова у наданні запитуваної інформації становила втручання у право громадської організації, передбачене ст. 10 Конвенції. Таке втручання було передбачено законом (законом про свободу інформації, законом про державну таємницю та службову інформацію, наказом Міністра оборони) та переслідувало легітимну мету захисту національної безпеки.
- В контексті пропорційності Суд зазначив, що у цій справі, на відміну від інших, йшлося про інформацію, яка належала до державної таємниці. Оскільки національна безпека є концепцією, що постійно розвивається і залежить від контексту, державам має бути надано широку дискрецію щодо того, що становить загрозу їх національній безпеці у конкретний момент часу. Водночас, поняття «національна безпека» та «громадська безпека» повинні застосовуватися з обережністю, тлумачитися обмежувально та використовуватися лише в тих випадках, коли доведено, що це необхідно для запобігання оприлюдненню відповідної інформації з метою захисту національної безпеки та громадської безпеки.
- Суд не має достатніх повноважень для перегляду рішення національних органів влади щодо наявності ризиків для національної безпеки. Водночас, навіть у випадках, коли йдеться про національну безпеку, поняття законності та верховенства права в демократичному суспільстві вимагають, щоб заходи, що впливають на основоположні права людини, підлягали певній формі судової процедури перед незалежним органом, який є компетентним для перегляду підстав для прийняття рішення. Якби не було можливості ефективно оскаржити твердження виконавчої влади про те, що національна безпека перебуває під загрозою, державні органи могли б довільно порушувати права, захищені Конвенцією.
- Справедливість провадження та процесуальні гарантії, надані заявнику, є факторами, які слід враховувати при оцінці пропорційності втручання

у свободу вираження поглядів, гарантовану ст. 10 Конвенції. Відсутність ефективного судового перегляду може слугувати підставою для висновку про порушення ст. 10 Конвенції.

- У цій справі громадська організація подала до Міністерства оборони три запити про надання інформації щодо загиблих у збройних силах. Перший запит Міністерство оборони частково задовольнило (надано імена, дати народження та причини смерті військовослужбовців, які загинули у період 2010-2011 рр.), у наданні інформації на другий запит відмовило, а на третій запит, який був предметом скарги до Суду, взагалі не надало відповіді.
- У першому провадженні адміністративний суд відхилив позов громадської організації у повному обсязі, лише коротко згадавши про секретний характер запитуваної інформації. Він не пояснив причин відмови принаймні до частини запитуваної інформації та/або належним чином не оцінив аргументи громадської організації, що обґрунтовували необхідність отримання зазначеної інформації, в тому числі факт надання Міністерством оборони інформації про загиблих у збройних силах на перший запит, за період 2010-2011 рр.
- При цьому, Суд не ставив під сумнів оцінку національних органів, з огляду на їх широку дискрецію в таких питаннях, щодо загрози національній безпеці у разі розголошення частини запитуваної інформації такої, як номер кожної військової частини та імена командирів.
- Проте, Суд мав іншу думку щодо надання решти запитуваної інформації (імена, дати народження та причини смерті військовослужбовців). Зокрема, аналогічно до події народження, яка була визнана такою, що належить до публічної сфери, подія смерті (а в контексті цієї справи така, що сталася під виключним контролем органів влади держави) є також питанням, яке належить до публічної сфери.
- З огляду на значний суспільний інтерес до цього питання національні суди повинні були ретельно проаналізувати запит з точки зору різних типів інформації, яка запитувалась, та надати обґрунтування відмови у доступі до кожної частини інформації. Однак, адміністративний суд не провів аналізу пропорційності. Натомість, національні суди зосередили свою увагу на (i) тому, чи стосувався запит секретної інформації (державної таємниці), (ii) чи було виправданим видання наказу Міністром оборони, в якому «інциденти та аварії у збройних силах, а також їх причини» були прямо визначені як інформація, що підлягає засекреченню, та (iii) чи мав він

відповідні повноваження згідно з відповідними положеннями національного законодавства.

- З огляду на аргументи громадської організації щодо наказу Міністра оборони, Суд зазначив, що хоча саме видання наказу могло свідчити про певну нечіткість застосованих правових положень, яку органи влади вважали за необхідне виправити, такий наказ не був єдиною правовою підставою для рішення адміністративного суду не зобов'язувати Міністерство оборони надати запитувану інформацію. Адміністративний суд обґрунтовував своє рішення також положеннями закону про свободу інформації та закону про державну таємницю та службову інформацію.
- В рамках другого провадження адміністративний апеляційний суд детально розглянув аргументи громадської організації і дійшов висновку, що інформація про інциденти та аварії у збройних силах має розглядатися як інформація, що стосується бойової спроможності збройних сил; така інформація визначена у законі про державну таємницю та службову інформацію як інформація, що підлягає засекреченню. Суд не вбачав підстав ставити під сумнів таке тлумачення.
- Водночас, в контексті того, чи були причини, наведені судами (з огляду на бездіяльність Міністерства оборони щодо третього запиту), для обґрунтування оскаржуваного втручання «відповідними та достатніми» Суд врахував певні особливості питання національної безпеки. Зокрема, в контексті національної безпеки (сфери, яка традиційно є невід'ємною частиною суверенітету держави) не можна очікувати, що компетентні органи нададуть у своїх аргументах таку ж кількість деталей, як, наприклад, у звичайних цивільних або адміністративних справах. Надання детальних причин для відмови у розсекреченні документів, що містять надсекретну інформацію, може легко суперечити самій меті, з якою ця інформація була засекречена.
- Проте, з огляду на повну відсутність будь-яких пояснень з боку адміністративного суду щодо його рішення про залишення в таємниці всієї запитуваної інформації не можна сказати, що національні суди застосували стандарти, які відповідають процедурним принципам, закріпленим у ст. 10 Конвенції, та виконали свій обов'язок навести «відповідні та достатні» причини, які могли б виправдати втручання.
- Отже, **мало місце порушення ст. 10 Конвенції.**

Ключові слова: обмеження доступу до інформації з причин національної безпеки, інформація про загиблих в збройних силах, відповідні і достатні аргументи для обмеження доступу до інформації

8. Рошка проти Республіки Молдова (*Roșca v. The Republic of Moldova*) від 11.12.2025, заява № 60943/15

У 2009 році заявницю було призначено суддею суду першої інстанції. У 2010 році Кваліфікаційна колегія Вищої ради магістратів провела її перше чергове оцінювання. Процедура полягала у витягуванні білета з питаннями та наданні відповідей. У протоколі засідання зазначалося, що заявниця надала неповні відповіді на чотири питання і не відповіла на одне. На цій підставі її було визнано такою, що не пройшла оцінювання, з наданням тримісячного строку для повторного проходження. Повторну атестацію заявниця успішно пройшла.

У 2011 році судова інспекція здійснила перевірку діяльності суду, в якому працювала заявниця. За її результатами Вища рада магістратів визнала роботу суду незадовільною, зокрема у зв'язку з недоліками в оформленні справ, у тому числі тих, які перебували у провадженні заявниці.

Після цього щодо заявниці було ініційоване дисциплінарне провадження, однак дисциплінарна колегія відмовила у застосуванні стягнення, встановивши відсутність належних доказів дисциплінарного проступку та суперечності між твердженнями інспектора і поясненнями заявниці.

У 2012 році член Вищої ради магістратів Н.С. ініціював дострокове оцінювання заявниці. Кваліфікаційна колегія знову визнала її такою, що не пройшла оцінювання. Згодом під час повторного оцінювання між заявницею та членами Вищої ради магістратів виникла гостра суперечка. Заявниця просила дозволити їй представити звіт про діяльність замість відповідей на п'ять питань білета, однак їй було відмовлено. Після емоційного обміну репліками вона заявила про відставку «у зв'язку з тиском» та написала відповідну заяву.

У 2013 році заявниця оскаржила до Вищої ради магістратів рішення кваліфікаційної колегії про непроходження нею оцінювання. Під час відкритого засідання ради заявниця клопотала про відвід її голови, Н.С., стверджуючи, що він раніше ініціював її дострокове оцінювання та вимагав її звільнення. Між ними відбулася словесна суперечка під час засідання, а згодом поза залом перед представниками медіа. Зокрема, Н.С.: заперечував твердження заявниці про те, що вона розглядала «тисячі справ» і мала найбільше навантаження серед суддів; зазначив, що відповідні твердження вводять присутніх в оману, оскільки приблизно 400 справ були перекинуті («відфутболені») до інших судів; заявляв про відсутність заявниці на роботі по понеділках та п'ятницях, що, на його думку, свідчило

про неналежну організацію роботи.

Заявниця подала позов проти Вищої ради магістратів та Н.С. про захист честі, гідності та ділової репутації. Суди усіх інстанцій відмовили у задоволенні позову. Вони дійшли висновку, що висловлювання Н.С. підтверджувалися офіційними документами та мали характер критики, а не наклепу.

- Суд повторив, що право на повагу до репутації захищається ст. 8 Конвенції як частина права на повагу до приватного життя. При цьому, при збалансуванні права на свободу вираження поглядів, захищеного ст. 10 Конвенції, та права на повагу до приватного життя, закріпленого в ст. 8 Конвенції, Суд застосовує кілька критеріїв, серед яких: внесок у дискусію, що становить суспільний інтерес; ступінь публічності особи та предмет заяв; попередня поведінка особи; спосіб отримання інформації та її достовірність; зміст, форма та наслідки висловлювань; а також суворість санкцій.
- Що стосується предмету оскаржуваних заяв та їх впливу, Суд зазначив, що Н.С., як голова Вищої ради магістратів, зробив заяви в присутності преси та поза офіційними процедурами. Його заяви прямо чи опосередковано натякали на те, що заявниця неправдиво повідомляла про обсяг роботи, який вона мала як суддя, всупереч закону передавала велику кількість справ до інших судів і регулярно не з'являлася на роботу по понеділках та п'ятницях. Такі явні звинувачення були серйозними, озвучувалися публічно та широко поширювалися різними медіа. Вони створювали враження, що заявниця була непрофесійним, некваліфікованим та недисциплінованим суддею. Критика зачіпала більш широкий етичний аспект особистості та характеру заявниці, оскільки вона натякала на порушення службових обов'язків у сфері правосуддя та містила звинувачення у навмисній неправомірній поведінці. Моральні цінності заявниці були поставлені під сумнів. Отже, відповідні заяви, імовірно, вплинули на її репутацію як юриста та колишнього судді, що могло завдати їй шкоди в майбутньому професійному та соціальному оточенні. Відповідно, звинувачення досягли необхідного рівня серйозності, оскільки могли зашкодити репутації заявниці відповідно до ст. 8 Конвенції.
- Щодо контексту заяв Суд зазначив, що повага до верховенства права та професіоналізм

суддів, як правило, є питаннями, які мають таке значення для громадськості, що вона може виявляти до них законний інтерес, і відповідні питання можуть привертати широку увагу медіа. У цій справі національні суди не оцінювали, чи стосувалися оскаржувані заяви питання, що становлять суспільний інтерес, і не брали до уваги контекст, в якому вони були зроблені.

- На думку Суду, за обставин цієї справи заяви мали на меті поставити під сумнів ефективність, правдивість та дисциплінованість заявниці у виконанні її обов'язків судді в господарських судах. При цьому, вони були зроблені в особисто напруженому для заявниці контексті. Вона щойно звільнилася з посади судді, посилаючись на тривалий тиск і конфлікт з Вищою радою магістратів, що проявлялися у невдалій процедурі оцінювання її діяльності та звинуваченнях у неналежній поведінці з боку Н.С., голови ради, після яких відбулось дисциплінарне провадження проти неї. Вона подала заяву про перегляд рішення щодо її оцінювання до Вищої ради магістратів та з'явилась на засідання, по суті прагнучи відновити свою репутацію. Під час засідання вона висловила свою недовіру до Н.С. і попросила про його відвід. Саме в цей момент Н.С. перервав заявницю і поставив під сумнів правдивість її заяв щодо її робочого навантаження, а потім, залишивши залу для обговорення його відводу колегами, Н.С. продовжив робити свої заяви перед пресою.
- При цьому, заявниця не була публічною особою до того, як Н.С. висловив свої коментарі щодо неї перед пресою.
- При цьому, заяви були зроблені Н.С., який на момент подій був виконуючим обов'язки голови найвищого державного органу, відповідального за самоврядування суддів, їхню кар'єру, включаючи призначення, звільнення та дисциплінарні провадження, а також гарантом судової незалежності. Його заяви щодо кар'єри заявниці як судді явно могли завдати більшої шкоди її репутації як колишньої судді, зробивши її кар'єру об'єктом насмішок та підірвавши її авторитет.
- Суд зазначив, що Конвенцію не можна тлумачити як таку, що вимагає від осіб толерувати публічні звинувачення у неправомірній поведінці з боку представників органів влади, від яких громадськість очікує, що вони володіють перевіреною інформацією щодо таких звинувачень, якщо такі заяви не підкріплені фактами.
- Суд неодноразово наголошував на особливій ролі судової влади в суспільстві, яка, як гарант

справедливості, що є фундаментальною цінністю правової держави, повинна користуватися довірою громадськості, щоб успішно виконувати свої обов'язки.

- З огляду на посаду Н.С. як судді, Суд повторив, що від державних службовців, які працюють у судовій системі, очікується стриманість у здійсненні свого права на свободу вираження поглядів у всіх випадках, коли авторитет і безсторонність судової влади можуть бути поставлені під сумнів. Посадові особи судової влади зобов'язані проявляти максимальну стриманість, і така стриманість має утримувати їх від використання преси, навіть у разі провокації. Саме підвищені вимоги справедливості та високий статус суддівської посади покладають на них цей обов'язок.
- В контексті змісту, форми та наслідків заяв, національні суди дійшли висновку, що оскаржувані заяви становили «критику заявниці щодо її [роботи як судді]» та «оцінку заяв заявниці в залі Ради», які, ймовірно, мали обґрунтовану фактичну основу у вигляді переліку документів, до яких Н.С. мав доступ, а отже, не були дифамаційними.
- Однак, Суд вважав, що Н.С. не тільки висловив свою думку про роботу та заяви заявниці, але пішов далі, намагаючись дискредитувати заявницю як особу, якій можна довіряти, заперечуючи правдивість її опису свого робочого навантаження, роблячи твердження про факти про її нібито неправомірні судові рішення у сотнях справ та несанкціоновану відсутність на роботі. При цьому, Н.С. використовував зневажливі та нешанобливі вирази («говорити нісенітницю», «футболити»). Національні суди не оцінювали зневажливого відтінку висловлювань. Особисто ображаючи заявницю, Н.С. не зробив жодного внеску в дискусію з питань суспільного інтересу і вийшов за межі прийнятної критики. При цьому, це відбулось під час публічного засідання Вищої ради магістратів, коли заявниця намагалася відстояти свою репутацію, а потім безпосередньо перед медіа.
- В контексті наслідків відповідних заяв, очевидно, що вони виставляли заявницю в дуже негативному світлі і могли створити враження про неї як особу, яка не поважає верховенство права, є брехливою та непрофесійною.
- При цьому, національні суди дійшли висновку, що фактична основа оспорюваних заяв містилась в рішеннях Вищої ради магістратів щодо незадовільного результату заявниці за підсумками атестаційного оцінювання та наказі про проведення дострокового

атестаційного оцінювання відносно неї. Проте відповідні рішення Вищої ради магістратів не містили жодного опису фактів або підстав, які підтверджували будь-які з дуже точних тверджень Н.С. щодо її робочого навантаження, нерегулярного винесення судових рішень або відсутності на роботі. Крім того, в наказі про дострокове оцінювання не згадувалося про відсутність заявниці на роботі, а лише вказувалося на те, що вона не призначала засідань у певні робочі дні. До того ж, автором цього документу був сам Н.С. і ані Уряд, ані національні суди не зазначили, чи перевірялись коли-небудь такі твердження.

- За таких обставин Суд не погодився з висновком національних судів про те, що Н.С. проявив належну обачність, намагаючись перевірити достовірність своїх заяв. Хоча Н.С.

висунув різні звинувачення щодо заявниці, жодне з них не було визнано обґрунтованим або підтверджено у ході належного розгляду компетентними органами. Він також не мав іншої перевіреної інформації проти заявниці. Таким чином, звинувачення заявниці в неналежній поведінці, непрофесіоналізмі та неправдивості без будь-яких обґрунтованих фактичних підстав не могло вважатися дотриманням стандарту належної обачності.

- З огляду на вказане Суд вирішив, що наведене національними судами обґрунтування для захисту права Н.С. на свободу вираження поглядів не було достатнім, щоб переважати право заявниці на повагу до її репутації.

Отже, **мало місце порушення ст. 8 Конвенції**.

Ключові слова: критика суддів, свобода вираження поглядів члена судової ради

9. Danileț проти Румунії (*Danileț v. Romania*) від 15.12.2025, Велика Палата, заява № 16915/21

Заявник був суддею міського суду. Він був відомий своєю активною участю в дискусіях щодо демократії, верховенства права та системи правосуддя і мав певне визнання на національному рівні.

У 2019 році він опублікував два дописи на своїй сторінці у Facebook, з близько 50 000 підписниками.

Дописи були процитовані та обговорені деякими медіа та супроводжувалися численними коментарями. Перший допис був опублікований в контексті продовження терміну повноважень начальника Генерального штабу Збройних сил президентським указом. Другий допис містив гіперпосилання на статтю з інтерв'ю з прокурором про те, як прокуратура розглядає кримінальні справи, та про труднощі, з якими стикаються прокурори при розслідуванні справ. Посилання супроводжувалося коротким коментарем заявника, в якому він зазначив: «Ось прокурор із кров'ю в жилах».

Згодом Національна комісія з питань судової та юридичної служби наклала на заявника дисциплінарне стягнення у вигляді скорочення заробітної плати на 5 % протягом двох місяців. Зокрема, комісія визнала, що у першому дописі заявник, однозначно і в уявленні тисяч читачів, поставив під сумнів авторитет державних інститутів, натякаючи, що вони контролюються політиками, і пропонуючи як можливе рішення втручання армії для збереження конституційної демократії. Щодо другого допису комісія вважала,

що використані заявником формулювання у коментарі перевищили межі пристойності і були негідними судді. Таким чином, заявник завдав шкоди честі та іміджу системи правосуддя і не виконав свій обов'язок проявляти стриманість. Касаційний суд та Верховний Суд підтвердили відповідні висновки.

Заявник, який наразі перебуває у відставці, повідомив, що продовжує активно діяти в сфері підвищення обізнаності про права людини.

- Суд постановив, що дисциплінарне стягнення, накладене на заявника, становило втручання в його право на свободу вираження поглядів згідно ст. 10 Конвенції. Втручання було здійснено згідно із Законом № 303/2004.
- Ст. 99 (а) вказаного Закону, яка визначала дисциплінарні правопорушення як «будь-яку поведінку, що шкодить честі, професійній доброчесності або іміджу системи правосуддя, проявлену під час виконання або поза виконанням професійних обов'язків», не містила чіткого визначення поведінки, що підлягає санкціям, і могла тлумачитися по-різному.
- У цій справі компетентні національні судові органи тлумачили її у спосіб, що відповідав практиці національних судів у подібних справах. Верховний Суд розглянув право заявника на свободу вираження поглядів у світлі його обов'язку дотримуватися стриманості як судді та розглянув, з урахуванням конкретних обставин справи, зміст і форму його повідомлень,

а також спосіб їх поширення серед широкої громадськості. З огляду на наявні в національній правовій системі рекомендації, заявник, який був експертом у галузі права, міг передбачити потенційні ризики та скоригувати свою поведінку аби запобігти їх реалізації.

- Крім того, у випадках, коли етичні стандарти та правила, що регулюють дисциплінарні проступки, співпадають щодо позасудової поведінки, яка може підірвати довіру громадськості до судової влади, має існувати пороговий критерій для розмежування неправомірної поведінки, яка може бути підставою для дисциплінарних санкцій, від інших форм неналежної поведінки. Суд дійшов висновку, що положення, які слугували правовою основою для втручання, про яке йшлося, були сформульовані з достатньою точністю, щоб заявник, який фактично був суддею, міг регулювати свою поведінку в обставинах цієї справи.
- З огляду на важливість належного функціонування національної системи правосуддя, дисциплінарне стягнення, накладене на заявника, переслідувало легітимну мету збереження авторитету та безсторонності судової влади.
- Що стосується необхідності в демократичному суспільстві Суд зазначив, що на заявника було накладено санкцію за висловлення особистої думки на особистій сторінці у Facebook, яка була доступна для широкої громадськості і мала тисячі підписників. У своєму першому повідомленні він висловив особисту думку з питання, що становить суспільний інтерес і не має прямого відношення до функціонування системи правосуддя. Тому ця справа відрізнялася від справ, які раніше розглядав Суд, що стосувалися суддів і прокурорів, які публічно висловлювали свою думку як голови судів, прокурори, представники професійних асоціацій або члени судових рад, а також справ, що стосувалися санкцій, накладених на суддів і прокурорів за публічні висловлювання або позиції, висловлені поза публічно доступними форумами в соціальних мережах.
- Разом з тим, у цій справі Суд підтвердив критерії встановлені в його практиці щодо свободи вираження поглядів суддів та прокурорів в Інтернеті, а також визначив низку критеріїв, що враховують обмеження, накладені на цю свободу обов'язком проявляти стриманість (обачність), властиву їхній посаді. Суд підкреслив, що балансування конкуруючих інтересів має включати порівняння права на

свободу вираження поглядів суддів і прокурорів, яке їм гарантується, як і будь-якій іншій особі, згідно з п.1 ст. 10 Конвенції, з обов'язком проявляти стриманість – соціальною цінністю, що ґрунтується на етичному обов'язку суддів і прокурорів захищати довіру громадськості до системи правосуддя і, таким чином, є складовою «обов'язків і відповідальності», визначених у п. 2 ст. 10 Конвенції.

- Зокрема, Суд надав роз'яснення щодо таких критеріїв, встановлених його практикою.

i) *Зміст та форма висловлювань або інших проявів свободи вираження поглядів суддів та прокурорів у соціальних мережах*

Висловлювання суддів та прокурорів з питань, що становлять суспільний інтерес, як правило, користуються високим ступенем захисту відповідно до ст. 10 Конвенції.

Питання, пов'язані з функціонуванням системи правосуддя та судовими реформами, безперечно, є предметом суспільного інтересу. Однак судді та прокурори можуть законно користуватися свободою вираження поглядів щодо інших питань. У випадках, коли демократія або верховенство права перебувають під серйозною загрозою, судді мають право висловлюватися на захист незалежності судової влади, конституційного ладу та відновлення демократії як на національному, так і міжнародному рівнях. А в разі, якщо це виправдано історичним, політичним або правовим контекстом дискусії, що має серйозні політичні наслідки, вони можуть висловлювати конкретні думки з питань, щодо яких широка громадськість має законний інтерес бути поінформованою. Проте завжди слід ставити питання, чи в конкретному соціальному контексті та на думку розсудливого, поінформованого спостерігача суддя брав участь у діяльності, яка об'єктивно могла скомпрометувати його незалежність або безсторонність.

Право суддів висловлюватися з метою захисту основ верховенства права йде пліч-о-пліч з їхнім обов'язком дотримуватися стриманості, що є не менш необхідним для збереження авторитету та безсторонності судової системи.

Судді та прокурори зобов'язані бути обережними та розсудливими у висловлюваннях та формулюваннях і зважати на те, які наслідки для судової честі може мати кожна публікація в соціальних мережах або інша взаємодія з користувачами на таких платформах.

ii) *Контекст спірних висловлювань та посада особи, яка їх зробила*

Національні суди мають розглядати спірні висловлювання у світлі справи в цілому,

приділяючи особливу увагу контексту, в якому вони були зроблені, та посаді судді або прокурора, який їх зробив.

Історичний контекст має особливе значення для зважування конкуруючих прав та інтересів. Плин часу є обставиною, яка може збільшити обсяг свободи вираження поглядів, якою користуються учасники дискусії.

Згідно практики Суду судді та прокурори, які обіймають певні посади в системі правосуддя (такі як голова суду або головний прокурор), користувалися більшим захистом їх свободи вираження поглядів. Але це не означає, що «звичайні» судді та прокурори, які не обіймають адміністративних посад у системі правосуддя і не виступають в будь-якій конкретній якості, не можуть публічно висловлювати свої погляди з питань, що становлять суспільний інтерес. Проте, судді та прокурори зобов'язані проявляти стриманість у контексті справ, що перебувають на розгляді.

iii) Наслідки спірних висловлювань (заяв)

Національні суди повинні враховувати, зважуючи конкуруючі права та інтереси, шкідливі наслідки, які в цілому спричинили або могли спричинити висловлювання судді або прокурора в соціальних мережах.

Національні суди повинні розрізняти висловлювання суддів та прокурорів, зроблені у відкритих соціальних мережах, доступних для необмеженої кількості користувачів, з одного боку, та висловлювання, зроблені в закритих соціальних мережах, призначених для приватного кола «друзів» або закритих для широкої громадськості та доступних лише для юристів, з іншого боку. Таке розрізнення може бути вирішальним для визначення того, чи були вжиті заходи пропорційними.

iv) Суворість санкції

Характер і суворість санкцій, накладених або таких, що можуть бути накладені на суддів і прокурорів, є факторами, які слід враховувати при оцінці того, чи було втручання у свободу вираження поглядів пропорційним до легітимної мети або цілей, що переслідувалися. Стримуючий ефект санкції, не тільки на відповідного суддю чи прокурора, але й на професію в цілому, є ще одним фактором, який слід враховувати при оцінці того, чи втручання було пропорційним до легітимної мети чи цілей, що переслідувалися.

v) Наявність процесуальних гарантій

Будь-який суддя або прокурор, проти якого було порушено дисциплінарне провадження, має

право на ефективні та належні гарантії проти свавілля. Це включає можливість оскаржити накладене на нього стягнення в незалежному та неупередженому органі, який має повноваження розглядати відповідні питання щодо фактів та права, з метою визначення законності такого стягнення та запобігання будь-яким зловживанням з боку органів влади.

У цьому органі суддя або прокурор, щодо якого було порушено дисциплінарне провадження, повинен мати можливість скористатися перевагами змагального процесу, щоб представити свою точку зору та заперечити аргументи органів влади. Національні органи влади також повинні надати відповідні та достатні обґрунтування своїх рішень, щоб виправдати необхідність дисциплінарного провадження та накладених санкцій, а також їх пропорційність щодо легітимних цілей, що переслідуються.

- Суд дійшов висновку, що висловлювання заявника у двох дописах, опублікованих на його сторінці у Facebook, не були такими, що порушували необхідний розумний баланс між, з одного боку, мірою, в якій заявник як суддя міг брати участь у суспільному житті для захисту конституційного ладу та державних інституцій, і, з іншого боку, потребою бути та виглядати незалежним і неупередженим під час виконання своїх обов'язків.

Як в першому дописі, яке мало на меті захист конституційного ладу та збереження незалежності державних інституцій, так і в другому, яке стосувалося функціонування національної системи правосуддя, його ремарки стосувалися питань суспільного інтересу, щодо яких широка громадськість мала законний інтерес бути поінформованою.

У наведених національними органами влади підставах для обмеження свободи вираження поглядів заявника не було нічого, що переконливо вказувало б на те, як його висловлювання, як стверджувалося, порушили належне функціонування національної системи правосуддя та зашкодили гідності та честі посади судді або довірі громадськості до неї.

- З огляду на всі вище зазначені аспекти Суд дійшов висновку, що втручання у право заявника не було засноване на «відповідних і достатніх» підставах і, отже, не відповідало «нагальній соціальній потребі».

Отже, **мало місце порушення ст. 10 Конвенції.**

Ключові слова: дисциплінарна відповідальність судді, свобода вираження поглядів судді і прокурора в Інтернеті та соціальних мережах

10. 3. та інші проти Фінляндії (*Z and others v. Finland*) від 16.12.2025, заява № 42758/23

Заявники – батько та його двоє дітей, 2011 та 2013 року народження відповідно. Батько (перший заявник) та мати дітей були розлучені. Діти проживали з матір'ю, але батько регулярно спілкувався з ними, вони іноді ночували в його будинку. До складу сім'ї також входить старша сестра. У вересні 2022 році батько вивіз дітей до Фінляндії без згоди їхньої матері. Після прибуття він подав заяву про надання притулку від свого імені та від імені дітей.

Мати дітей порушила провадження про їх повернення відповідно до Гаазької конвенції про цивільні аспекти міжнародного викрадення дітей. Батько заперечував. Він стверджував про наявність серйозного ризику того, що повернення дітей до Росії може завдати їм психологічної шкоди або поставити їх у нестерпне становище. Зазначалось, що дітей примушували відвідувати військову школу в Росії, де їм «промивали мізки», навчаючи користуватися зброєю та піддаючи військовій пропаганді. Він також зазначав, що діти не хотіли повертатися.

Апеляційний суд відхилив заяву матері у зв'язку з тим, що повернення дітей до Росії могло спричинити їм серйозну психологічну шкоду. Серед іншого, на думку суду, ситуація, в якій неповнолітні діти мають справу зі зброєю, навіть якщо вона не справжня, одягаються як солдати та беруть участь в інших заходах, які можуть розглядатися як військові, не може вважатися належною для їхнього розвитку та благополуччя.

Проте, Верховний Суд постановив повернути обох дітей до Росії. Суд вирішив, що не було доведено, що в разі повернення дітей вони будуть піддані поводженню, яке суперечить людській гідності, фізичній або психологічній шкоді або іншим чином опиняться в нестерпній ситуації, чи то через школу, яку вони будуть відвідувати, чи з будь-якої іншої причини. Крім того, мати заявила, що діти не продовжуватимуть навчання за тим самим типом освіти, підстави для сумнівів у її заявах були відсутні. Верховний Суд врахував думку старшої дитини (дванадцять років) щодо небажання повертатися, однак на підставі співбесід, проведених працівниками відповідних служб з дітьми, дійшов висновку, що вона не досягла віку та ступеня зрілості, при яких було б доцільно враховувати її думку. Спроби батька скасувати відповідне рішення в екстраординарному порядку були безуспішними.

У грудні 2023 року міграційна служба надала притулок батьку, оскільки були підстави вважати, що в Росії він зазнаватиме переслідувань за свої політичні погляди. У зв'язку з цим дітям притулок було надано автоматично.

- Рішення Верховного Суду про повернення дітей до Росії становило втручання у право заявників на повагу до сімейного життя. Це втручання було здійснено згідно із законом і переслідувало легітимну мету захисту прав і свобод інших осіб, а саме прав дітей та їхньої матері.
- Щодо необхідності в демократичному суспільстві Суд зазначив, що вирішальним було те, чи досягнуто справедливого балансу між конкуруючими інтересами (інтересами двох дітей та їхніх батьків) у межах свободи розсуду, наданої державам у таких справах, з урахуванням того, що найкращі інтереси дітей є головним критерієм.
- У контексті заяви про повернення, поданої відповідно до Гаазької конвенції, поняття найкращих інтересів дитини має оцінюватися з урахуванням передбачених нею винятків. Це завдання в першу чергу покладається на національні органи держави, до якої подано запит, які, *inter alia*, мають перевагу безпосереднього контакту із заінтересованими сторонами.
- Суд вважав, що національні суди дотрималися процесуальних вимог, передбачених ст. 8 Конвенції, врахувавши фактори, які можуть становити виняток із правила негайного повернення дітей відповідно до Гаазької конвенції, а Верховний Суд надав відповідні та достатні підстави, що виправдовують втручання відповідно до п. 2 ст. 8 Конвенції.
- Аргументація Верховного Суду не була формальною та стереотипною, а була достатньо детальною з огляду на винятки, викладені в Гаазькій конвенції, які повинні тлумачитися суворо. Таким чином, втручання було необхідним у демократичному суспільстві.
- Отже, **порушення ст. 8 Конвенції не було.**

Ключові слова: повернення дітей за Гаазькою конвенцією, переважання найкращих інтересів дітей над інтересами батька у пошуках притулку в іншій країні на основі політичних поглядів

11. Каракасідіс проти Греції (*Karakasidis v. Greece*) від 16.12.2025, заява № 46737/20

У листопаді 2011 року під час перевірки поліцією дотримання правил дорожнього руху в дерев'яній коробці в відсіку для запасного колеса автомобіля заявника було виявлено приблизно 30 ювелірних виробів та багато дорогоцінних каменів. Він стверджував, що зазначені речі належали його дружині і зберігалися в його автомобілі з міркувань безпеки, оскільки в червні 2011 року в їхньому будинку сталася крадіжка, щодо якої він скаржився до поліції раніше. Справу було передано до прокурора, який висунув заявнику обвинувачення у придбанні або зберіганні майна, здобутого злочинним шляхом. У 2018 році суд у справах про проступки встановив, що в липні 2011 року, у невизначену дату, заявник умисно прийняв у володіння ювелірні вироби та дорогоцінні камені, знаючи, що вони були викрадені. Його було визнано винним у придбанні або зберіганні майна, здобутого злочинним шляхом, та призначено покарання у вигляді 15 місяців позбавлення волі умовно.

Оскарження рішення було безуспішним.

- Суд нагадав, що п. 2 ст. 6 Конвенції вимагає, *inter alia*, щоб під час виконання своїх обов'язків судді не виходили з заздалегідь сформованої думки про те, що обвинувачений вчинив інкриміноване йому правопорушення; тягар доказування лежить на стороні обвинувачення, а будь-які сумніви повинні тлумачитися на користь обвинуваченого. Відповідно до п. 2 ст. 6 Конвенції презумпція невинуватості буде порушена, якщо тягар доказування перекладається з обвинувачення на захист. Водночас, від обвинуваченого може вимагатися надати пояснення після того, як сторона обвинувачення сформулила проти нього *prima facie* справу.
- Суд також зазначив, що питання щодо принципу *in dubio pro reo* як конкретного прояву презумпції невинуватості може виникнути, якщо рішення національних судів про визнання заявника винним не містять достатнього обґрунтування.
- Відповідно до ст. 394 Кримінального кодексу Греції, чинної на час подій, будь-яка особа, яка умисно прийняла у своє володіння майно,

здобуте злочинним шляхом, підлягає покаранню у вигляді позбавлення волі. Для засудження особи за цей злочин національні суди, згідно з національною судовою практикою, повинні послатися на конкретні обставини, за яких обвинувачений отримав відповідні предмети, а також на факти, що свідчать про його обізнаність щодо їх злочинного походження.

- У своїх рішеннях національні суди вказали, що речі були викрадені і заявник знав про крадіжку. Однак, вони не навели жодних фактів на підтвердження цих висновків або доказів, які б їх підкріплювали, за винятком того, що він зберігав ці речі у своєму автомобілі, що було розцінено як обставина, яка посилює висновок про їх незаконне походження. Крім того, протягом усього провадження жодна інша особа не заявляла права власності на ці речі і не надавала відповідних свідчень, а самі речі були виявлені під час перевірки дорожнього руху, а не в межах розслідування крадіжок. Обставини, за яких заявник отримав у володіння відповідні коштовності, не були встановлені, а в матеріалах справи не було жодних конкретних ознак того, що він знав про їхнє, як стверджувалось, незаконне походження.
- Отже, висновки національних судів не були результатом *prima facie* доказів, які заявник не зміг спростувати. Суд не міг погодитися з тим, що докази, надані стороною обвинувачення, становили таку сукупність, яка вимагала б від заявника надання пояснень. По суті, національні суди переклали тягар доказування зі сторони обвинувачення на заявника, порушивши принципи, пов'язані із презумпцією невинуватості. Крім того, з огляду на провадження в цілому, не можна було стверджувати, що рішення національних судів були належним чином обґрунтовані.
- Отже, **мало місце порушення п. 1 та п. 2 ст. 6 Конвенції**.

Ключові слова: презумпція невинуватості, перекладення тягара доведення з сторони обвинувачення на сторону захисту, засудження заявника за зберігання коштовностей в автомобілі без встановлення обставин їх набуття

12. Černý та інші проти Республіки Чехія (*Černý and others v. The Czech Republic*) від 18.12.2025, заяви №№ 37514/20, 37525/20, 37533/20, 37546/20, 37555/20

П'ять заявників були адвокатами, які представляли З. у двох кримінальних провадженнях (перше – за звинуваченням у членстві в злочинному угрупованні, завідомо неправдивих звинуваченнях, хабарництві та пособництві у вчиненні цих та інших злочинів, друге – за звинуваченням в ухиленні від сплати податків).

У 2016 році під час обшуку в будинку З., який був проведений на підставі постанови, винесеної в рамках першого провадження, поліція вилучила смартфон і планшет З. Обидва електронні пристрої містили, серед іншого: листування між З. та його адвокатами, включаючи заявників; різні проєкти клопотань; нотатки щодо стратегії в обох кримінальних справах З.; нотатки для допиту свідків; інші матеріали, захищені адвокатською таємницею.

Суд зобов'язав кримінальний інститут провести експертне дослідження вмісту електронних пристроїв, зокрема, видобути всі дані, в тому числі ті, які були видалені, та будь-які електронні повідомлення, надіслані з та до різних додатків на цих пристроях.

Заявник подав як письмові, так і усні заперечення проти експертизи на таких умовах, оскільки це зробило б його стратегію захисту та конфіденційні матеріали, підготовлені його адвокатами, доступними для всіх його співобвинувачених, включаючи тих, хто брав участь у другому провадженні, а також для прокурора. Суд відхилив заперечення без пояснень.

Зрештою, вміст електронних пристроїв було вилучено, що складало понад 20 000 сторінок матеріалів, долучено до матеріалів справи та передано прокурору і співобвинуваченим та їх адвокатам. Подальші заперечення та скарги на дії судді К., подані З. та одним із співобвинувачених, до Міністерства юстиції та прокуратури були безрезультатними.

Під час розгляду конституційної скарги заявників та інших адвокатів суддя К. подав заперечення. Він зазначав, що було неможливо видалити відповідні дані з матеріалів справи у зв'язку з прогалиною у законодавстві та неможливістю застосування за аналогією статтю Кримінального процесуального кодексу щодо заборони долучення до матеріалів справи перехоплених матеріалів комунікації між адвокатом та клієнтом або відповідних матеріалів таємного спостереження, оскільки вилучені пристрої належали З., який не був адвокатом, а

отже, їхній вміст не був конфіденційним. Крім того, на його думку, суд не мав права сортувати дані та вибирати, що можна використовувати як докази, або приймати рішення про видалення матеріалів.

Конституційний Суд відхилив скаргу заявників як явно необґрунтовану, оскільки «право на конфіденційність комунікацій між обвинуваченими та їхніми адвокатами не є правом, яке загалом належить адвокату, а є проєкцією права обвинуваченого»,... і тим більше не є фундаментальним правом, гарантованим або захищеним Хартією фундаментальних прав Чехії або Конвенцією».

У провадженні щодо відшкодування завданої шкоди було встановлено, що вказані дії суду призвели до незаконного розкриття адвокатської таємниці, у зв'язку з чим Міністерство юстиції було зобов'язано надіслати письмові вибачення заявникам.

- Суд вже постановляв у справах, де прослуховувався канал зв'язку клієнта, що моніторинг та запис розмови між адвокатом та його клієнтом становить серйозне втручання у права на повагу до «приватного життя» та «кореспонденцію», що захищаються ст. 8 Конвенції. Перевірка повідомлень між клієнтом та його адвокатом, знайдених на електронному пристрої адвоката, також була визнана втручанням у право на повагу до «кореспонденції».
- В цій справі дані, включаючи листування із заявниками, були вилучені з електронних пристроїв клієнта. Проте заявники не позбавлялися своїх прав на приватність та захист кореспонденції лише тому, що існувала гіпотетична можливість того, що дані, які вони надсилали на пристрій свого клієнта, могли бути передані іншим особам або отримані органами влади. Радше вони мали обґрунтовані очікування, що приватність їхнього листування все одно буде дотримуватися та захищатися. Дійсно, особливий захист, гарантований для комунікації між адвокатом і клієнтом, був би позбавлений сенсу, якби він не поширювався на електронні повідомлення, що зберігаються на пристроях адвоката або клієнта.
- Таким чином, включення до матеріалів справи конфіденційного листування між заявниками та їхнім клієнтом, які були вилучені з електронних пристроїв останнього, було втручанням у права

заявників на повагу до їхнього приватного життя та кореспонденції за ст. 8 Конвенції.

- Щодо законності втручання Суд зазначив, що закон, який регулював вилучення даних з вилучених електронних пристроїв, був явно недостатньо чітким і передбачуваним для тих, кого він стосувався, а також не містив достатніх запобіжних заходів та процесуальних гарантій для захисту конфіденційності комунікацій між адвокатом і клієнтом.
- По-перше, різні національні органи, які розглядали справу заявників, а також Уряд і заявники в провадженні перед Судом погодилися, що жодне законодавче положення чітко і конкретно не встановлювало заборону на перевірку та використання захищених даних, що містилися на вилучених електронних пристроях, у кримінальному провадженні. Міністерство юстиції також визнало, що в законі існувала прогалина і ситуація не була чітко врегульована.
- Національні суди у провадженні про відшкодування шкоди визнали, що матеріали були захищені на підставі загального захисту адвокатської таємниці відповідно до положень Хартії основоположних прав щодо справедливого судового розгляду та аналогії за ст. 88(1) Кримінального процесуального кодексу. Однак, відповідна аналогія була досить слабкою, і, зокрема, суди в кримінальному провадженні та Конституційний Суд у провадженні за конституційною скаргою заявників не виявили заборони. Тому Суд вважав, що не було достатньо ясно, чи існувало правило національного права, яке забороняло огляд захищених даних, вилучених з електронних пристроїв клієнта адвоката, і, якщо таке правило існувало, як воно застосовувалося.
- Отже, не існувало національного законодавства, яке регулювало б обробку захищених електронних даних, що було передбачуваним за своїми наслідками для тих, кого воно стосувалося.
- По-друге, відсутність чіткого правового регулювання означала, що закон не містив жодної конкретної та передбачуваної процедури для відбору даних та відокремлення захищених матеріалів, що зберігаються на електронних носіях даних, яка б відповідала принципам, встановленим у практиці Суду. Певні настанови були надані у рішенні Верховного Суду від 2025 року, однак це відбулось вже після звернення заявників до Суду і не могло вплинути на факт розкриття відповідної інформації у цій

справі. У будь-якому разі, на думку Суду, рішення Верховного Суду саме по собі не могло вважатися таким, що встановлювало чітку та передбачувану процедуру, яка відповідає вимогам його практики та була доступною для заявників, які не були сторонами кримінального провадження, в рамках якого було винесено ухвалу про внесення їхніх даних до матеріалів справи.

- Суд дійшов висновку, закон у цій справі не був передбачуваним, оскільки його рамки були нечіткими і не існувало достатніх процесуальних гарантій захисту привілейованих даних на вилучених електронних пристроях. Таким чином, втручання у права заявників не мало достатньої підстави у національному законодавстві.

Отже, **мало місце порушення ст. 8 Конвенції**.

- Крім того, ефективний засіб юридичного захисту у разі порушення ст. 8 Конвенції шляхом долучення захищених матеріалів до судової справи передбачає можливість отримати перегляд законності таких дій та ухвалення рішення про вилучення або знищення захищених матеріалів, якщо такі дії були визнані незаконними. Однак, з огляду на всі вище зазначені обставини заявники не мали такого засобу юридичного захисту. Відповідно, було **порушення ст. 13 у поєднанні зі ст. 8 Конвенції**.
- Суд також визнав **порушення права заявників на справедливий суд за п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з тим, що Конституційний Суд не повідомив їх про надання дозволу на вступ ради адвокатів у провадження та можливість ознайомитися з її заявою.

При цьому, Суд взяв до уваги аргументи Уряду про те, що саме адвокат заявників поінформував раду адвокатів про провадження в Конституційному Суді, рада долучилась до провадження на їх підтримку, і суд не спирався на її аргументи при прийнятті остаточного рішення. Ступінь впливу аргументів ради адвокатів на оцінку Конституційного Суду не був вирішальним з точки зору права заявників на справедливий судовий розгляд.

Проте, можливість заявників активно знайомитися з матеріалами справи не означала, що суд не мав обов'язку повідомити їх про заяву ради адвокатів для надання коментарів.

Ключові слова: якість закону, комунікація з адвокатом

13. Latorre Atance проти Іспанії (*Latorre Atance v. Spain*) від 18.12.2025, заява № 33818/22

У 2009 році заявника разом із двома іншими особами було призначено адміністраторами з неплатоспроможності (арбітражний керуючий) будівельної компанії TECONSA. Через кілька років заявника та одного із співкеруючих було усунуто від виконання обов'язків через те, що вони не ініціювали зупинення повноважень керівництва компанії попри кримінальні провадження щодо директора, а також не здійснювали належного контролю за фінансовими операціями.

Іспанське податкове агентство відкрило провадження про покладення солідарної податкової відповідальності. Кожного з адміністраторів визнано солідарно відповідальним за несплачені компанією податкові борги у зв'язку з тим, що вони санкціонували виплати з ліквідаційної маси на суму понад 2 млн євро на користь різних компаній, зокрема REEF. Податковий орган вважав, що такі виплати ґрунтувалися на фіктивних рахунках, що призвело до неправомірного зменшення активів і перешкодило погашенню податкових зобов'язань.

У ході оскарження рішень справи всіх трьох адміністраторів було передано до палати з адміністративних спорів національного суду. Заявник та перший співкеруючий стверджували, що в паралельному провадженні щодо партнерів REEF податковий орган закрити справу, фактично визнавши реальність наданих послуг. Суд задовольнив апеляційну скаргу першого співкеруючого та зменшив суму відповідальності, зазначивши про непослідовність практики податкового органу. Однак, у справі заявника через чотири місяці апеляційну скаргу було повністю відхилено. Оскарження було безуспішним. Пізніше у справі проти третього співкеруючого суд частково задовольнив позов та зменшив суму відповідальності, пославшись на принцип єдності судової практики та принцип юридичної визначеності. Таким чином, лише заявник був зобов'язаний сплатити повну суму.

Заявник звернувся до Верховного Суду із заявою про визнання судової помилки (*a miscarriage of justice*). Верховний Суд задовольнив заяву, встановивши, що національний суд ухвалив різні рішення за ідентичних фактичних обставин без будь-якого обґрунтування, в той час як був обізнаний про очевидний зв'язок між справами. Заявник звернувся до Міністерства юстиції з вимогою про компенсацію за судову помилку, однак рішення за цією вимогою не було ухвалено, провадження тривало.

- Суд позитивно оцінив визнання Верховним Судом наявності судової помилки у рішенні суду, на яке скаржився заявник. Однак, таке рішення не змінило його правового становища. Верховний Суд не скасував оскаржуване рішення і не призначив поновлення провадження або нового судового розгляду питання відповідальності заявника. Його дія обмежувалася наданням заявнику можливості подати позов про відповідальність держави.
- У цьому зв'язку Суд нагадав, що у випадках, коли стверджуване порушення стосується визнаних розбіжностей у висновках та ймовірного недостатнього обґрунтування судового рішення, яке залишається чинним, найбільш доцільною формою відшкодування є перегляд або повторний розгляд справи. Цього не було у цій справі.
- Крім того, на думку Суду, заява про майнову відповідальність не була ефективним засобом юридичного захисту в розумінні п. 1 ст. 35 Конвенції в конкретних обставинах цієї справи. Оскільки процедура відповідальності обмежується компенсацією і не передбачає скасування або перегляд оскаржуваного рішення, вона не може виправити заявлене порушення права заявника на справедливий судовий розгляд.
- При цьому, такий засіб не можна було назвати ефективним також у контексті швидкості застосування. Заява протягом тривалого часу залишалась не розглянутою і не вбачалось, що Міністерство юстиції докладало якихось суттєвих зусиль для вирішення відповідного питання, окрім надсилання запиту про надання звіту до іншого органу, який згодом взагалі було визнано непотрібним (відповідно до чинного законодавства звіт не був необхідний, оскільки заява була пов'язана з судовою помилкою, визнаною Верховним Судом, а не з порушенням функціонування системи правосуддя).
- За таких обставин Суд визнав заяву прийнятною.
- Щодо суті скарги заявника Суд повторив, що одним з фундаментальних аспектів верховенства права є принцип юридичної визначеності, який імпліцитно закладений у Конвенції. Суперечливі рішення у подібних справах, винесені одним і тим самим судом, який, до того ж, є судом останньої інстанції з цього питання, можуть порушувати цей принцип і тим самим підривати довіру громадськості

до судової влади, адже така довіра є одним з ключових елементів держави, що керується верховенством права. Суд визнає, що можливість суперечливих судових рішень є притаманною рисою будь-якої судової системи і сама по собі вона не може вважатися такою, що суперечить Конвенції. Однак розбіжні рішення національних судів, винесені на підставі однакових фактів, можуть суперечити принципу юридичної визначеності визначеності і навіть становити відмову у правосудді.

- У цій справі спірні рішення були винесені однією і тією ж палатою Національного суду протягом відносно короткого періоду часу, які стосувались одного і того ж правового питання та фактичних обставин. Таким чином, розбіжність була результатом непослідовного судочинства з боку одного і того ж судового органу, що діяв в ідентичних обставинах. Це призвело до стану невизначеності, що, безсумнівно, підірвало довіру громадськості до судової влади.
- Три суперечливі рішення (одне про відмову в задоволенні апеляційної скарги та два про задоволення на підставі однакових мотивів) свідчили про явну невідповідність в оцінці релевантних фактів та правових аргументів однією і тією ж палатою Національного суду. Така невідповідність була згодом визнана

Верховним Судом, який прямо заявив про невдачу правосуддя (судову помилку) у справі заявника.

- Крім того, Суд зазначив, що сторони судового провадження мають право на отримання конкретної та чіткої відповіді на аргументи, які мають вирішальне значення для результату такого провадження. Однак, національний суд не розглянув головне твердження заявника щодо дійсності платежів на користь REEF, яка могла мати вирішальне значення для визначення обсягу його відповідальності. Це упущення не надало можливості перевірити, чи аргумент був розглянутий і відхилений, чи просто проігнорований.
- Суд дійшов висновку, що вказані недоліки національного провадження в сукупності порушили справедливість провадження. Отже, **мало місце порушення п. 1 ст. 6 Конвенції**.

Розмір сатисфакції: 9 600 євро відшкодування моральної шкоди.

Ключові слова: непослідовність практики суду останньої інстанції, прийняття судом розбіжних рішень у справах з одними і тими ж фактами, принцип правової визначеності, невдача правосуддя

14. Гондерт проти Німеччини (*Gondert v. Germany*) від 16.12.2025, заява № 34701/21

Заявник до виходу на пенсію у 2014 році був партнером у німецькому офісі британської юридичної фірми, створеної як товариство з обмеженою відповідальністю (LLP) за правом Англії та Уельсу.

У 2006 році у Великій Британії було запроваджено заборону дискримінації за віком у сфері зайнятості, яку згодом було закріплено в Акті рівності 2010 року. Цей акт імплементував Директиву Ради 2000/78/ЄС про рівне ставлення у сфері зайнятості та навіть розширив її дію, надавши захист від дискримінації також партнерам LLP, хоча вони формально не є найманими працівниками.

У 2008 році юридична фірма змінила пенсійну схему після виникнення питань щодо її відповідності забороні дискримінації за віком. Фактично нова схема встановила різні умови виплат залежно від року народження партнерів (народжені до травня 1946 року взагалі не отримували виплат; народжені між травнем 1946 року і квітнем 1950 року – право на виплати визначалося індивідуально з урахуванням їхніх попередніх очікувань за попередньою схемою

2005 року; народжені після квітня 1950 року мали гарантоване право на п'ять років анuitетних виплат). Оскільки заявник народився у 1949 році, йому було визначено лише три роки виплат, тоді як молодші партнери отримували п'ять років, навіть якщо їхній стаж партнерства був меншим.

Заявник подав позов проти юридичної фірми щодо її пенсійної програми, стверджуючи про різницю у ставленні до нього в порівнянні з молодшими партнерами (тобто народженими після 1950 року). Суд виніс рішення на його користь і постановив, що різниця в ставленні не може бути виправдана. Однак, апеляційний суд скасував таке рішення і відхилив позов. Апеляційний суд визнав, що заявник був у гіршому становищі порівняно з партнерами, які народилися після квітня 1950 року, але постановив, що різниця в ставленні була виправдана згідно з Директивою Ради 2000/78/ЄС та відповідною практикою Суду ЄС (згідно яких допускалася різниця у ставленні за віком, якщо вона мала легітимну соціально-політичну мету, була пропорційною та забезпечувала баланс інтересів). Заявник оскаржив рішення до касаційного суду,

стверджуючи, що апеляційний суд неправильно витлумачив Директиву Ради 2000/78/ЄС та мав звернутися до Суду ЄС із запитом на преюдиційне рішення. Федеральний суд відмовив у розгляді касаційної скарги по суті та зазначив, що не встановив підстав для обов'язкового звернення до Суду ЄС в цій справі. Конституційний суд відмовив у розгляді конституційної скарги заявника.

- Суд повторив, що саме національні суди повинні тлумачити та застосовувати національне законодавство, у разі необхідності відповідно до права ЄС, а також вирішувати, чи необхідно звертатися до Суду ЄС за преюдиційним рішенням, для того щоб винести рішення. Він зазначив, що Конвенція як така не гарантує права на передачу справи національним судом до іншого національного або міжнародного органу для отримання преюдиційного рішення. Проте таке питання не є непов'язаним з п. 1 ст. 6 Конвенції, оскільки відмова національного суду перенаправити справу [з преюдиційним запитом] може, за певних обставин, порушити справедливість судового розгляду, якщо така відмова виявиться свавільною. Така відмова може вважатися свавільною у випадках, коли застосовні норми не допускають жодних винятків щодо направлення [запиту], або коли відмова ґрунтувалася на підставах, не передбачених цими нормами, чи не була належним чином обґрунтована.
- Обов'язок національних судів обґрунтовувати свої судові рішення та ухвали дає сторонам можливість зрозуміти винесене судове рішення, що є важливою гарантією проти свавілля. Крім того, це дає сторонам змогу переконатися, що їх було вислухано, що сприяє більш охочому сприйняттю ними рішення.
- Не вимагаючи детальної відповіді на кожен аргумент, цей обов'язок передбачає, що сторона судового провадження може очікувати конкретної та чіткої відповіді на ті заяви, які мають вирішальне значення для результату відповідного провадження.
- Якщо сторона звернулася з проханням про надання запиту на преюдиційне рішення до Суду ЄС, але отримала відмову від національного суду, рішення якого не підлягають судовому оскарженню відповідно до національного законодавства, такий суд зобов'язаний обґрунтувати відмову з урахуванням винятків, передбачених судовою практикою Суду ЄС відповідно до критеріїв у справі *CILFIT* (C-283/81).
- Отже, суд повинен вказати, чому він вважає це питання нерелевантним, чому відповідне положення права ЄС вже було витлумачено

Судом ЄС або чому правильне застосування права ЄС є настільки очевидним, що не залишає місця для будь-яких обґрунтованих сумнівів.

- Крім того, Суд наголошує, що підстави для відмови у зверненні із запитом на преюдиційне рішення до Суду ЄС з огляду на критерії *CILFIT* можуть бути виведені з мотивувальної частини рішення відповідного суду, з посилання на одне зі своїх попередніх рішень, або з його схвалення мотивів, наведених нижчестоящим судом, якщо останній врахував критерії *CILFIT*.
- При цьому, Суд раніше визнавав, що суд міг не відповідати на клопотання заявника щодо звернення до Суду ЄС за преюдиційним рішенням, коли цей суд вже відхилив скаргу на підставі невідповідності умовам прийнятності, оскільки преюдиційне питання не змінило б висновку суду щодо неприйнятності скарги.
- У цій справі відповідно до національного законодавства рішення Федерального суду не підлягали оскарженню. При цьому, цивільне провадження стосувалося права ЄС і, отже, запит на преюдиційне рішення, в принципі, був би можливим.
- Заявник звернувся до Федерального суду з проханням звернутися до Суду ЄС з запитом на преюдиційне рішення, сформулював чотири конкретні питання щодо тлумачення Директиви 2000/78/ЄС та аргументував, чому преюдиційне рішення Суду ЄС є необхідним для результату національного провадження.
- У цьому зв'язку, беручи до уваги, що права на звернення із запитом на преюдиційне рішення не існує, сторона може, як запобіжний захід проти свавілля, очікувати відповіді національного суду в обґрунтуванні рішення або постанови лише в тому випадку, якщо ця сторона подала відповідне клопотання (щодо звернення за тлумаченням) до компетентного національного суду. За відсутності такого клопотання та чітких підстав, на думку Суду, той факт, що суд без зазначення причин не звернувся до Суду ЄС за преюдиційним рішенням, не може розглядатися як порушення справедливості судового розгляду відповідно до ст. 6 Конвенції.
- Федеральний суд відхилив скаргу заявника на відмову у розгляді апеляційної скарги з питань права, використовуючи стислі формулювання, та відмовив у більш детальному обґрунтуванні відповідно до процесуального законодавства Німеччини. При цьому, заява заявника про дозвіл на оскарження не було відхилено з причин (процесуальної) неприйнятності. Щодо клопотання заявника про звернення за

преюдиційним рішенням Суду ЄС, Федеральний суд зазначив, що «(він) також розглянув питання про обов'язок направити цю справу до Суду ЄС для винесення преюдиційного рішення відповідно до п. 3 ст. 267 ДФЄС».

- У цьому контексті Суд вважав, що відповідно до ст. 6 Конвенції та з огляду на вимогу процесуальної справедливості відмова, хоча і не обов'язково має бути більш детальною, але принаймні повинна вказувати на критерії *CILFIT*, на яких вона ґрунтується. У цьому контексті Суд послався на нещодавнє рішення Суду ЄС, у якому він підтвердив, що суд або трибунал, рішення якого не підлягає судовому оскарженню відповідно до національного законодавства, повинен у своєму рішенні про відмову у наданні дозволу на оскарження з питань права, що включає вимогу про передання питання на розгляд для преюдиційного рішення, зазначити причини, з яких таке звернення не було зроблено.
- Однак, у цій справі Федеральний суд не зазначив причин, чому він вважав звернення до Суду ЄС недоцільним. Він не пояснив, чи вважав порушені заявником питання нерелевантними, чи відповідне положення права ЄС вже було витлумачено Судом ЄС, або ж чи правильне

застосування права ЄС було настільки очевидним, що не залишало місця для будь-яких обґрунтованих сумнівів.

- Уряд стверджував, що Федеральний суд відхилив клопотання заявника, бо порушені ним питання не мали значення для рішення у його справі, проте Суд не знайшов у рішенні Федерального суду ознак застосування саме такого критерію *CILFIT*.
- Таким чином, Суд дійшов висновку, що Федеральний суд не надав обґрунтування своєї відмови передати питання до Суду ЄС для отримання преюдиційного рішення, незважаючи на чітке клопотання заявника та детальні пояснення з цього приводу. Як наслідок, заявник не мав можливості зрозуміти, чому його клопотання було відхилено, що підірвало справедливість судового розгляду. Отже, **було порушено п. 1 ст. 6 Конвенції**.

Розмір сатисфакції: 3 000 євро відшкодування моральної шкоди.

Ключові слова: обґрунтованість судового рішення для забезпечення справедливості судового розгляду, обґрунтування відмови у зверненні до Суду ЄС за преюдиційним рішенням

III. Окремі питання функціонування європейської системи захисту прав людини

Міжнародна конференція Національні суди та ЄСПЛ: роль кожного, взаємодія, діалог 15 квітня 2026 року

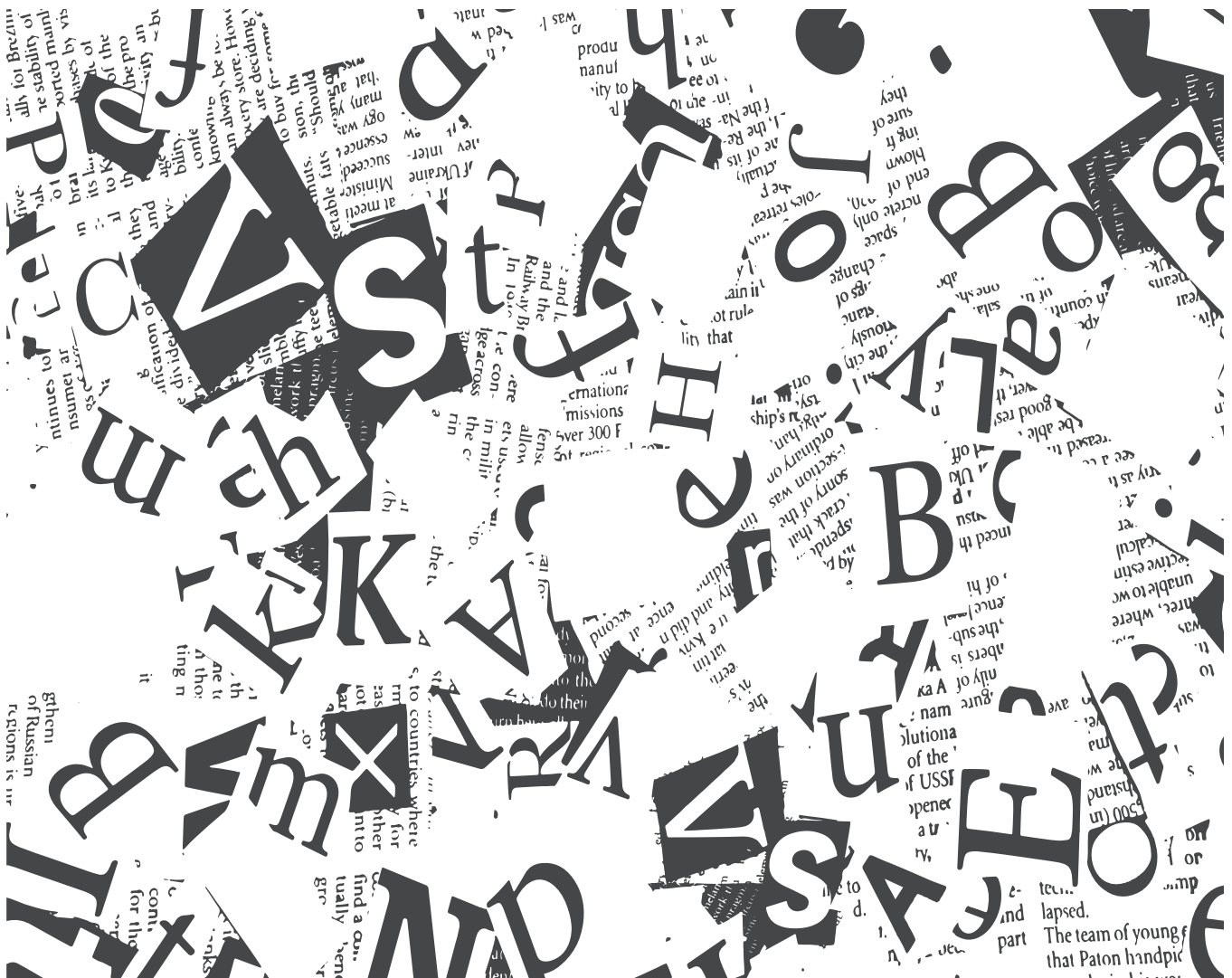

Виступ Голови ЄСПЛ **Маттіаса Гійомара** у Верховному Суді

Виступ судді ЄСПЛ – **Гнатовського М.М.**

IV. Показчик справ, вказаних у розділах I та II

I. Огляд практики Європейського суду з прав людини у справах проти України за період 01.10.2025 – 25.12.2025

- 1. Воробйов та Вихристюк проти України** ([Vorobyov and Vykhristyuk v. Ukraine](#)) від 09.10.2025, заяви №№ 77542/17, 77551/17, с. 5
Ключові слова: право на мирне володіння майном, скасування приватизації, спадкове майно
- 2. Мошін проти України** ([Moshin v. Ukraine](#)) від 09.10.2025, заява № 42928/17, с. 6
Ключові слова: принцип верховенства права, право на мирне володіння майном, знесення тимчасової споруди
- 3. Белобородов та інші проти України** ([Beloborodov and others v. Ukraine](#)) від 09.10.2025, заяви №№ 19107/13, 15142/24, 18253/24, 21286/24, 24320/24, с. 7
Ключові слова: тривалість тримання під вартою, тривалість кримінального провадження
- 4. Релігійна громада Свято-Успенської парафії Рівненської Єпархії Української Православної Церкви села Птича Дубенського району проти України** ([Religious Community of Svyato-Uspenskyi Parish of Rivne Eparchy of Ukrainian Orthodox Church in Ptycha Village Of Dubenskyi District v. Ukraine](#)) від 09.10.2025, заява № 8906/19, с. 8
Ключові слова: конфлікт між релігійними групами, обов'язки держави за статтею 9
- 5. Биче та Шатохін проти України** ([Byche and Shatokhin v. Ukraine](#)) від 09.10.2025, заяви №№ 26947/24, 31147/24, с. 9
Ключові слова: затримка у складанні протоколу затримання, затримка у звільненні з-під варти
- 6. Чайковський проти України** ([Chaykovskyy v. Ukraine](#)) від 09.10.2025, заява № 48879/19, с. 9
Ключові слова: перегляд справи за виключними обставинами після встановлення ЄСПЛ порушень Конвенції, принцип «індивідуалізації кримінальної відповідальності»
- 7. Гербурт та інші проти України** ([Gerburt and others v. Ukraine](#)) від 09.10.2025, заяви №№ 26877/23, 30521/23, 30527/23, 30582/23, 31673/23, 35206/23, 152/24, 155/24, 2404/24, 10212/24, с. 11
Ключові слова: умови тримання під вартою, тривалість кримінального провадження, тривалість тримання під вартою, розумний строк
- 8. Міщенко проти України** ([Mishchenko v. Ukraine](#)) від 09.10.2025, заява № 10415/16, с. 12
Ключові слова: судовий контроль за таємним спостереженням, доступ та обґрунтованість ухвал про проведення негласних слідчих дій
- 9. Король та інші проти України** ([Korol and others v. Ukraine](#)) від 09.10.2025, заяви №№ 82560/17, 13023/18, 61291/19, 2999/20, 36465/21, 7810/22, 34051/23, с. 13
Ключові слова: судовий збір, невизначеність щодо належного відповідача у справі
- 10. ТОВ «Укрспецмет-В» проти України** ([Ukrspetsmet-V, TOV v. Ukraine](#)) від 09.10.2025, заява № 12869/21, с. 14
Ключові слова: повідомлення сторін про засідання суду, доступ до судів вищих інстанцій, порушення принципу рівності сторін
- 11. Монахов та інші проти України** ([Monakhov and others v. Ukraine](#)) від 09.10.2025, заяви №№ 36729/23, 8375/24, 16030/24, с. 14
Ключові слова: належна медична допомога під час тримання під вартою, відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з ненаданням належної медичної допомоги під час тримання під вартою

12.ТОВ «М.С.Л.» проти України ([M.S.L., TOV v. Ukraine](#)) від 16.10.2025, заява № 18049/18, с. 15

Ключові слова: контроль за користуванням майном, відсутність достатніх процесуальних гарантій при блокуванні активів підприємства-заявника згідно із Законом України «Про санкції», обмежений судовий контроль Верховним Судом

13.Басюк та інші проти України ([Basyuk and others v. Ukraine](#)) від 16.10.2025, заяви №№ 55156/19, 55683/19, 57548/19, 23109/20, 42320/20, 8216/21, 9474/21, 13672/21, 27172/21, 48852/21, 36257/22, с. 18

Ключові слова: форс-мажорні обставини, роль суду в тлумаченні законодавства, легітимні очікування

14.Горанін проти України ([Goranin v. Ukraine](#)) від 16.10.2025, заява № 15981/17, с. 19

Ключові слова: позитивне зобов'язання за ст. 2, жорстоке поводження працівниками правоохоронних органів

15.Рогатюк проти України ([Rogatyuk v. Ukraine](#)) від 23.10.2025, заява № 30062/24, с. 19

Ключові слова: доступ до суду, відсутність повного рішення суду

16.Одаренко проти України ([Odarenko v. Ukraine](#)) 23.10.2025, заява № 23906/15, с. 20

Ключові слова: жорстоке поводження, провадження в цілому несправедливе

17.Генгер та інші проти України ([Genger and others v. Ukraine](#)) від 23.10.2025, заяви №№ 54891/22, 1130/24, 3025/24, с. 21

Ключові слова: умови тримання під вартою

18.Бойко та інші проти України ([Boyko and others v. Ukraine](#)) від 23.10.2025, заяви №№ 25475/23, 37404/23, 33077/24, с. 21

Ключові слова: умови тримання під вартою, тривалість кримінального провадження

19.Найдьонов та Ведутенко проти України ([Naydyonov and Vedutenko v. Ukraine](#)) від 23.10.2025, заява № 56181/15, с. 22

Ключові слова: процедурні обов'язки держави за ст. 1 Протоколу № 1, відсутність належного розслідування незаконного заволодіння майном іншою особою

20.Петеджисєв та Бондар проти України ([Petedzhyyev and Bondar v. Ukraine](#)) від 23.10.2025, заяви №№ 60318/21, 52156/22, с. 23

Ключові слова: довічне позбавлення волі, механізм перегляду довічного позбавлення волі

21.Костюк та інші проти України ([Kostyuk and others v. Ukraine](#)) 23.10.2025, заяви №№ 31762/19, 15219/24, 31143/24, 1532/25, 3516/25, 5709/25, с. 23

Ключові слова: тривалість цивільного провадження, розумний строк

22.Білько та інші проти України ([Bilko and others v. Ukraine](#)) від 23.10.2025, заяви №№ 35442/13, с. 24

Ключові слова: принцип належного урядування, позбавлення добросовісних набувачів права власності на земельні ділянки

23.Маркуш проти України ([Markush v. Ukraine](#)) від 23.10.2025, заява № 37358/21, с. 24

Ключові слова: звільнення судді Конституційного Суду України з посади за порушення присяги, функціональний імунітет судді, незалежність судової влади

24.Крайняк та Гуменюк проти України ([Kraynyak and Gumenyuk v. Ukraine](#)) від 06.11.2025, заява № 12971/19, с. 25

Ключові слова: відсутність оперативності перегляду апеляційних скарг на рішення про продовження тримання під вартою, надмірна тривалість тримання під вартою

25.Панкратьєв проти України ([Pankratyev v. Ukraine](#)) від 06.11.2025, заява № 36459/19, с. 26

Ключові слова: право на захист, викривальні покази, надмірна тривалість кримінального провадження

26. Ніколаєв проти України ([Nikolayev v. Ukraine](#)) від 06.11.2025, заява № 54309/20, с. 27

Ключові слова: тривалість перегляду рішення про тримання під вартою

27. Соколов та інші проти України ([Sokolov and others v. Ukraine](#)) від 13.11.2025, заяви №№ 71897/17, 3159/19, 19609/19, 44053/19, 49672/19, 49416/20, 1601/21, 43541/21, 10000/23, с. 27

Ключові слова: строки оскарження судового рішення, відмова у поновленні строку на оскарження судового рішення, доступ до суду

28. Штефан та інші проти України ([Shtefan and others v. Ukraine](#)) від 13.11.2025, заяви №№ 11922/24, 15395/24, 15722/24, 17145/24, 17885/24, 18648/24, 19000/24, 20161/24, 25079/24, 30211/24, 30417/24, 33581/24, 35842/24, с. 28

Ключові слова: тривалість кримінального провадження, розумний строк

29. Попов проти України ([Popov v. Ukraine](#)) від 23.10.2025, заява № 20817/24, с. 28

Ключові слова: строк позовної давності, обґрунтованість судових рішень

30. Гуйван проти України ([Guyvan v. Ukraine](#)) від 06.11.2025, заява № 46704/16, с. 29

Ключові слова: обробка роботодавцем персональних даних, відсутність застосування критеріїв з практики ЄСПЛ національним судом

31. Романенко проти України ([Romanenko v. Ukraine](#)) від 06.11.2025, заява № 54825/18, с. 30

Ключові слова: застосування фізичної сили правоохоронними органами, затримка розслідування на початковому етапі, процесуальний аспект статті 3

32. Кицько та інші проти України ([Kytsko and others v. Ukraine](#)) від 13.11.2025, заяви №№ 7937/24, 7953/24, 8629/24, 8739/24, 36473/24, 36477/24, 36487/24, 36535/24, с. 31

Ключові слова: умови тримання під вартою, тривалість кримінального провадження, розумний строк

33. Білоус проти України ([Bilous v. Ukraine](#)) від 13.11.2025, заява № 28541/20, с. 32

Ключові слова: позбавлення права на майно, непропорційний тягар

34. Семенов та інші проти України ([Semenov and others v. Ukraine](#)) від 13.11.2025, заяви №№ 9200/20, 6167/24, 4945/25, 7634/25, 7750/25, 8006/25, 10133/25, 10666/25, 10771/25, 10892/25, 11960/25, с. 32

Ключові слова: тривалість цивільного провадження, розумний строк

35. Сівка проти України ([Sivka v. Ukraine](#)) від 13.11.2025, заява № 46247/15, с. 32

Ключові слова: право на мирне володіння майном, процедурні гарантії за ст. 1 Протоколу № 1

36. Івченко проти України ([Ivchenko v. Ukraine](#)) від 13.11.2025, заява № 10095/24, с. 33

Ключові слова: тривалість кримінального провадження, розумний строк

37. Звонар проти України ([Zvonar v. Ukraine](#)) від 20.11.2025, заява № 20532/16, с. 34

Ключові слова: позбавлення майна, наявність ефективного засобу для отримання компенсації

38. ТОВ «Басарі» проти України ([Basari, TOV v. Ukraine](#)) від 20.11.2025, заява № 78121/16, с. 35

Ключові слова: право на мирне володіння майном, забезпечення позову, надмірний тягар

39. Лемешко та інші проти України ([Lemeshko and others v. Ukraine](#)) від 27.11.2025, заяви №№ 30989/24, 32490/24, 32492/24, 33078/24, 33553/24, 919/25, 1038/25, с. 37

Ключові слова: умови тримання під вартою, тривалість кримінального провадження, тривалість тримання під вартою, розумний строк

40. Лінгіс та Шпаковський проти України ([Lingys and Shpakovsky v. Ukraine](#)) від 27.11.2025, заяви №№ 61463/15, 31516/16, с. 38

Ключові слова: неспівмірність санкцій за порушення митних правил, відсутність дискреції у національних судів

- 41. Безуля та інші проти України** ([Bezulya and others v. Ukraine](#)) від 27.11.2025, заяви №№ 40455/23, 2955/24, 5376/24, 5381/24, 13933/24, 19146/24, 19866/24, 26966/24, 26990/24, с. 38
Ключові слова: умови тримання під вартою, тривалість кримінального провадження, тривалість тримання під вартою, розумний строк
- 42. Козак та інші проти України** ([Kozak and others v. Ukraine](#)) від 27.11.2025, заяви №№ 54738/13, 33635/14, 13080/17, с. 39
Ключові слова: звільнення з посади судді, порушення присяги
- 43. Мудрак та Раскін проти України** ([Mudrak and Raskin v. Ukraine](#)) від 27.11.2025, заяви №№ 29911/24, 30238/24, с. 39
Ключові слова: тривалість тримання під вартою
- 44. Мощний та інші проти України** ([Motsnyy and others v. Ukraine](#)) від 27.11.2025, заяви №№ 12164/24, 27989/24, 28320/24, 29908/24, 30678/24, 37755/24, 164/25, 4334/25, 8396/25, 10175/25, 11313/25, с. 40
Ключові слова: тривалість кримінального провадження, розумний строк
- 45. Бабенко проти України** ([Babenko v. Ukraine](#)) від 27.11.2025, заява № 40453/16, с. 40
Ключові слова: ефективне розслідування жорстокого поводження з особою під контролем держави
- 46. Романюк проти України** ([Romanyuk v. Ukraine](#)) від 04.12.2025, заява № 26039/18, с. 41
Ключові слова: обов'язок проведення ефективного розслідування смерті військовослужбовця під час несення служби
- 47. Космацька проти України** ([Kosmatska v. Ukraine](#)) від 04.12.2025, заява № 9953/16, с. 42
Ключові слова: право на мирне володіння майном, позбавлення майна, пропорційність втручання
- 48. Дабика та інші проти України** ([Dabyka and others v. Ukraine](#)) від 11.12.2025, заяви №№ 40411/23, 2952/24, 10402/24, 10403/24, 10405/24, с. 44
Ключові слова: умови тримання під вартою, тривалість кримінального провадження, розумний строк
- 49. Рубльов проти України** ([Rublev v. Ukraine](#)) від 11.12.2025, заява № 17368/10, с. 45
Ключові слова: тривалість тримання під вартою, тривалість кримінального провадження
- 50. Федюкіна проти України** ([Fedyukina v. Ukraine](#)) від 11.12.2025, заява № 42906/18, с. 45
Ключові слова: не проведення ефективного розслідування смерті міліціонера під час протестів Майдану, відмова у доступі до матеріалів провадження родичу загиблої особи
- 51. Бурковський та інші проти України** ([Burkovskyy and others v. Ukraine](#)) від 11.12.2025, заяви №№ 30753/24, 34612/24, 37414/24, 4506/25, 4753/25, 13465/25, с. 46
Ключові слова: тривалість кримінального провадження
- 52. Яцун та інші проти України** ([Yatsun and others v. Ukraine](#)) від 11.12.2025, заяви №№ 61401/15, 26948/23, 6043/25, с. 46
- 53. Костенко проти України** ([Kostenko v. Ukraine](#)) від 11.12.2025, заява № 45800/21, с. 46
Ключові слова: ефективне розслідування зникнення особи
- 54. Найєм проти України** ([Nayyem v. Ukraine](#)) від 18.12.2025, заява № 21174/23, с. 47
Ключові слова: жорстоке поводження з боку приватних осіб, недосконалі кримінально-правові механізми
- 55. Олійник та інші проти України** ([Oliynyk and others v. Ukraine](#)) від 02.10.2025, заяви №№ 37327/21, 6072/24, 10330/24, 30939/24, с. 49
- 56. Гаркуша проти України** ([Garkusha v. Ukraine](#)) від 02.10.2025, заява № 31064/16, с. 49

57. Лицишин проти України ([Lutsyshyn v. Ukraine](#)) від 02.10.2025, заява № 28232/24, с. 50
58. Єрмоленко проти України ([Yermolenko v. Ukraine](#)) від 02.10.2025, заява № 26256/21, с. 50
59. Несененко проти України ([Nesenenko v. Ukraine](#)) від 23.10.2025, заява № 62359/17, с. 51
60. ТОВ «Сан11» проти України ([San11, TOV v. Ukraine](#)) від 23.10.2025, заява № 42402/17, с. 52
61. Хафізов та Видавнича рада Южного бульвару проти України ([Khafizov and Editorial Board of Yuzhnyy Bulvar](#)) від 06.11.2025, заява № 16421/13, с. 53
62. Павлів проти України ([Pavliv v. Ukraine](#)) від 20.11.2025, заява № 14692/14, с. 54
63. Лісун проти України ([Lisun v. Ukraine](#)) від 27.11.2025, заява № 70118/17, с. 54
64. ТОВ «Еко-комуненерго» проти України ([Eko-Komunenergo, TOV v. Ukraine](#)) від 20.11.2025, заява № 17880/17, с. 55
65. Кириченко проти України ([Kyrychenko v. Ukraine](#)) від 20.11.2025, заява № 49472/19, с. 56
66. Рибій проти України ([Rybiy v. Ukraine](#)) від 27.11.2025, заява № 9113/18, с. 56
67. Циганенко проти України ([Tsyganenko v. Ukraine](#)) від 27.11.2025, заява № 66259/14, с. 57
68. Мельник проти України ([Melnyk v. Ukraine](#)) від 11.12.2025, заява № 44434/15, с. 57
69. Новикова проти України ([Novykova v. Ukraine](#)) від 11.12.2025, заява № 30093/19, с. 58
70. Франків та інші проти України ([Frankiv and others v. Ukraine](#)) від 18.12.2025, заяви №№ 7223/18, 53227/22, 18484/23, с. 58
71. Чумаченко та Шиліна проти України ([Chumachenko and Shylyna v. Ukraine](#)) від 18.12.2025, заяви №№ 4734/17, 24890/24, с. 59

II Рішення Європейського суду з прав людини проти інших держав за період 01.10.2025 – 20.12.2025

1. **Helme проти Естонії** ([Helme v. Estonia](#)) від 07.10.2025, заява № 3023/22, с. 61
Ключові слова: провокація злочину, проведення операції поліцейським під прикриттям онлайн, захист неповнолітніх
2. **A.J. та L.E. проти Іспанії** ([A.J. and L.E. v. Spain](#)) від 23.10.2025, заяви №№ 40312/23, 40388/23, с. 62
Ключові слова: ефективне розслідування сексуальних дій без згоди особи, втрата важливих доказів у справі про сексуальне насильство із застосуванням наркотичних засобів під час зберігання в поліції, неналежна реакція державних органів на зникнення або зміну доказів під час зберігання в поліції, відсутність незалежного розслідування.
3. **Vasile Rusu проти Румунії** ([Vasile Rusu v. Romania](#)) від 04.11.2025, заява № 53021/20, с. 65
Ключові слова: розгляд справи in absentia, відмова у задоволенні клопотання заявника про зупинення апеляційного провадження або відкладення судового засідання у зв'язку з неможливістю бути присутнім через обмеження на міжнародні поїздки у період пандемії COVID-19 з огляду на його загальну поведінку
4. **Б.М. проти Іспанії** ([B.M. v. Spain](#)) від 06.11.2025, заява № 25893/23, с. 68
Ключові слова: судовий контроль за поміщенням в психіатричний заклад без згоди особи, право на адвоката у справах про примусове психіатричне лікування

5. Або проти Туреччини ([Abo v. Türkiye](#)) від 13.11.2025, заява № 3772/17, с. 70

Ключові слова: відмова у розгляді заяви про повторний розгляд справи після визнання ЄСПЛ порушень Конвенції

6. Ортега Ортега проти Іспанії ([Ortega Ortega v. Spain](#)) від 04.12.2025, заява № 36325/22, с. 72

Ключові слова: дискримінація за ознакою статі у сфері зайнятості, переслідування особи за ініціювання провадження щодо дискримінації, позитивний обов'язок щодо захисту особи від переслідування у зв'язку з успішним вирішенням спору щодо дискримінації відносно неї

7. Khaghaghutyan Yerkkhosutyun проти Вірменії ([Khaghaghutyan Yerkkhosutyun v. Armenia](#)) від 04.12.2025, заява № 5497/17, с. 74

Ключові слова: обмеження доступу до інформації з причин національної безпеки, інформація про загиблих в збройних силах, відповідні і достатні аргументи для обмеження доступу до інформації

8. Рошка проти Республіки Молдова ([Roşca v. The Republic of Moldova](#)) від 11.12.2025, заява № 60943/15, с. 77

Ключові слова: критика суддів, свобода вираження поглядів члена судової ради

9. Danileț проти Румунії ([Danileț v. Romania](#)) від 15.12.2025, Велика Палата, заява № 16915/21, с. 79

Ключові слова: дисциплінарна відповідальність судді, свобода вираження поглядів судді і прокурора в Інтернеті та соціальних мережах

10.3. та інші проти Фінляндії ([Z and others v. Finland](#)) від 16.12.2025, заява № 42758/23, с. 82

Ключові слова: повернення дітей за Гаазькою конвенцією, переважання найкращих інтересів дітей над інтересами батька у пошуках притулку в іншій країні на основі політичних поглядів

11. Каракасідіс проти Греції ([Karakasidis v. Greece](#)) від 16.12.2025, заява № 46737/20, с. 83

Ключові слова: презумпція невинуватості, перекладення тягара доведення з сторони обвинувачення на сторону захисту, засудження заявника за зберігання коштовностей в автомобілі без встановлення обставин їх набуття

12. Černý та інші проти Республіки Чехія ([Černý and others v. The Czech Republic](#)) від 18.12.2025, заяви №№ 37514/20, 37525/20, 37533/20, 37546/20, 37555/20, с. 84

Ключові слова: якість закону, комунікація з адвокатом

13. Latorre Atance проти Іспанії ([Latorre Atance v. Spain](#)) від 18.12.2025, заява № 33818/22, с. 86

Ключові слова: непослідовність практики суду останньої інстанції, прийняття судом розбіжних рішень у справах з одними і тими ж фактами, принцип правової визначеності, невдача правосуддя

14. Гондерт проти Німеччини ([Gondert v. Germany](#)) від 16.12.2025, заява № 34701/21, с. 87

Ключові слова: обґрунтованість судового рішення для забезпечення справедливості судового розгляду, обґрунтування відмови у зверненні до Суду ЄС за преюдиційним рішенням